

Thomas Knutsen

Mellom republikanisme og despotisme

En analyse av bystaten Genova og genovesernes politiske utvikling og forhold til republikanisme og despotisme, 1306-1336

Masteroppgave i Historie

Veileder: Leif Inge Ree Petersen

August 2022

Byen Genova fra et tresnitt i Nuremberg krønike, 1493. Foto: Wikipedia Lighthouse of Genoa

Thomas Knutsen

Mellom republikanisme og despotisme

En analyse av bystaten Genova og genovesernes politiske utvikling og forhold til republikanisme og despotisme, 1306-1336

Masteroppgave i Historie
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
August 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Den politiske situasjonen i de italienske bystatene på 1300-tallet assosieres ofte med politiske kriser. Disse krisene førte til at en rekke av bystatene i perioder endret regjeringsform fra republikanisme til despotisme (*signoria*). Den førstnevnte regjeringsformen kjennetegnes ved at politisk makt er fordelt mellom representanter for byens innbyggere, mens den sistnevnte innebærer at den politiske makten lå under én eneveldig hersker (*signore*). Handelsrepublikken Genova var en av byene som gikk gjennom disse politiske krisene. Likevel forble byen en republikansk kommune gjennom de siste århundrene av middelalderen tross andre bystaters fall og var kun i korte perioder underlagt ulike despoter. Grunnen for republikanismens kontinuitet i Genova har av flere historikere vært knyttet til byens kommersielle og maritime karakter, samt til adelig og borgerlig (*popolo*) politisk samarbeid som motvekt mot despotiske tendenser.

En alternativ forklaring bak den genovesiske republikanismens kontinuitet kan ligge i byens politiske historie på det tidlige 1300-tallet. Perioden har forskningsmessig blitt viet mindre oppmerksomhet, tross de politiske omveltningene de første fire tiårene av århundret. Gjennom politiske og økonomiske kriser, lokalt og regionalt, var byen i tre perioder mellom 1309-1335 underlagt tre despotier, henholdsvis den genovesiske adelige og familieoverhodet Opizzino Spinola (1309-10), keiser Henrik VII (1311-1313) og Kong Robert av Napoli (1318-1335). På en side reflekterer disse endringene i styresett byens politiske kriser, men den genovesiske republikanismens motstand mot despotiene illustrerer også potensielle årsaker bak republikanismens kontinuitet. Gjennom en undersøkelse av disse tre despotenes maktovertakelse og fall i Genova på starten av 1300-tallet gis alternative forklaringer på genoveserens bevaring av republikanismen gjennom middelalderens siste århundre.

Abstract

The political situation in the Italian city-states in the 14th century is often associated with political crises. These crises led to a number of the city-states in the period changing form of government from republicanism to despotism (signoria). The first form of government is characterized by the fact that political power is distributed between representatives of the city's inhabitants, while the last form of government is that political power rests with one absolute ruler (signore). The commercial republic of Genoa was one of the cities going through these political crises. However, the city remained a republican commune throughout the last centuries of the Middle Ages despite the fall of other city-states and was only for short periods controlled by various despots. The reason for the continuity of republicanism in Genoa has been linked by several historians to the city's commercial and maritime character, as well as to noble and bourgeois (popolo) political cooperation as a counterweight to despotic tendencies.

An alternative explanation behind the continuity of Genoese republicanism may lie in the city's political history in the 14th century. In terms of research, the period has been devoted to less attention, despite the political upheavals in the first four decades of the period. Through political and economic crises, locally and regionally, the city was for three periods between 1309-1335 subject to three despots, respectively the Genoese noble and family head Opizzino Spinola (1309-10), Emperor Henry VII (1311-1313) and King Robert of Naples (1318-1335). On the one hand, these changes in governance reflect the city's political crises, but Genoese republicanism's opposition to the despots also illustrates the potential reasons behind republicanism's continuity. Through an examination of these three despots' rise to power and fall in Genoa at the beginning of the 14th century provides alternative explanations of the Genoese's preservation of republicanism through the last centuries of the Middle Ages.

Forord

Det føles helt uvirkelig å kunne si til seg selv at én nå ser seg ferdig med masteroppgaven. De siste årene på NTNU, og som masterstudent har vært ufattelig tunge og vonde grunnet personlige utfordringer og vansker. Jeg ser meg dog fornøyd med at jeg klarte å nå målet med å få fullført masteren tross mine personlige problemer. Min masteroppgave kan ses som en kulminasjon av all kunnskap og lærdom jeg har tatt til meg gjennom mine seks år som student på NTNU. Studieårene har vært givende, dypt elsket og interessante grunnet mulighetene til å fordype seg i kunnskap som jeg anser som nødvendig og lærerikt. Men i den skrivende stund fører et slikt tilbakeblikk bare til en indre dyp sorg. Jeg hadde personlig håpet på at jeg kunne gå ut med hode hevet ut fra NTNU med min fullførte masteroppgave, men alle de utfordringene jeg møtte på under dens utforming og skriving har ført til at jeg kun føler meg tom og lei meg for hva jeg selv utsatte meg for. Det er ingen andre skyld enn min egen at jeg har endt opp i en slik situasjon. For meg blir derfor arbeidet med masteroppgaven en lærdom jeg må ta med meg videre og lære ifra. Jeg vet ikke hvor veien videre føres til, men noe jeg håper på er at den veien fører meg til en lignende utfordring og motivasjon som jeg fikk når jeg begynte å studere.

Fra det lille negative til det positive så hadde jeg aldri klart å gjennomføre denne masteroppgaven uten min veileder, mine fantastiske og gode venner, og min dypt elsket familie. Min veileder Leif Inge Ree Petersen har vært en inspirasjon for mitt studieliv etter hans første forelesning i januar 2016 for meg. Som veileder har han brakt denne samme inspirasjonen under våre møter. Utenom det har han også vært et anker for å holde meg fast til masteroppgavens tema, samt mine helseutfordringer. Jeg setter derfor meget pris på hans hjelp både faglig og psykisk. Mine studievenner, Ronja, Elina, Christian, Håvard, og Juliane, takk for at dere er den dere er og takk for den støtte jeg fikk av dere. Videre til min bestevenn, studiekamerat og erkerival Andreas Eliassen Grini så har hans altfor mange interesser, ferdigheter og optimisme som person og student vært en inspirasjon for meg som borteboende og student her i Trondheim. Hadde det ikke vært for ham hadde jeg aldri sittet her med en masteroppgave som tar for italienske historie på 1300-tallet og i lesningen av en latinsk krønike. Jeg ser derfor frem til nye samtaler i de kommende årene om dine tyske bergjegere og samer, samt andre gøy artige samtaletemaer. En siste takk rettes som nevnt til min familie. Min far, mor og storebror støttet mitt sporadiske valg om å studere i Trondheim i 2016, og de har siden den gang støttet meg og hjulpet meg til å overkomme en rekke vanskeligheter i hverdagene som student og menneske.

Trondheim, 21.07.2022

Thomas Knutsen

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	iii
Abstract	iv
Forord	v
Figurer	ix
Kapittel 1: Introduksjon	1
1.1 Tema	1
1.2 Problemstilling.....	3
1.3 Den manglende forskningslitteratur om 1300-tallets genovesiske politiske historie	4
1.4 Den genovesiske periodens kildemateriale.....	8
1.5 Metode og teori.....	10
1.6 Oppgavens struktur.....	12
Kapittel 2: Historisk bakgrunn: det politiske og genovesiske sosiale landskapet	13
2.1 Den genovesiske historie (1280-1350)	13
2.2 Republikanisme: Politiske faser i den genovesiske kommunen.....	17
2.2.1 Compagna.....	17
2.2.2 Konsulperioden	18
2.2.3 Podestàer	18
2.2.4 Semi-borgerlige regimer: kaptein regimer	19
2.2.5 Doge	19
2.3 Despotisme (signoria).....	20
2.3.1 Despot (signore).....	21
2.4 Det sosiale landskapet	22
2.4.1 Adelen	23
2.4.2 Adelsfamilier	23
2.4.3 Borgergruppen (Popolo).....	24
Kapittel 3: Opizzino Spinolas despoti 1309-1310	27
3.1 Politiske kriser og konkurranser: adelige relasjoner til borgergruppen.....	27
3.1.1 Konkurranser: Adelig kontroll over borgergruppen.....	28
3.1.2 Vold: Et instrument for fred og samhold	30
3.2. Opizzino Spinola: Solus capitaneus generalis	33
3.2.1 Maktoverføring	34
3.2.2 Titulære endringer og embetstid	35

3.2.3 Despotens politiske bestemmelser: kommunale og personlige.....	37
3.3 Despotens fall	38
3.3.1 Den genovesiske motreaksjon – Opizzinos despoti og tyranni.....	39
3.3.2 Tyranniet og den republikanske gjenopprettelsen	41
Kapittelkonklusjon.....	43
Kapittel 4: Keiser Henrik VII 1311-1313 - Én legitim despot.....	45
4.1 De genovesiske utfordringer i ettertid av Opizzino Spinolas' tyranni	46
4.1.1 Regimeproblemer - svakheter og rivalisering	46
4.1.2 Politisk status og partikontroll	47
4.1.3 Eksilproblematikken	49
4.1.4 Rettslige og juridiske svakheter	51
4.2 Henrik VII.s despoti	52
4.2.1 Mottagelse og lojalitet for Henrik VII: De sosiale gruppenes særinteresser	53
4.2.2 De politiske endringene	57
4.3 Mellom republikanisme og despotisme: Giorgio Stella, Dante Alighieri og Marsilius av Padova.	62
4.3.1 Giorgio Stella: En genovesisk forkjemper for fred.....	63
4.3.2 Dante: Keisermaktens sanne formål	65
4.3.3 Marsilius av Padova: Suverenitet gjennom folket	67
Kapittelkonklusjon.....	70
Kapittel 5: Borgerkrig og kongelig despoti – 1314-1331	71
5.1 Kong Robert av Napolis despoti: Partipolariseringer og partipolitikk 1314-1318.....	72
5.1.1 Partipolarisering og partipolitikk	73
5.1.2 Partiideologi: Despotisme og frihet	76
5.2 Borgerkrig: Partienes angrep og beskyttelse av despotiet	79
5.2.1 Den ghibellinske motoffensiven: Allianseforbindelser og herredømme på sjøen ...	80
5.2.2 Den welfiske beskyttelsen av <i>libertas</i>	83
5.3 Ved borgerkrigens ende: Nye genovesiske betraktninger om despoti.....	85
5.3.1 Freden i 1331: genovesiske betraktninger om fred, interesser, og statsstyre.....	86
5.3.2 Borgerhumanisme: et kulturelt og politisk program for å eksperimentere med regimer.	89
Kapittelkonklusjon.....	93
Kapittel 6: Konklusjon.....	95
Kildefortegnelse	101

Figurer

Figur 1: Middelalderens østre-Europa, østre Middelhavet og Midtøsten. Foto: Carrie E. Beneš (red.), A Companion to Medieval Genoa (2018).	14
Figur 2: Oversikt over Liguria i senmiddelalderen, og territorielle områder under kontroll av kommunen, familienes eiendommer og erkebispedømmet. Foto: Carrie E. Beneš (red.), A Companion to Medieval Genoa (2018).	15
Figur 3: Oversikt over Italias regioner, steder og mektige byer Foto: Carrie E. Beneš (red.), A Companion to Medieval Genoa (2018).	16

Teknisk bemerkning: Selve hovedteksten består av et ordantall på 36344, ekskludert fotnoter, referanseliste etc.

Kapittel 1: Introduksjon

1.1 Tema

Den politiske utviklingen i Nord-Italia på 1300-tallet kjennetegnes av bystater i politisk krise. En av disse krisene handlet om bystatenes republikanske institusjoners manglende evne til å etablere et stabilt politisk regime. Til grunn for denne krisen lå blant annet kontinuerlige konflikter og kriger. De republikanske institusjonene sto derfor under stadig press både for å ivareta fred, men også for å opprettholde et stabilt regime. Løsningene på disse politiske krisene lå for mange ulike bystater i overføringen av makt og kontroll til en bestemt hersker betegnet som *signore* (herre/despot). Disse eneherskernes regjeringsformer kjent som *signoria* (herredømme/despoti) sto dermed i motsetning til bystatens republikanske tradisjoner, som blant annet innebar fordelingen av makt mellom bystatenes ulike sosiale og politiske grupper.¹ Denne politiske transformasjonen, fra republikanisme til despotisme, har for mange historikere vært omtalt som en av flere årsaker bak fallet av flere italienske bystater på 1400-tallet. Bystatens sammenbrudd vises i antallet gjenværende italienske bystater på slutten av dette århundret. Ved 1300-tallets begynnelse var det rundt åtti bystater, mens det på midten av 1400-tallet gjenstod omtrent femten.² Det reduserte antallet bystater kan også forklares med enkelte, men mektige staters konsolidering av forskjellige bystater under en hersker (*signore*). En av få gjenværende bystater var den mektige handelsrepublikken Genova.

Den politiske utviklingen i Genova gjennom middelalderen står først og fremst i sammenheng med andre kommuner og bystater. Dog var den genovesiske kommunen, nemlig en by styrt og fordelt mellom politiske representanter, karakterisert av maritim og handelsmessig ekspansjon og tidvis dominans. En karakteristikk som lar seg gjenfinne i samtidige talevendinger: *Ianuensis ergo mercator* (Genoveser, derfor en handelsmann).³ Utenom disse maritime eksperimenter skulle også slik eksperimenter finne sted i det politiske landskapet for Genova. I deres forsøk på å løse interne politiske kriser på starten av 1300-tallet prøvde genoveserne å innsette ulike despotiske regimer (*signoria*). Likevel var disse politiske løsningene mindre suksessfulle for kommunen, reflektert blant annet i at de gjeninførte sine republikanske styresett og bevarte sin kommunale status.

¹ Trevor Dean, "The rise of the *signori*," i *Italy in the Central Middle Ages 1000-1300: Italy in the Central Middle Ages*, Red. David Abulafia (Oxford: Oxford University Press, Incorporated, 2004), 105.

² Francesco Somaini, "Chapter 12: The collapse of city-states and the role of urban centres in the new political geography of Renaissance Italy," Red. Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini, og Reference Credo, *The Italian renaissance state* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012). 241.

³ Giovanna Balbi Petti, "Chapter 11: Intellectual Life," Red. Carrie E. Benes, vol. Volume 15, *A companion to medieval Genoa* (Leiden, Boston: Brill, 2018). 321.

Forklaringene på hvorfor bystater og deres styresett som Genova forble republikansk framfor despotisk knyttet blant annet til kommunes kommersielle karakter og til at det gamle eldgamle føydalaristokratiet enten var oppløst eller integrert i den ikke-adelige befolkningen i bystaten.⁴ Sentralt i forklaringen av Genovas videreføring av republikanismen og deres kommunale status gjennom den resterende middelalderen er dens politiske historie på starten av 1300-tallet, mer nøyaktig i perioden 1306-1336, en periode flere historikere grunnet manglende forskning har omtalt som et tomrom i genovesernes politiske utvikling.⁵

Periodens betydning reflekteres av de samme politiske krisene andre italienske bystater gjennomgikk på grunn av rivaliseringer og konflikter mellom bystatens sosiale grupper. I Genova besto disse sosiale gruppene av de fire mektige adelsfamiliene Doria, Spinola, Fieschi og Grimaldi, samt adelen og en borgergruppe (popolo) bestående av ikke-adelige personer med bakgrunn i håndverk og handel. Disse gruppene holdninger til hverandre var påvirket av en kompleks fraksjonering med forbindelser og rivaliseringer på tvers av gruppene. Særlig hadde de regionale partiformasjonen av det welfiske kirkepartiet og ghibellinske keiserpartiet innvirkning på den lokale fraksjonalismen. Videre førte disse kontinuerlig konfliktene til en svekkelse av de politiske regimene i kommunen. Rivaliseringene hadde også konsekvenser for en større og lengre borgerkrig (1314-1331) i kommunen. Borgerkrigen omfattet ikke bare genovesiske indre konflikter ettersom at den regionale italienske konflikten mellom italienske welfer og ghibellinerne også fikk påvirkning for genovesernes stridigheter.

Perioden førte med de overnevnte vanskelighetene til politiske omveltninger for kommunens institusjoner og forskjellige regimer. Dette belyses av overførselen av politisk makt og kontroll over kommunen til tre ulike despoter (signorer), men uten noen langsiktig suksess. Disse tre despotene og deres regime (signoria) lå i den mektige genovesiske adelsmannen Opizzino Spinolas kontroll over kommunen i årene 1309-1310. Den andre med den tyske keiservalgte Henrik VII.s (1275-1313) som fikk tildelt kontroll over kommunen i årene 1311-1313. Den tredje og siste med Kong Robert av Napoli (1277-1343) og Pave Johannes XXII (embetstid 1316-1334) som ble gitt kontroll i årene 1318-1335.

⁴ Lauro Martines, *Power and Imagination: City-States in Renaissance Italy*, (Place of publication not identified: Johns Hopkins University Press, 1988). 101.

⁵ Steven Epstein, *Genoa & the Genoese, 958-1528*, (Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press, 1996). 188. & Christine Shaw, "Chapter 11: The Italian states: Genoa," Red. Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini, og Reference Credo, *The Italian renaissance state* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012). 221. Begge omtaler dette tomrommet av forskning grunnet mangler på kilder.

Sammen farget disse despotiske regimene kommunens politiske kriser på starten av 1300-tallet. Tross disse krisene og overførselen av makt til tre ulike signorer viste disse despotenes fall at genovesernes interne kriser ikke kunne løses av overførselen av makt til en signore. Heller kan denne perioden på starten av 1300-tallet i den genovesiske historie anses som en periode hvor de eksperimenterte med despotisme, men hvor utfallet tross despotenes var å vende tilbake til republikanismen og gjenoppdagelsen av et felles genovesisk formål forankret i kommunen.

1.2 Problemstilling

Formålet med denne oppgaven er først og fremst å undersøke den genovesiske politiske historien på 1300-tallet med blick for de tre despotiske regimene i perioden 1306-1336. Disse despotiske regimene er alle knyttet til med interne konflikter i kommunen og de politiske krisene i 1300-tallets italienske bystater. I den anledning vil jeg undersøke hvordan despotenes opphav, ambisjoner og fall sammen viser til en annen innfallsvinkel på hvorfor Genova forble en republikansk kommune gjennom store deler av 1300-, og 1400-tallet.

Undersøkelsens overordnende problemstilling lyder som følgende:

I hvilken grad kan Genovas politiske kriser på starten av 1300-tallet, forbundet med hyppige vekslinger og fall av despotiske regimer, anses som en bakenforliggende årsak for genovesernes fortsatte stilling som en republikansk kommune gjennom ved slutten på middelalderen?

Denne problemstillingen vil besvares ved hjelp av tre empiriske kapitler, som hver for seg undersøker kommunes tre despoter (signorer). Det første empiriske kapitelet (kap. 3) tar for seg den genovesiske adelsmannen Opizzino Spinolas rolle som despot i 1309-1310. Hans rolle som despot var knyttet til en ny type form for politisk konflikt i kommunen, samtidig skulle hans despotiske rolle også reflektere konsekvenser av et slikt regime grunnet hans egne ambisjoner framfor kommunale. Derfor lyder spørsmålet i dette kapitelet slik: *Hvordan kan Opizzinos Spinolas despoti (signoria) vise til genovesernes mostand for despotisme som en bestemt regjeringsform? Og hvordan kan Opizzinos despoti reflektere et tyranni for Genova og genoveserne?*

Det andre empiriske kapitelet (kap.4) behandler den keiservalgte Henrik VII.s rolle som despot i kommunen i årene 1311-1313. Genovesernes overførsel av makt til denne mektige politiske aktøren var knyttet til genovesernes ønske om å oppnå fred og samhold mellom hverandre. Likevel ble fredsønske for genoveserne forskjøvet til side av despotens politiske ambisjoner som blant annet innebar misbruk av genovesernes ressurser, og av despotens keiserlige ambisjoner for Italia. Genoveserne skulle derfor bryte med Henrik som vist av de gjenopprettet

et republikansk regime etter hans død i 1313. Genovesernes negative holdninger til keisermakten og Henriks despotisme kan også ha blitt påvirket av en overordnet politisk diskusjon om republikanismen og despotismen som reelle styringsformer. Spørsmålet her lyder slik: *Hvordan kan beskrivelser fra samtidige italienske politiske lærde reflektere genovesernes ståsted om hvilken regjeringsform som egentlig var reel for deres politiske kultur?*

Det siste empiriske kapitlet (kap.5) undersøker Kong Roberts rolle som despot i kommunen fra 1317 - 1335. Bakgrunnen for denne politiske endringen i kommunen var borgerkrigen (1314-1331) i byen, og partipolariseringer både internt og eksternt mellom ghibellinerne og welfere. Roberts despotisme vedvarte lengre enn de tidligere, og ble på slutten av borgerkrigen akseptert av de splittede genovesere. Hva denne bekreftelsen på hans regime belyser, er en ny positiv genovesisk holdning til despotisme og er trolig knyttet til en kulturell strømning omtalt som borgerhumanisme. Spørsmålet stilt i kapitlet er: *Hvordan kan politiske reformprogrammer, som borgerhumanismen, anses som årsak for genovesernes positive holdning til Kong Roberts despotisme, men også for senmiddelalderens vekslinger mellom republikanisme og despotisme?*

Avgrensningen av periode og valg problemstilling i denne oppgaven er gjort av å fylle et tomrom i den genovesiske politiske historien som ikke har fått så mye forskningsoppmerksomhet. Forskningen på denne perioden er betydningsfull både i henseendet av å fylle dette tomrommet, men også for å definere den genovesiske politiske situasjonen i disse tiårene på bakgrunn av den regionale krisen som innebærer bystatens gradvise fall. Problemstilling reflekterer dessuten tema og kildebruk. Etersom krønikere beskriver et mer detaljert hendelsesforløp for despotismens opphav, er Giorgio Stellas *Annales Genuenses* (ca.1405) en viktig ressurs. Statlige arkiv kilder gir som oftest ikke rike beskrivelser. Samtidig er suppleringen med samtidige italienske lærdes beskrivelser av den politiske situasjonen i Italia en viktig bidragsyter for å fange opp den reelle situasjonen i 1300-tallets Italia, da Stellas krønike er skrevet på 1400-tallet. Økonomiske og sosiale faktorer for disse politiske endringene i kommunen undersøkes i mindre grad i denne analysen. Dette skyldes mangler på kilder, språklige barrierer, og oppgavens omfang.

1.3 Den manglende forskningslitteratur om 1300-tallets genovesiske politiske historie

Den undersøkte tidsperioden medfører grunnet manglende forskningslitteratur en rekke historiografiske utfordringer. Denne mangelen kan for det første knyttes til historiografiske tradisjoner om kommunen. Forskningen om Genova vært knyttet til kommunens økonomiske

og politiske ekspansjon og relasjoner med omverden. Samtidig har italienske og angloamerikanske forskningstradisjoner skapt to trender i forskningen på Italia og Genova. Den angloamerikanske forskningen har vært dominert av studier på Firenze og Venezia som modeller for forskningen på den genovesiske kommunen noe som medfører misvisende refleksjoner om Genovas politiske egenskaper, mens den italienske forskningen har tatt for seg indre genovesisk utvikling, men mindre om den politiske utviklingen på starten av 1300-tallet.⁶

De overnevnte forskningstradisjonene og -utfordringene har relevans til periodens kilder. Dette kommer fram av historikeren Steven A. Epsteins bok om kommunens generelle middelalderhistorie i *Genoa & the Genoese, 958-1528* (1996). Ifølge ham er forskningen på starten av 1300-tallet i den genovesiske kommunen mangelfull. For ham er det et mysterium at andre bystaters arkiver har vært mer gransket enn Genovas. En årsak til dette var ifølge ham knyttet til genovesernes forsømmelse av deres egen historie på grunn av periodens borgerkrig og det følgende tapet av nedskrevne kilder.⁷ I forbindelse med oppgavens tematikk nevner dog Epstein at de despotiske regimene på starten av 1300-tallet først og fremst var knyttet til genovesernes konfliktrettheter. Epstein gir ingen analytiske forklaringer på hvorfor, men sier at genoveserne, med lite suksess, var villig til å eksperimentere med å overføre kontroll over byen til utenlandske herskere.⁸ Epsteins behandling av byens historie må dog ses i sammenheng med at han ønsket å gi en deskriptiv fremstilling av byens middelalderhistorie, men med søkelys på byens sosiale og økonomiske forhold.

En mer moderne revisjon av kommunens historie og en dypere analytisk tilnærming foreligger i kompendiet *A Companion to Medieval Genoa* (2018). I Lucas Filangieris bidrag om kommunens institusjonelle utvikling i kapitlet «The commune» hevder han at polarisering mellom adelen bidro til hyppige skifter i kommunes institusjonelle strukturer på starten av 1300-tallet. Han nevner dog ikke mer om hva disse skiftene innebar for kommunen.⁹ Antonino Musarra har likevel i kapitlet «Political Alliance and Conflict» i samme behandlet hvordan konflikter og rivaliseringer mellom genoveserne også fasiliterte for despotiske regimer (signoria) på starten av 1300-tallet. I forbindelse med Opizzino Spinolas rolle som signore var dette ifølge Musarra knyttet til en sammensatt rivalisering med andre adelsfamilier og borgergruppen (popolo) støtte for etableringen av et signoria i kommunen. Keiser Henrik VII.s

⁶ Carrie E. Benes, "Introduction", Red. Carrie E. Benes, vol. Volume 15, *A companion to medieval Genoa* (Leiden,Boston: Brill, 2018). 1-2.

⁷ Epstein, 1996. 188.

⁸ Ibid., 201.

⁹ Luca Filangieri, "Chapter 4: The Commune," Red. Carrie E. Benes, vol. Volume 15, *A companion to medieval Genoa* (Leiden,Boston: Brill, 2018). 116.

rolle som signore fra 1311-1313 var på sin side ifølge Musarra knyttet til genovesernes ønske om å oppnå fred, mens Kong Robert av Napolis rolle som signore fra 1317-1335 skyldtes borgerkrig og regionale konflikter mellom italienske og genovesiske welfere og ghibellinere. Roberts kontroll kan forklares av at partiformering og- politikk var et gjennomgående kjennetegn for kommunens turbulente situasjon på starten av 1300-tallet. Særlig vises dette av at Kong Roberts kontroll som signore skyldtes welfisk dominans i kommunen i 1317, og av eskalerende angrep fra genovesiske ghibellinerne.¹⁰ Dog foreligger ingen lengre analyser eller kontekstualiseringer av hvorfor genoveserne avslutningsvis avviste despotenes rolle i byen eller hvordan dette kan ses i sammenheng med de italienske bystatenes generelle nedgang.

Ved siden av engelsk forskningslitteratur på den undersøkte perioden finnes det et mindre antall italienske forskningsbidrag. I Georg Caros omfattende og lengre verk om kommunes historie i *Genova e la supremazia sul Mediterraneo 1257-1311* Vol I & II (1974) skriver Caro en lengre introduksjon om kommunes historie opp til 1300-tallet. Han gir blant annet en lengre deskriptiv fremstilling om årsaken til Opizzino Spinolas rolle som signore i 1309. Konflikter i årene før medførte blant annet at borgergruppens forstander (abate del popolo) og konsilmedlemmer erklærte ham som enehersker i kommunen. Caro hevder så at de politiske konsekvenser for dette skiftet kunne ses i sammenheng med et brudd med de republikanske tradisjonene og prinsippet om at den politiske makten skulle være fordelt mellom forskjellige representanter. Videre skriver Caro at Opizzinos rolle som signore delvis var basert på personlige ambisjoner framfor kommunale helhetlige interesser.¹¹ Caros studie av kommunens historie ender med keiser Henrik VIIIs overtakelse av byen, uten regionale kontekstualiseringer.

Giovanna Petti Balbi, trolig den fremste historikeren om kommunen, har blant annet i boken *Simon Boccanegra e la Genova del'300* (1991), forsøkt å fylle tomrommet i forskningen om byens politiske historie.¹² Boken handler først og fremst om Genovas første doge, innsatt etter borgerkrigen i 1339. Innsettelsen av en doge i kommunen kunne forklares som en genovesisk motreaksjon på overførselen av makt til utenlandske herskere. Eventuelt kan innsettelsen ses som borgergruppens republikanske motreaksjon til adelens despotiske tendenser. Balbi har også gitt en lengre analytisk kontekstualisering av den genovesiske borgerkrigen (1314-1331) i artikkelen *L'assedio di Genova degli anni 1317-1331: «maligna et durans discordia inter gibelinos et guelfos de Ianua»* (2007). Artikkelen omhandler blant annet de sosiale og

¹⁰ Antonio Musarra, "Chapter 5: Political Alliance and Conflict," *ibid.* 131-32.

¹¹ Georg Caro, *Genova e la supremazia sul Mediterraneo Vol 2. (1257-1311)* (Genova: Società ligure di storia patria, 1974), 346.

¹² Giovanna Balbi Petti, *Simon Boccanegra e la Genova del'300* (Italy: Marietti, 1991).

økonomiske konsekvensene av borgerkrigen for Genova. Utenom disse konsekvenser nevner Balbi kort de politiske endringene som innebar overførselen av makt til Kong Robert av Napoli over kommunen. Årsaken til overførselen og hans signoria hadde relevans til rivaliseringen mellom genovesiske welfere og ghibellinere hvor welferne gjennom deres kontroll over byen overførte kontroll til Kong Robert. Roberts signoria var også knyttet til kongens politiske ambisjoner som omhandlet den større regionale maktkampen mellom italienske ghibellinere og welfer. Genova var en viktig ressurs for kongen å få kontroll over ettersom dens mektige sjøflåte kunne bistå kongen og hans welfere i kampen mot ghibellinere og det aragonske kongeriket i Sicilia.¹³ Konsekvenser av Kong Roberts signoria førte likevel til en større misnøye fra samtlige genovesiske sosiale grupper. Særlig fikk borgergruppen en økende misnøye for adelens stridigheter, og generelle holdninger til Kong Robert og hans medsammensvorne, da disse hverken skapte fred i kommunen eller gjenforente de polariserte genoveserne.¹⁴ Fra Balbis beskrivelser kunne det skildres at Roberts signoria i kommunen hadde flere negative sider ved seg framfor positive for genoveserne.

Fra de overnevnte forskningsbidragene på kommunens politiske historie på starten av 1300-tallet vises mangelen på uttømmende analyse. Det samme gjelder for kommunens politiske utvikling i sammenheng med den nevnte utviklingen av bystaters overgang fra republikanisme til despotisme. Dette fører til at oppgaven vil kryssreferere genovesiske hendelser med den generelle italienske utviklingen av signorer og signoria. Dette har blant annet blitt gjort av Philip Jones i hans omfattende verk *The Italian City-State: From Commune to Signoria* (1997) hvor han behandler flere aspekter ved den italienske trenden av å overføre sin politiske autonomi til mektige signorer. Ifølge Jones var denne overgangen og utviklingen i de italienske bystater et symptom på bystaters politiske kriser, nemlig at det ble en kur uten noe annet alternativ for å innrette fred i de kriserammede bystatene.¹⁵ Jones beskriver også republikanisme og despotisme som to konkurrerende regjeringsformer i konflikt, reflektert i samtidige konflikter i de italienske bystatene.¹⁶ Trevor Dean har også behandlet temaet om bystaters overgang til signoria gjennom flere eksempler fra de italienske bystatene i samtlige

¹³ Giovanna Petti Balbi, "L'assedio di Genova degli anni 1317-1331: «maligna et durans discordia inter gibellinos et guelfos de Ianua," *Reti medievali rivista* 8, nr. 1 (2007): 6.

¹⁴ *Ibid.*, 7.

¹⁵ Philip Jones, *The Italian city-state : from commune to signoria*, *The Italian city-state 500-1300* (Oxford: Clarendon Press, 1997), 522.

¹⁶ *Ibid.*, 1.

forskningsbidrag.¹⁷ En mer generell beskrivelse av de italienske bystatene, fra kommune til signoria, er også skrevet av Trevor Dean og Daniel Waley.¹⁸

1.4 Den genovesiske periodens kildemateriale

Den største forskningsutfordringen ved denne genovesiske perioden er mangelen på kilder. I den forbindelse vil undersøkelsen hovedsakelig basere seg på Giorgio Stellas latinske krønike *Annales Genuenses* skrevet på begynnelsen av 1400-tallet.¹⁹ Stellas krønike sto for å gjenoppta den tapte genovesiske krøniketradisjonen som innebar «virkelig» gjenvielsen og beskrivelser av kommunens historie.²⁰ Tradisjonen hadde fått sin begynnelse med den første genovesiske offisielle krønikeren Caffaro (omkring 1160) og endte med den siste forfatteren Jacopo Da Varagine i 1293 i *Annales Ianuenses*. Disse krønikerens formål innebar blant annet å fremme et pedagogisk verktøy for byens elite å ta lærdom fra. Men av denne mangelen på krøniker gjennom 1300-tallet gjenopptok Giorgio Stella (1370?-1420) krønikertradisjonen ved å rekonstruere kommunens tapte historie fra 1300-tallet ved siden av historien byens opphav og fram til 1405 i hans levetid.²¹ Stella var ingen offisiell krønike, og begrenset seg til å gjenfortelle byens tapte historie gjennom dokumenter fra byens kanselli, andre borgerkrønikere og av muntlige gjenfortellinger fra mektige genovesiske innbyggere.²² Hans gjenfortellinger av kommunens historie er trolig farget av hans bakgrunn og rolle i den genovesiske kommunen på 1400-tallet. Ifølge Balbi har flere historikere definert Stella som en intellektuell humanist grunnet hans nærhet til det franske regimet som hadde kontroll over kommunen på starten av 1400-tallet. Stellas positive innstilling til dette regimet grunnet mektige regimers evne til å forhindre rivaliseringer og skape sosial harmoni.²³ Stellas holdninger til despotene i den undersøkte perioden kan grunnet hans regimetro tegne et fordreid bilde av de faktiske hendlene. Dette behandles nærmere i metodekapittelet og i kapittel 4. Dog er Stellas skildringer av perioden rikelelige og nødvendige ved å belyse opphavet til signorer. Samtidig gir han også

¹⁷ Dean, 2004. & "The rise of the signori," i *The New Cambridge medieval history : Vol. 5 : c. 1198-c. 1300*, Red. David Abulafia (Cambridge: Cambridge University Press, 1999).

¹⁸ Dean Trevor og Waley Daniel Philip, *The Italian City Republics* (Taylor and Francis, 2013).

¹⁹ Giorgio & Giovanni Stella, *Annales Genuenses*, Red. Giovanna Petti Balbi, *Rerum Italicarum Scriptores* (Bologna: Zanichelli, 1975).

²⁰

John Dotson, "The Genoese Civic Annals: Caffaro and His Continuator," i *Chronicling history : chroniclers and historians in medieval and Renaissance Italy*

Red. Sharon Dale, Alison Williams Lewin, og Duane J. Osheim (University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2007), 70.

²¹Sandra Macchiavello og Antonella Rovere, "Chapter 1: The Written Sources," Red. Carrie E. Benes, vol. Volume 15, *A companion to medieval Genoa* (Leiden,Boston: Brill, 2018). 38.

²² Ibid.

²³ Balbi Petti, 2018. 331.

innsikt i den italienske regionale situasjonen og hvordan dette stod i samspill med den genovesiske situasjonen.

Utover Stellas krøniker brukes Giovanni Villanis (ca.1280-1348) krønike *Nuova cronica* supplerende og som en kryssreferanse til Stellas skildringer. Villanis' krønike blir av flere historikere ansett som den viktigste krøniken skrevet i Italia på 1300-tallet. Krøniken gjengir en nærliggende historie til hendelser som fant sted i Italia og Europa på 1300-tallet, samtidig som den gir innsyn i væremåter, troskap og kultur blant italienerne.²⁴ Villanis' historieskriving innebar blant annet bruk av eldre kilder, krønikere, og arkeologiske bevis, samt muntlige gjengivelser og egne vitnesbyrd om den italienske historie på 1300-tallet.²⁵ I sammenheng med periodens undersøkelse av Genova gir Villanis direkte beskrivelser av aktører og endringer som fant sted i den genovesiske kommunen i perioden 1317-1330. Beskrivelsene er relevante ettersom de også behandler hendelser som Stellas krønike beskriver. Dette medfører at Stellas beskrivelser, skrevet på 1400-tallet, kan verifiseres, kritiseres eller mangler utfyllinger, ettersom at Villanis' nedskrivning sto mye nærmere de faktiske hendelsene. Krøniken er skrevet på italiensk og det vil i analysen benyttes en engelsk oversettelse fra 1910, basert på utdrag fra Villanis' og hans families krøniker.²⁶

Andre kilder som også benyttes, men i mindre omfang, innebærer blant annet juristen Bartolus de Saxofferatos *Tractatus de guelfis et gebellinis* og *Tractatus de Tyrannia*, begge skrevet på midten av 1300-tallet.²⁷ Den førstnevnte teksten behandler blant annet tematikken og væremåtene blant de welfiske og ghibellinske partiene. Den sistnevnte teksten handler om forholdet mellom signoria og tyranni, og brukes som en referanseramme for å illustrere om en signore var en legitim hersker eller en tyrann. Samtidig benyttes tekster fra Dante Alighieri som beskriver keiser Henrik VII.s rolle i den italienske politikken som blant annet innebar ideologiske og politiske argumenter for keisermaktens nødvendige rolle for å innrette fred i det italienske samfunnet. Skildringene fra Dante brukes derfor i samsvar med andre kilders beskrivelse av Henriks rolle som signore i Genova for å illustrere et bilde om Henrik faktisk var fredskongen Dante beskrev ham i sammenheng med genovesernes resepsjon på han som

²⁴ Paula Clarke, "The Villani Chronicles," i *Chronicling history : chroniclers and historians in medieval and Renaissance Italy*, Red. Sharon Dale, Alison Williams Lewin, og Duane J. Osheim (University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2007), 113-14.

²⁵ Ibid., 117.

²⁶ Giovanni Villani, *Villani's Chronicle; Being Selections from the First Nine Books of the Croniche Fiorentine of Giovanni Villani*, Red. Philip H. Wicksteed, overs. Rose E. Selfe (Nabu Press, 2010).

²⁷ Bartolus de Saxoferrato, "Tractatus de guelfis et gebellinis " i *Humanism and Tyranny*, Red. Ephraim Emerton (Cambride: Harvard university Press, 1925). & 1925, "Tractatus de Tyrannia."

deres signore.²⁸ Videre brukes Marsilius av Padovas tekst *Defensor Pacis* (fredsbeskytteren) som en referanseramme for å skildre forholdet mellom regjeringsformene despotisme og republikanisme.²⁹ Fra Marsilius tekst kan det gis et annet bilde på hvorfor genoveserne bevarte sin republikanskisme grunnet misbruk av despotens makt i forbindelse med Henriks rolle som signore i kommunen.

Denne oppgaven benytter seg ikke arkiv kilder eller rettslige kilder. Årsaken er både disse kildenes fragmenterte natur, samt språklige barrierer.

1.5 Metode og teori

Analysenes metodiske tilnærminger består i klassisk kildebruk og kildekritikk. Den operer ikke med en overordnet teori, men historiske funn underbygges med samtidige teoretiske perspektiver. Disse innebærer blant annet mellomalderens politiske teori om en legitim suveren, forholdet mellom stat og kirke, og prinsippet om folkesuverenitet, som i Dantes *De Monarchia* (1312/1313) og Marsilius av Padovas *Defensor Pacis* (1324). Begge var påvirket av det tidlige 1300-tallets politiske omveltninger i Italia, der Dante var en sterk forkjemper for keiserens iboende makt og hans rett til å utøve denne i den verdslige sfæren uten kirkelige innblanding. Ifølge Dante kunne sosial harmoni i de problematiske bystatene kun oppstå ved å innsette en mektig monark.³⁰ Hos Marsilius skildres et annet perspektiv. Ifølge ham var en legitim suveren forankret i folket. Folket er hos Marsilius en klasse bestående av mektige personer med bakgrunn i statelige interesser, som gjennom erfaring vet hva som er en stats beste regjeringsform. Suverenen utpekt av denne klassen kunne enten være en hersker eller et delt maktapparat, slik det forelå i bystater.³¹ Den undersøkte empirien settes i sammenheng med disse teoriene.

Utover Dantes og Marsilius' politiske teorier anvendes Hans Barons teori om borgerhumanisme (civic humanism). Baron teori eller tese omhandlet renessansens politiske og kulturelle formål som innebar kollektivismen framfor individualisme slik det er kjent med Jacob Burckhardts studier om den italienske renessansen. Ifølge Baron var borgerhumanisme en reformbevegelse som i større grad innbar lærdom for eliten å ta i bruk for bevaringen av republikanisme til fordel

²⁸ Alighieri Dante og Paget Toynbee, *Dantis Alagherii epistolae : the letters of Dante : emended text with introduction, translation, notes, and indices, and appendix on the cursus* (Oxford: Clarendon Press, 1920). & Alighieri Dante og John D. Sinclair, *The divine comedy of Dante Alighieri. : II, : Purgatorio*, (New York: Oxford University Press, 1961). & Maria Luisa Ardizzone, *Dante as political theorist: reading Monarchia* (Cambridge Scholars Publishing, 2018).

²⁹ Patavinus Marsilius og Annabel S. Brett, *Marsilius of Padua : the defender of the peace*, Cambridge texts in the history of political thought (New York: Cambridge University Press, 2005).

³⁰ Ardizzone, 2018. 15.

³¹ J. S. McClelland, *A history of western political thought* (London: Routledge, 1996), 141.

for despotisme grunnet menneskets kollektive og aktive deltagelse i det italienske samfunnet. Idéene var basert på gjenoppdagende prinsipper fra den romerske republikken.³² En lengre utlegging av denne teorien fremlegges i kapittel 5. Behandlingen av Barons teori vil anvendes for å forklare mine funn gjennom oppgavens helhetlige formål.

For kildene foreligger enkelte momenter som må behandles kritisk. Først er Stellas gjengivelser av det tidlige 1300-tallet nedskrevet langt fra de historiske hendelsene i tid. Dermed kan Stellas beskrivelser, blant annet av de undersøkte despotene være formet av forfatterens samtid. Derfor må lesningen av hans krønike ses i lys av tidligere vitner av den politiske utviklingen om signorer og signoria. Begrepet signore (despot) brukes ikke av Stella om disse tre nevnte despoter i Genova fra 1309-1335. Heller forekommer det fra hans krønike beskrivelser av disse med titler som generalkaptein (*capitaneus generalis*) i forbindelse med Opizzino Spinolas rolle som enehersker i kommunen, keiser Henrik som keiserlig prins og konge (*imperator princeps et rex*) samt *rectus* (hersker), og konge (*rex*) hos Kong Robert av Napolis rolle som despot.³³ Stellas titulære beskrivelser står likevel i sammenheng med andre krønikeres beskrivelser om signorers opphav noe som Phillips Jones påpeker i hans studie om signoria. Samtidig er disse titulære beskrivelsene fra Stella farget av endringer i tradisjonelle beskrivelser om genovesiske politiske representanters titler, og noe som også da skaper en større tilnærming til at den nye politiske rollen i kommunen også samsvarer med nye titler. Dessuten er mange av beskrivelsene til Stella som omhandler disse despoters opphav knyttet til lignende hendelser fra andre krønikere for denne politiske omveltningen. Forskningslitteraturen behandlet i oppgaven vil vise til slike eksempler og som kan knyttes til Stellas beskrivelser.

Utover gir Stella dog få beskrivelser av keiser Henriks politiske ambisjoner i kommunen. Dette kan forklares av hans eget ønske om å framstille keiseren i ett positivt lys, ettersom at Stella trolig ønsket å presentere sine lesere en løsning for hvordan genoveserne kunne oppnå fred, og da igjennom en mektig enehersker. Dette kan selvfølgelig motargumenteres på grunn av Stellas avstand fra hendelsene og av mangler på kilder. Men det kan også knyttes til det overnevnte og Stellas personlige holdninger for hva som innebærer en definitiv og bestemt regjeringsform. Slike perspektiver av Stellas behandling av keiser Henrik gjør at redegjørelsen vil kryssreferere med William M. Bowskys undersøkelser av Henrik ekspedisjon i Italia og av hans politiske

³² John M. Najemy, "Hans Baron, "In Search of Florentine Civic Humanism: Essays on the Transition from Medieval to Modern Thought", *Renaissance quarterly* 45, nr. 2 (1992): 347.

³³ Stella, 1975. 74, 77, 87.

tilstedeværelse og bestemmelser i Genova i 1311-1312.³⁴ Bowskys funn baserer seg på tyske rettsarkiver, hvorfra det er mulig å kryssrefere med Stellas korte beskrivelser av keiseren. Der Stella viser en mer positiv vinkling av den Henrik i Genova, vitner Bowskys funn mer om en despot som ønsket å unytte byen til sin fordel. Dette gjør at Stellas beskrivelser, om Henrik, og andre signorer må leses kritisk da Stella trolig stiller dem i et positivt lys.

1.6 Oppgavens struktur

Oppgaven har 6 kapitler, hvor første kapittel beskriver tema, problemstilling, metode og teori. Kapittel 2 tar for seg den historiske bakgrunnen om kommunens situasjon fra slutten av 1200-tallet og på starten av 1300-tallet. Samtidig fremlegges en kort innføring i kommunens politiske og institusjonelle utvikling, derunder begrepene despotisme og despot. Til sist beskrives byens sosiale grupper. Kapittel 3, 4, 5 belyser henholdsvis de tre despotenes maktovertakelse og fall i kommunen. Kapittel 6 består av en lengre diskusjon og konklusjonsdel som besvarer oppgavens problemstilling.

³⁴ William M. Bowsky, *Henry VII in Italy : the conflict of empire and city-state, 1310-1313* (Lincoln, Nebr1960).

Kapittel 2: Historisk bakgrunn: det politiske og genovesiske sosiale landskapet

For å forstå hvorfor den genovesiske kommunen bevarte sine republikanske tradisjoner, tross periodene med despotisme kreves en redegjørelse for byens historie på 1200-1300-tallet. Andre halvdel av 1200-tallet beskrives ofte grunnet byens koloniale og økonomisk ekspansjon som kommunes gullalder. Følgende anses 1300-tallet som en nedgangstid grunnet borgerkrig og regionale stridigheter mellom welfere og ghibellinere.

Foruten kommunens komplekse historie er det viktig å etablere en forståelse for kommunens politiske og sosiale landskap. Politisk hadde kommunen gjennomgått flere reformer og endringer av dets politiske rammeverk grunnet et stadig press fra byens innflytelsesrike sosiale grupper. Disse politiske endringene kjennetegnes av kontinuerlige konflikter mellom byens sosiale grupper, både mellom seg og hverandre, noe som gjør at politiske endringer fikk forbindelser til utviklingen av konflikter. Videre bestod de sosiale gruppene i kommunen i et mektig aristokrati, og av en gruppe ikke-adelige kjent som *popolo* med bakgrunn i laug, håndverk og sjøhandel.³⁵ Til tross for skille må det også nevnes at det eksisterte en flytenhet mellom disse grupper grunnet deltagelsen i byens økonomiske aktiviteter. Likevel kan et slikt sosialt skille forklares av konkurransebaserte allianser og konflikter på tvers av de sosiale gruppene, sentralt for byens politiske kriser. Det gis også et skille for adelen og adelsfamilier ettersom disse benevnelser ofte finner plass i Stellas krønike. Gjennom å identifisere hva disse sosiale gruppene karakter og virksomhet, gis en forklaring på kommunens stadige endringer i regjeringsform.

2.1 Den genovesiske historie (1280-1350)

Århundreskiftet mellom 1200- og 1300-tallet var ifølge Epstein slutten på den genovesiske gullalderen, og begynnelsen på en nedgangstid for den genovesiske kommunen.³⁶ Den genovesiske gullalderen vises i kommunens politiske og økonomiske ekspansjon både i Italia og i Middelhavet. Gjennom å flytte en stor del av Middelhavets handel fra Levanten til Svartehavet på midten av 1200-tallet gjennom politiske allianser med Bysants, opparbeidet kommunen seg en politisk og økonomisk makt ikke bare i Italia, men også i det østre-Middelhavet. Byens voksende makt lar seg vise i kommunens kolonier, eksempelvis Pera i

³⁵ Denise Bezzina, "Chapter 7: Social Landscapes," Red. Carrie E. Benes, vol. Volume 15, *A companion to medieval Genoa* (Leiden, Boston: Brill, 2018). 168.

³⁶ Epstein, 1996. 140-41.

Bysants, Chios og Fokaia i det egeiske hav, og Krim og Caffa (Feodosia) i Svartehavet.³⁷ Tross politiske bragder utenlands foreligger tegn på at kontinuerlig rivaliseringer med sjømaktene Pisa og Venezia i perioden 1280-90 vanskeliggjorde samholdet mellom genoveserne grunnet forskjellige meninger for hvordan disse konfliktene skulle behandles.

I 1295 brøt det ut en konflikt med de overnevnte konsekvenser for kommunens framtid. Feidene på havet var kostbare for av genoveseres interesser. Kombinert med flere misnøye med håndteringen av kampene mot Pisa og Venezia i 1280-90, konfronterte i 1295 byens lokale partier, det genovesiske keiserlige ghibellinske partiet og det keiserlige welfiske partiet, hverandre grunnet situasjonen på misnøye for at kommunens sjøflåte under lederskap av den ghibellinske Doria-familiens manglende angrep på den venetianske flåten.³⁸

I det genovesiske ghibellinske partiet regjerte de mektige adelsfamiliene Doria og Spinola, mens welferne ofte

ledet av familiene Fieschi og Grimaldi. Feidene førte til at de genovesiske welferne ble sendt i eksil, mens Doria og Spinola-familien sammen med borgergruppen (popolo) fikk kontroll over kommunens politiske institusjoner og regime. Denne kontrollen var kjennetegnet av et fordelingsregime mellom borgerne og adelen underrettet to familiemedlemmers rolle som kaptein og herskere av kommunen og borgerne.³⁹ For kommunen var denne type ødeleggende fraksjonalisme og rivaliseringer mellom byens lokale partier økende på begynnelsen av 1300-tallet. Samtidig forsterket gjeldskriser og angrep på genovesiske kolonier, eksempelvis katalanske angrep på Pera i 1305 og tapet av Caffa i 1308 fra tatarer de destabiliserende tendensene.⁴⁰

Nedgang og politiske kriser i den genovesiske kommunen på 1300-tallet lar seg derfor forklare med fraksjonalisme og rivaliseringer mellom byens sosiale grupper. Årsaken til disse kontinuerlige problemene skyldtes kommunens mangel på et fastsatt politisk rammeverk og

Figur 1: Middelalderens østre-Europa, østre Middelhavet og Midtøsten.

Foto: Carrie E. Beneš (red.), *A Companion to Medieval Genoa* (2018).

³⁷ Stefan Stantchev Jeffery Miner, "Chapter 14: The Genoese Economy," Red. Carrie E. Benes, vol. Volume 15, *A companion to medieval Genoa* (Leiden,Boston: Brill, 2018). 404-06.

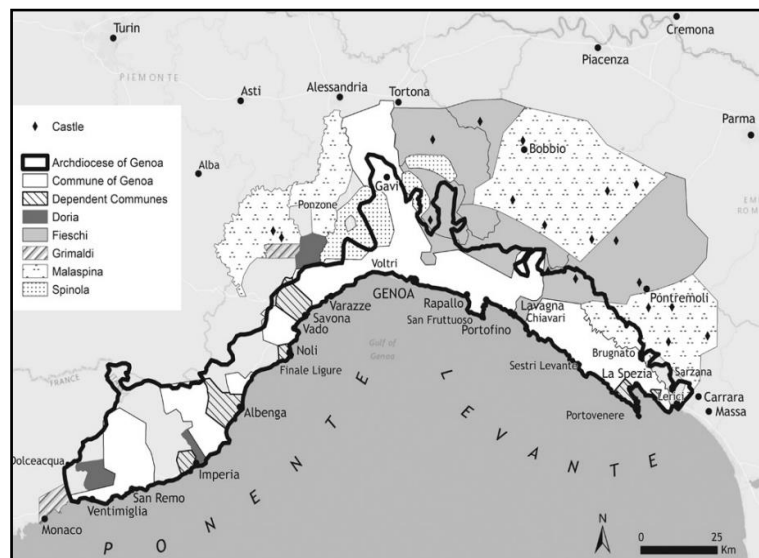
³⁸ Epstein, 1996. 182.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid., 183-84.

dets manglende evne til å innføre og etablere fred og konsensus mellom byens sosiale grupper. Dette førte blant annet til at byens politiske institusjoner ble en konkurransearena for byens sosiale grupper, adelen og borgene, som ofte prøvde å tilegne seg makt gjennom disse politiske strukturene.⁴¹

Fra 1306 ble denne tematikken enda mer synliggjort av tilspisningen av byens interne konflikter. Rivaliseringer og interne stridigheter i det lokale ghibellinske partiet førte til at Spinola-familien i 1309 fikk tildelt en styringsmakt som kan karakteriseres som despotisk (*signoria*). Ifølge den eneste krønikeren som beskrev denne historien ble familieoverhodet Opizzino Spinola tildelt rollen som enehersker av republikken og det genovesiske folk av en sammensatt allianse med borgergruppen, borgernes forstander og av mektige politiske representanter i et konsil.⁴² Denne politiske utviklingen og stillingen Opizzino fikk tildelt sto dermed i kontrast til de republikanske tradisjonene i kommunen, og skyldtes først og fremst interne konflikter i kommunen. Makttovertakelsen startet dog en trend i det genovesiske samfunnet til å underkaste seg mektige herskere. Grunnet Opizzinos politiske ambisjoner, og økende kamper mellom ham og byens rivaler valgte genoveserne å til slutt underkaste seg keiser Henrik VII i 1311 i håp om å skape fred.⁴³

Henriks regjeringstid som despot i kommunen var kortvarig grunnet hans politiske ambisjoner og tapet av genovesernes politiske autonomi. Henriks kontroll over kommunen var først og fremst iverksatt og akseptert av genoveserne som følge av keiserens freds- og samarbeidprosjekt med pave Clemens V (embetstid: 1305-1314) i årene 1310-1311. Prosjektet innebar blant annet å skape fred mellom italienske welfere og ghibellinere, men Henriks politiske føringer førte til en større polarisering av konflikten mellom partiene og økende misnøye for keisermakten. Genova fikk med løsrivelsen i 1312-1313 tilbake sin

Figur 2: Oversikt over Liguria i senmiddelalderen, og territorielle områder under kontroll av kommunen, familienes eiendommer og erkebispedømmet. Foto: Carrie E. Beneš (red.), *A Companion to Medieval Genoa* (2018).

⁴¹ Thomas Kirk, "Chapter 16: Mediterranean Rivalries," Red. Carrie E. Benes, vol. Volume 15, *A companion to medieval Genoa* (Leiden, Boston: Brill, 2018). 450-52.

⁴² Stella, 1975. 74.

⁴³ Epstein, 1996. 194.

politiske autonomi ved keiserens død i 1313.⁴⁴ Dog fikk Henriks politiske føringer generelt i Italia følger for en større partipolarisering mellom italienske welfere og ghibellinere, noe som også fikk en større betoning i den genovesiske kommunen og av byens egen partipolarisering. Polariseringsen var slik sentral for genovesernes borgerkrig (1314-1331) og de følgende politiske og økonomiske tapene for kommunen. Under borgerkrigen tok i 1317 genovesiske welfere kontroll over byen. Gjennom ghibellinske motangrep overførte genovesiske welfere kontroll over kommunen til Kong Robert av Napoli og Pave Johannes XXII i 1318. De to grupperingene bidro til at borgerkrigen i voksende grad ble del av den regionale maktkampen som pågikk mellom den ghibellinske Visconti-familien fra Milano og Kong Roberts og pave Johannes XXII.s welfere.⁴⁵

Fra 1320 eskalerte problemene i bystaten. Økende voldsbruk, sult og gjeldskriser grunnet kampene i utkanten av byen ved de liguriske områdene og på havet forverret situasjonen i kommunen. Også de genovesiske koloniene ble dratt inn borgerkrigen og falt under genovesiske ghibellinernes kontroll. Fra 1327 begynte dog både genovesiske og italienske welferne og ghibellinere å ta avstand fra den regionale maktkampen mellom pave og keiserdømmet. Pave Johannes XXII hadde i 1330 inngått et samarbeid med Kong Johan av Bøhmen (1296-1346), sønnen til keiser Henrik VII, noe som skapte misnøye blant både Kong Robert og de italienske welferne og ghibellinere. I 1333 sto derfor både italienske welfere og ghibellinere sammen med Kong Robert for å drive ut Kong Johan fra Italia.⁴⁶ For Genova førte disse regionale omstendighetene til en voksende fredsvilje innad i byen. Dette skyldtes for så vidt også katalanske angrep på den liguriske kyst, samt det aragonske kongerikets innblanding på Sardinia, begge objekter for genovesiske welferes og ghibellinernes maritime interesser i årene 1328-30. Derfor ble det i 1331 forhandlet fred mellom

Figur 3: Oversikt over Italias regioner, steder og mektige byer
Foto: Carrie E. Beneš (red.), *A Companion to Medieval Genoa* (2018).

⁴⁴ Peter Herde, "From Adolf of Nassau to Lewis of Bavaria, 1292-1347," i *The New Cambridge medieval history : Vol. 6 : c. 1300-c. 1415*, Red. Michael Jones og David Abulafia (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 533-36.

⁴⁵ Epstein, 1996. 196.

⁴⁶ David Abulafia, "The Italian South" i *The New Cambridge medieval history : Vol. 6 : c. 1300-c. 1415*, Red. Michael Jones og David Abulafia (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 494.

partiene med Kong Robert av Napoli som mekler. Roberts kontroll over kommunen vedvarte frem til 1335, men grunnet gjentagende interne rivaliseringer og misnøye med Roberts regime, tok borgergruppen (*popolo*) i 1339 kontroll over byen og innsatte den førte dogen av Genova.⁴⁷

Sammenfattet var begynnelsen på 1300-tallet fram til 1340 en destruktiv og ødeleggende periode for den mektige handelsrepublikken som skapte konsekvenser kommunens sosiale, politiske og økonomiske utvikling.

2.2 Republikanisme: Politiske faser i den genovesiske kommunen

Regjeringsformen i den genovesiske kommunen er på 1300-tallet først og fremst republikansk. Denne kjennetegnes av to typer friheter. Den ene til valgte regjeringer og den andre til uavhengighet fra utenlandske makter.⁴⁸ Dog var ikke den republikanske kommunen demokratisk i moderne forstand. Adelig dominans, sosiale ulikheter og politisk marginalisering var noen av faktorene som svekket styresettets demokratiske karakter. Mange av disse problemene kan knyttes til opphavet og utviklingen til kommunens institusjonelle rammeverk. Det mangelfulle rammeverket gjennomgikk derfor flere endringer som følge av et sosialt press, men også av stadige adelige konflikter i kommunen. Ved å belyse alle disse institusjonelle tegnes det et bilde på hvorfor kommunen stadig var under press fra sine sosiale grupper og fra utenlandske makter. Disse politiske fasene betegnes i det følgende, hvor de henholdsvis behandles med navnene *compagna*, konsulperioden, *podesta*-regimer, semi-borgerlige regimer og *doge*-regimer.

2.2.1 Compagna

Den første fasen av kommunens politiske historie kjennetegnes med det politiske forbundet kalt *compagna*. Dette oppstod i årene 1089-99 som følge av konflikter mellom den urbane eliten og deres konsolidering av makt, ikke bare i landbruket, men også maritimt og kommersielt.⁴⁹ *Compagna* mål var å bevare et samhold innad i eliten og innebar blant annet beskyttelse og assistanse for disses interesser, samtidig som det var et adelig instrument for å bevare makt og innflytelse i den genovesiske region i Italia.⁵⁰ *Compagna* var også et selvregulert politisk rammeverk, hvor dets politiske representanter, konsulter årlig valgt fra den dominerende eliten, fikk ansvar for militære, politiske og administrative oppgaver. Konsulenes ekspansive

⁴⁷ Epstein, 1996. 202-04.

⁴⁸ P. J. Jones, "Communes and Despots: The City State in Late-Medieval Italy," *Transactions of the Royal Historical Society* 15 (1965): 73.

⁴⁹ Filangieri, 2018. 98.

⁵⁰ Avner Greif, "On the Political Foundations of the Late Medieval Commercial Revolution: Genoa During the Twelfth and Thirteenth Centuries," *J. Eco. History* 54, nr. 2 (1994): 273.

interesser medførte en ekspansjon for kommunen. Samtidig var styreformen kilden til konflikt blant eliten.

2.2.2 Konsulperioden

Den andre politiske fasen er konsulperioden (1100-1200). Denne fasen innebar videreføringen av konsulene som kommunens politiske representanter. I denne fasen ble det også opprettet sju ulike *compagner*, eller distrikter, i Genova. Konsulene fikk med disse distrikter juridisk makt for å overse rettslige temaer. Av mangel på kilder vet vi svært lite om konsulenes andre arbeidsoppgaver i denne fasen. Fra det lille var konsulene den institusjonelle kjernen i kommunen.⁵¹ Samtidig hadde de ansvar for å skape fred og var øverstkommanderende for genovesiske militær ekspedisjoner. Den siste nevnte beskrivelsen av konsulene kan tolkes som en årsak til hvorfor kommunen i denne perioden var drevet av interne konflikter. Konkurransen over å tilegne seg konsulembetene kunne fasilitere for en økt politisk og økonomisk velstand for eliten. Ved siden av konsulene ble det også opprettet et parlament (*parlamentum*). Denne samlingen ble et offisielt forum, ansvarlig for å akseptere nye borgere og for overførselen av rettigheter, eksempelvis rett til å bli medlem av *compaganen*.⁵²

2.2.3 Podestàer

Den tredje fasen i den kommunale institusjonelle utviklingen betegnes med begrepet podestà-regimer. Som følge av konkurranse om konsulembeter og feider mellom adelen, bestemte kommunens konsuler i 1191 å innsette en utenlandsk representant som den øverste lederen av kommunen. Denne lederen, *podestàen*, skulle forholde seg nøytral i konflikter og var ansvarlig for å voldelige elementer.⁵³ Podestàen fikk ikke bare i oppgave å være kommunens øverste representant. Han var også lovgiver, høyeste dommer, overhode for byråkratiet, bestyrer for forskjellige møter, fredsbeskytter og kommandør i krigstider.⁵⁴ For å understøtte podestàen ble det også opprettet en gruppe på åtte adelige assistenter (*aminiculum rectorum*) med ansvar for å overse offentlige finansieringer, planlegge militære ekspedisjoner, og kontrollere forsvarsverk i de forskjellige distriktene i byen.⁵⁵ Podestà-regimene skulle rullere med konsul-regime fra slutten av 1100-tallet, men ble fastsatt i 1217 og varte fram til 1257. Rollen vedvarte utover 1300-tallet, men i voksende grad begrenset til det juridiske.

⁵¹ Filangieri, 2018. 103-04.

⁵² Ibid., 107.

⁵³ Trevor og Daniel Philip, 2013. 40.

⁵⁴ J. K. Hyde, *Society and Politics in Medieval Italy : The Evolution of the Civil Life, 1000–1350*, (London: Palgrave Macmillan UK : Imprint: Palgrave, 1973). 101-02.

⁵⁵ Filangieri, 2018. 109-10.

2.2.4 Semi-borgerlige regimer: kaptein regimer

I 1257 ble det gjennom en oppstander og politisk press fra borgerne (*popolo*) opprettet et regime styrt av en kaptein (*capitanato del popolo*) valgt av borgerne (*popolo*). Denne «borgerrevolusjonen» fant ikke bare sted i Genova, men over hele Italia på starten av 1200-tallet. *Popolo* var en sosial gruppe som besto av ikke-adelige mennesker, med bakgrunn i håndverk og sjøhandel. Deres formål var å skape en plass i det dominerende adelige politiske landskapet gjennom å begrense adelens makt, samtidig som de sto for å ivareta kommunens prinsipper om fred (*pax*) og konsensus (*concordia*). Rollen som kaptein var modellert over *podestàen*, og var borgernes fremste representant og leder av kommunen. Som følge av denne revolusjonen i kommunen oppsto det også en restrukturering av kommunens tidligere *consilium*. I dette nye konsilet fikk en gruppe på trettito *anziani* (de eldste), bestående av adelige og borgerlige representanter ansvar for å håndheve og eventuelt endre kommunale lover.⁵⁶

En adelig motreaksjon og svakheter med i den borgerlige gruppen førte til at kaptein-regimet gikk under allerede året etter i 1258. I 1270 ble dog et nytt kapteinregime opprettet. I motsetning til det tidligere kaptein-regimet bestod det nye regimet av to adelige representanter som både fikk ansvar for å være kaptein for borgerne og kommunen. Dette samarbeidet mellom adelen og borgerne i Genova skyldtes adelens legitimering og inkluderende syn på å samarbeide med borgergruppen grunnet voksende innflytelse i det genovesiske samfunnet.⁵⁷ Samtidig fikk et slikt samarbeid mulighet for at adelen kunne tilegne seg offentlige politiske embeter gjennom borgergruppen. Dessuten ble det opprettet et nytt verv kalt borgernes forstander (*abate del popolo*) med ansvar for å være borgerens stemme i konsilet og sto blant annet for juridiske og militære oppgaver.⁵⁸ *Podestàen* rolle ble samtidig degradert til å kun innbefatte juridiske oppgaver. Vekslinger mellom ulike kaptein-regimer og *podestà*-regimer fortsatte likevel fram til 1300-tallet grunnet konflikter innad i kommunen.

2.2.5 Doge

En siste fase i den institusjonelle utviklingen ble uttrykt med opprettelsen dogeembetet. Ettersom borgerkrigen (1314-1331) hadde ført til en rekke endringer i de institusjonelle strukturene, samt nyvunnet identitet og politisk erfaring hos borgerne, stod disse for innsettelsen av Genovas første doge i 1339. Dogeskapet betød blant annet en reform og erstatning av den adelige strukturen som hadde vært forankret i de politiske strukturene siden kommunes

⁵⁶ Ibid., 114.

⁵⁷ Ibid., 115.

⁵⁸ Ibid.

opphav.⁵⁹ Dogen ble assistert av en stor *familia*, assistenter med ansvar med å beskytte dogen og daglig administrasjonen av kommunen. Det ble også gjort en rekke økonomiske reformer av dogen grunnet økende gjeld i kommunen. Det eldstes konsil ble gjenværende. Samtidig ble det bestemt at doger ikke kunne bevare denne stillingen på livstid, og det eksisterte flere doger i løpet av 1300-tallet. Dette var blant annet for å forhindre despotiske tendenser i regimet. Men som følge av sentrale problemer ved genovesernes institusjoner innførte byen også et ytterlige konsil, hvis medlemskap var fordelt mellom borgerne og adelen og som tross regimeskifter vedvarte til 1528.⁶⁰

2.3 Despotisme (signoria)

Av samtlige historikere beskrives den politiske utviklingen i de italienske bystatene på starten av 1300-tallet med slagordene som feilslag og nedgang. Disse to begrepene brukes i sammenheng de republikanske institusjonene manglende evne til å ivareta fred og forhindre politiske kriser innad i bystatene. For flere av disse republikanske kommunene og bystatene ble løsningen på disse problemene sett i konsolideringen av akt i én bestemt hersker.⁶¹ Maktoverførselen fra flere til én sto i motsetning til de republikanske idealene om maktfordeling. Eneherskeren ble sett på som et middel til å bringe kommunene og bystatene under kontroll. Disse eneherskerne kjent som signorer ble av samtidige skrivende ofte omtalt som både tyranner og despoter (signorer).⁶² Regjeringsformen til signorer var tilknyttet despoti eller eneherre-dømme (signoria), hvor dens kjennetegn fra samtidige skrivende innebar teamene som orden, fred og samhold.⁶³ Dette innebar at makten despoten besatte var forbundet med dominans over de politiske og økonomiske institusjonene i kommunen, og fasiliterte bred støtte for et despotisk regime hvor kommunen og dets innbyggere underkastet seg denne despoten.

Despotismens opphav kan likevel ikke bare tolkes som en løsning for kommuner til å skape fred. Despotisme var også forbundet med fiendtlig overtagelse av kommunale administrasjoner gjennom partikonflikter og rivaliseringer, hvor den seirende kuet politiske representanter til å overføre makt til en bestemt person. Despotisme kan derfor vises til å være symptom på interne kommunale problemer, og ble paradoksalt også dens kur på feil og kriser uten andre alternativer.⁶⁴ Likevel bevarte flere bystater på 1300 og 1400-tallet sine republikanske regjeringer, eksempelvis Firenze, Perugia og Genova. Dette var grunnet velstand og at politisk

⁵⁹ Ibid., 116.

⁶⁰ Ibid., 117-18.

⁶¹ Dean, 2004, "The rise of the *signori*," 105.

⁶² Martines, 1988. 94.

⁶³ Jones, 1965, 73.

⁶⁴ Jones, 1997. 522.

makt lå under en mektig borgergruppe eller fordelt mellom adelen og borgerne som i Genova hvor fordelingsregimet i Genova stod som en barriere mot eneherskere. I det hele så disse bystatene seg selv som en *frihetens bastion* i forhold til andre bystater underlagt despotisk regime, ofte forbundet med føydalisme og en mektig politisk adel.⁶⁵

Disse to regjeringsformene, despotisme og republikanisme, og konkurransen mellom disse kan også fremme et annet perspektiv på de italienske konflikter. På én side, og som nevnt, var konflikter og rivaliseringer mellom italienerne ofte en konsekvens av et økende sosialt og økonomisk press mellom ulike sosiale grupper. På den andre siden kan disse konfliktene også ses i forbindelse med den underliggende konflikten mellom overnevnte regjeringsformer. Denne konflikten vises med at det var flere bystater som kjempet for å tilegne seg en despot, mens andre bystater kjempet for å forhindre en despots kontroll over bystaten. Dette kommer særlig frem i historiske begivenheter i den genovesiske kommunen. Konfliktene på 1300-tallet, som behandlet i denne oppgaven, var mer eller mindre drevet av vekslingene mellom styreformene.

2.3.1 Despot (signore)

Det ble nevnt ovenfor at despotisme var kjennetegnet av overførselen av makt til én bestemt person. En slik enehersker var vanligvis kalt signore av italienske lærde, mens i moderne tid blir disse signorer også beskrevet som despoter. Samtidig har signorer samtidig vært beskrevet som tyranner av flere italienske lærde i middelalderen. Disse forskjellige betegnelsene og bruken av disse stammer både fra samtidens historikers syn og fra de italienske lærde. Betegnelsene er nesten synonyme, men det kan også ses som forskjellige tilnærminger til hva det innebærer å være en hersker i den italienske middelalderen. Despot ble først popularisert blant engelske historikere fra 1800- og -1900-tallet, særlig på grunn av John Addinton Symonds verk om den italienske renessansen hvor han definerte disse italienske herskerne som despoter. Dette vises blant annet av hans periodiske beskrivelse om renessansen som: «the age of despots».⁶⁶ Problematikken med denne betegnelsen stammer fra at flere samtidige italienske lærde aldri beskrev disse lokale herskerne som despoter. Heller ble despot og despotisme som en regjeringsform forbundet med onde monarker og paver. Særlig ses denne terminologien i sammenheng med aristotelismens innflytelse på italienske lærde. Despotisme og despot var greske beskrivelser som Aristoteles brukte både for å skille mellom legitime og illegitime herskere. Videre mente Aristoteles at despotisme mer eller mindre var relatert til slaveri over

⁶⁵ Ibid., 646.

⁶⁶ Dean, 1999, "The rise of the signori," 458-59.

institusjoner grunnet despotens egen og frie maktutøvelse for ham selv, folket og staten.⁶⁷ En slik illegitim despot som da ikke handlet til innbyggernes beste ble derfor forbundet med tyranni og tyrann.

Begge disse begrepene ble aktualisert av italienske lærde som en kritikk mot ulike lokale eneherskere i den italienske middelalderen. Særlig ble slike betegnelser knyttet til de første signorer i Italia. Men når det kommer til senere signorer mener samtidens historikere at tittelen som en ren fyrste eller baron (lord) er mer brukbar for vår forståelse av signore. Dette forklares blant annet av at denne fyrsten eller baronens makt først og fremst var forankret i kommunen og dens politiske representanter. Videre, også av at ulike kommunale konsiler bevarte sin funksjon og rolle ved siden av herren.⁶⁸

I sammenheng med undersøkelsen av den genovesiske kommunens stilling og vekslinger mellom despotisme og republikanisme som en bestemt regjeringsform vil betegnelsen despot brukes. Argumentene for en slik betegnelse av de forskjellige signorer i Genova på 1300-tallet, eksempelvis Opizzino Spinola, Henrik VII og Kong Robert av Napoli, har mer med at deres tilegnet makt i deres perioder var tilknyttet en makt som lot dem styre etter sine egne interesser og over kommunen. I disse perioder ble de republikanske institusjonene ofte oppløst, misbrukt eller definert av despotenes egne interesser. Tittelen despot bærer slike preg hvor dennes maktutøvelse bestod av despotens egne interesser framfor kommunale eller statelige. Tittelen brukes også i sammenheng med at disse despoters virksomhet i Genova kunne knyttes til tyranni som sto som kontrast til despoti.

2.4 Det sosiale landskapet

Det sosiale landskapet i Genova besto av en mektig adel og en borgergruppe (popolo) bestående av personer med forskjellige bakgrunner. Det må også nevnes at den sosiale sammensettingen i Genova er vanskelig å definere grunnet mangler på kilder, og av en bestemt klassifisering av sosiale klasse grunnet genoveserens samlede interesser for handel. Definisjoner som adelen og borgerne må derfor ses kun som sosiale markører av identifiserbare grupper i det genovesiske samfunnet grunnet den flytende overgangen mellom de forskjellige gruppene.⁶⁹ For enkelthets skyld operer arbeidet likevel med skillet mellom adelen, adelsfamilier og borgergruppen. Adelen og adelsfamilier tilhører samme sosiale klasse, men kan defineres som to ulike sosiale

⁶⁷ Benjamin G. Kohl, "The Myth of the Renaissance Despot," i *Communes and despots in medieval and renaissance Italy*, Red. John E. Law og Bernadette Paton (Farnham: Ashgate, 2010), 64-65.

⁶⁸ *Ibid.*, 72-73.

⁶⁹ Bezzina, 2018. 168.

grupper grunnet deres forskjellige aktiviteter i Genova i forbindelse med krønikerens beskrivelser.

2.4.1 Adelen

Det genovesiske aristokratiet stammet fra de liguriske områder og var en jordbruksbasert adel. Deres sosiale og politiske prestisje sprang likevel ikke kun av jordbruket, men også av senere maritime og kommersielle ekspansjon i Middelhavet på 1000- og 1100-tallet. Dette medførte at kommunens økonomi var forbundet med maritime interesser, da adelen dominerte både byens utvikling og ekspansjon.⁷⁰ Videre var identiteten som adelig tilknyttet slektsbånd til keiserlige bestyrere (viecomites) i Italia på 900-tallet. Disse tre familiegrenene, Carmadino, Isola og Manesseno var familie identiteter flere nye familier bar, og som skapte en prestisje og konkurranse for flere familiemedlemmers kamp om å oppnå politiske poster i de politiske institusjonene.⁷¹ En annen forutsetning for adelig prestisje handlet også om adelsfamilienes velstand. En slik karakter hos en familie var nødvendig for å skape allianser- og ekteskapsforbindelser mellom ulike familier i kommunen for å tilegne seg kontroll og makt i Genova. Militær prestisje fikk også en viktig betydning for å definere en elite i byen.

2.4.2 Adelsfamilier

Blant adelen kan fire familier fra midten av 1200-tallet og fram til midten av 1300-tallet defineres som byens elite. Disse fire familiene (quatuor gentes) var de mektige og eldste familiene Doria og Spinola, og de relativt nye familiene Fieschi og Grimaldi. Disse familiene, var i likhet med mindre betydningsfulle familier i Genova, definert av deres territorielle kontroll utenfor byen og i byen. Grimaldi-, Doria- og Spinola-familiene stammet fra vest for byen, mens Fieschi-familien stammet fra øst som grever av Lavagna. I disse områdene hadde de større eiendommer, slott og kirker.⁷² Samtidig som mye av deres innflytelse og rikdom stammet fra disse områdene, var nærhet og kontroll over kommunen tilknyttet de forskjellige familienabolagene (alberghi) i byen. Alberghi er et sosialt fenomen som oppstod på slutten av 1200-tallet. Samtidig som det betegner nabolag kunne det også brukes om konføderasjoner som samlet flere slektsgrupper rundt én aristokratisk familie. Disses formål var å skape en klar sosial og politisk, ment å forhindre konflikter og begrense andre rivaliserende familiers ambisjoner i kommunen.⁷³

⁷⁰ Filangieri, 2018. 98.

⁷¹ Bezzina, 2018. 169

⁷² George L. Gorse, "Chapter 9: Architecture and Urban Topography," *ibid.* 236.

⁷³ Bezzina, 2018. 172-73.

De overnevnte familiene var også kjennetegnet av deres politiske bragder og deres ansvar for forskjellige administrative oppgaver i kommunen. Ettersom Doria og Spinola-familien dominerte i kommunen hadde Doria-familien en lang tradisjon med å ha ansvar for kommunens flåte, mens Spinola-familien ofte fikk ansvar for kontroll av kommunen og dens finansiering.⁷⁴ For Fieschi og Grimaldi-familiene var kontroll over langdistansehandel sentral for familienes prestisje. Familienes fordeling og fraksjoner var også forbundet med den større politiske maktkampen mellom keiser- og pavemakt. Som støtte til keiserriket grunnet eldgamle aristokratiske tradisjoner, var Doria og Spinola tilknyttet det ghibellinske partiet. Fieschi og Grimaldi var på sin side tilknyttet papedømmets interesser gjennom welferpartiet. Fieschis forbindelse til dette partiet skyldtes for øvrig at flere paver på 1200-tallet stammet fra denne slekten. Disse eksterne partiforbindelene medførte at de dominerende adelsfamiliene ble splittet både grunnet ekstern og lokal fraksjonalisme.

2.4.3 Borgergruppen (Popolo)

Som tidligere nevnt var popolo en ny sosial gruppe som aktivt kjempet for å tilegne seg en sosial og politisk stilling i de italienske bystatene på 1200-tallet. Denne gruppen stod blant annet for å reformere de kommunale institusjoner, både gjennom et anti-adelig program og av å skape fred (pax) og konsensus (concordia) mellom byenes innbyggere. Dog forhindret interne splittelser i den sosiale gruppen og adelige motreaksjoner flere av disse politiske bevegelsene. Gruppen besto av urbane borgere fra middelklassen og av nye og rike familier uten aristokratisk slektsbakgrunn. Kjernen i gruppen bestod av håndverkere og handelsmenn organisert i laug. Som oftest lå det politiske lederskapet av denne gruppen hos mektige handelsmenn med bakgrunn i langdistanse handel.⁷⁵

I Genova var popolo-bevegelsen og dens sammensetting derimot svak og mer kompleks grunnet flytende holdninger mellom adelige og borgerlige interesser og bakgrunner. Gruppen var først og fremst ikke-adelige innbyggere med bakgrunn som handelsmenn og håndverkere. Mangel på rettslige kilder gjør det likevel vanskelig å identifisere hvilken innflytelse denne gruppen hadde på den politiske og økonomiske utviklingen på 1200-tallet utenom deres korte intervensjoner i de politiske regimene, eksempelvis i 1257, 1270 og 1290.⁷⁶ Disse politiske inngrepene fra borgergruppen var muliggjort av at mektige borgere og deres familier hadde oppnådd forbindelser til adelen. Gjennom dette hadde deres familier steget i det sosiale

⁷⁴ Epstein, 1996. 159

⁷⁵ Andrea Zorzi, "The popolo," Red. John M. Najemy, New Ed. ed., *Italy in the age of the Renaissance : 1300-1550* (Oxford ;,New York: Oxford University Press, 2004). 145.

⁷⁶ Bezzina, 2018. 175.

hierarkiet, både ved adelig manipulering og omvendt. Borgergruppen i Genova fikk dog en større politisk og økonomisk innflytelse på midten av 1300-tallet grunnet borgerkrigen (1314-1331). Dette kunne ses av at gruppen nå hadde oppnådd en heterogen sammensetting med klarere mål og samhold grunnet adelens tilbakefall etter borgerkrigen.⁷⁷

⁷⁷ Ibid., 177.

Kapittel 3: Opizzino Spinolas despoti 1309-1310

Opizzino Spinolas rolle som despot (signore) i 1309 kan knyttes til de politiske krisene i Genova fra 1306 og fram til 1309. Disse krisene kjennetegnes med lokale rivaliseringer, fraksjonalisme og mangler for det genovesiske politiske regime til å etablere fred. Hva som karakteriserer omveltningen fra republikanisme til despotisme i Genova i 1309, kan forklares av ut ifra to ulike hensikter. Den ene om at det var en genovesisk folkelig spontan løsning for å innsette et mektig regime forankret i én mektig politisk representant med evne til å løse byens kriser. Det andre, men da i motsetning til den første, at despotiet skyldtes i et kuppforsøk av samarbeidet mellom borgergruppen og Opizzino. Hensikten i kapitelet innebærer seg av å presentere og diskutere hvilke årsaker som førte til at Opizzino Spinola ble tildelt rollen som despot i 1309. Videre vil det presenteres hvilke endringer og konsekvenser regimet hadde for byen og dets folk, hvor det til slutt vil diskuteres om tolkninger av despotiets konsekvenser og fall hadde tilknytting til hva som kjennetegnes med tyranni i den italienske mellomalderen. Gjennom disse målene kan det spores til forskjellige forutsetninger på hvorfor genoveserne fikk et anstrengt forhold til despoti som en regjeringsform.

Disse målene behandles gjennom tre delkapitler. Den første delen tar for seg årsaker til hvordan nye politiske kriser og konflikter, samt vanskeligheten for å innføre fred, førte til despotiet opphav i 1309. Del to belyser despotens rolle i kommunen, derunder forklart av hvilken makt despoten skulle besitte, hvilke endringer som ble gjennomført, og hvordan disse faktorene illustrer despotens ambisjoner for ham selv og kommunen. Den tredje og siste delen belyser konsekvenser av Opizzinos despoti for genoveserne, og despotiets overgang til tyranni.

3.1 Politiske kriser og konkurranser: adelige relasjoner til borgergruppen

Interne konflikter og rivaliseringer mellom bystatenes ulike sosiale grupper anses som et hovedelement for de politiske kriser i bystatene på 1300-tallet og for opphavet av despotisme. I Genova var slike politiske kriser stadig gjennomgående særlig fra midten av 1200-tallet, men ved begynnelsen av 1300-tallet, og da i 1306 oppsto det en ny politisk konflikt som skulle skille seg fra de tidligere. I lesningen av Stellas krønike handlet denne konflikten om en intern partistrid mellom genovesiske ghibellinere. Den interne partistriden handlet om konkurransen mellom adelsfamiliene Doria og Spinolas tilknytting til borgergruppen. Fra Stella ble det fortalt at Doria-familien sammen med flere adelige angrep Spinola-familien og borgergruppen. Ifølge Stella skyldtes årsaken til angrepet fra Doria-familien og adelen på Spinola-familien deres misunnelse for Spinola-familiens innflytelse og makt, samt familiens tilknytting til borgergruppen. Denne konflikten endte med seier for Spinola-familien og borgergruppen hvor

de genovesiske borgerne (*populus Ianuensis*) erklærte familieherren Opizzino Spinola og den nøytrale Bernabo Doria som kapteiner og herskere av kommunen.⁷⁸ Likevel ble konflikter gjenværende i kommunen grunnet nye angrep på regimet fra alliansen bestående av Doria-familien og den welfiske Grimaldi-familien. Samtidig som konflikter eskalerte mellom regimet og denne alliansen, oppsto det også konflikter mellom kapteinene av kommunen. Denne konflikten handlet om kapteinens døtre og disses ekteskapsforbindelser til to rivaliserende fyrstemakter i Piemonte.⁷⁹

Fra disse historiske skildringene fortalt av Stella kan særlig to faktorer belyse årsaker til at den genovesiske kommunen i 1309 gjennomgikk et politisk skifte fra republikanisme til despotisme. Den første faktoren, og relevant til tema om konflikt, kan forbindes til adelsfamiliens konkurranse og tilknytting til borgergruppen. Samarbeid med borgergruppen kunne både av ha positive og negative virkninger for adelen, men mest av alt kunne et slikt samarbeid forme ambisjoner for adelen og adelsfamilier til å tilegne seg en større makt i kommunen. Den andre faktoren som spiller en rolle for det despotiet kjennetegnes også av konflikt mellom regimets representanter, og svakheten for de republikanske institusjonene til å bevare fred (*pax*) og samhold (*concordia*) som sto for å være to kommunale hovedprinsipper.

3.1.1 Konkurransen: Adelig kontroll over borgergruppen

Konkurransen mellom adelen for tilknytting til borgergruppen spiller trolig en viktig rolle for despotiet i 1309. Som nevnt tidligere var borgergruppen en viktig politisk struktur for adelen og adelsfamiliene til å tilegne seg makt igjennom og omvendt. Dette kunne forklares av borgergruppens nye politiske rolle i kommunen fra midten av 1200-tallet som sto blant annet for å reformere og endre de politiske institusjonene i kommunen.⁸⁰ Gjennom borgergruppens politiske press så adelen ingen annen mulighet enn å legitimere denne nye sosiale gruppen gjennom å manipulere og bruke dem til deres fordel. Dette kunne forklares av den genovesiske borgergruppens svake politiske mobilitet og adelig dominans i det sosiale og politiske landskapet hvor adelen hadde gjennom kommunes historie oppnådd en mektig politisk og økonomisk status gjennom sine eiendommer i Liguria og av sine handelsnettverk. Dog var skillelinjene mellom aristokratiet og borgergruppen mindre synlig ettersom at begge grupper levde og tjente av sin merkantilistiske bakgrunn. Det var derfor ikke uvanlig at samarbeid mellom aristokratiet og borgergruppen oppsto. Heller var det da ikke uvanlig at konkurranse

⁷⁸ Stella, 1975. 72-73.

⁷⁹ Ibid., 73-74.

⁸⁰ Filangieri, 2018. 114-15.

mellom aristokratiet oppsto som følge av borgergruppen kunne brukes som et politisk instrument for å tilegne seg en større politisk makt i kommunen.⁸¹

Konflikten i 1306 belyste denne tematikken ettersom at deler av adelen, nemlig Doria-familien og flere adelige angrep Spinola-familien grunnet Spinola-familiens tilknytting til borgergruppen. Denne type konflikt for tilknytting til borgergruppen kunne også tolkes som en destruktiv konflikt for Genova ettersom at Stella beskrev dette som en veldig hard krig (*bellum durissimum*).⁸² Stellas beskrivelse poengterer til at det var en tydelig konkurranse mellom den genovesiske adelen og deres forbindelse til borgergruppen ettersom at en slik tilknytting kunne øke adelens politiske makt i kommunen. Forholdet mellom disse to sosiale gruppene stod dog i motsetning til hva som kjennetegnes med den generelle borgerbevegelsen i Italia på 1200-1300-tallet. Vanligvis hadde borgerbevegelsen mål om å begrense adelens makt gjennom de såkalte anti-adelige politiske programmer. Likevel i flere bystater og i Genova var ikke en slik politikk ført frem. Dette var forklart av borgergruppens mindre innflytelse grunnet interne rivalisering, og politisering av seg selv eksemplifisert av deres samarbeid med adelen for å tilegne seg politisk makt i kommunen.⁸³ Som følge var denne gruppen i Genova under kontroll av rike handelsmenn, entreprenører, og deler av adelen. Denne kontrollen kunne da ses som en bakdør for adelen til å tilegne seg politiske poster slik det var synlig med de semi-borgerlige regimene under kapteiner i perioden 1270-96. Samtidig som den genovesiske borgergruppen var dominert av adelen, kunne da samarbeidet mellom Spinola-familien og borgergruppen fra 1306 og fram til 1309 forklares av at flere borger-familier hadde oppnådd en høyre posisjon i det sosiale hierarkiet.⁸⁴

Samarbeidet mellom borgergruppen og Spinola-familien kan også forklares av Spinola-familiens mektige innflytelse og makt både i Genova og Italia. Familien hadde gjennom kommunes historie oppnådd ikke bare en dominans i de politiske institusjonene i Genova, men den hadde også oppnådd en rekke suksesser utenlands. Blant annet kunne dette forklares av deres politiske allianser med mektige herskere, eksempelvis de bysantiske keiserne Mikael VII Palaiologos og Andronicus II og den tyske keiseren Fredrik II. Utenom det var sjøhandel en viktig forutsetning for denne familiens prestisje. Familiens nettverk av langdistanshandel viser også til at familien hadde et høyere handelsvolum som overgikk de fire andre mektige adelsfamiliene Doria, Fieschi og Grimaldi på starten av 1300-tallet som da kan forklare Spinola-

⁸¹ Martines, 1988. 68.

⁸² Stella, 1975. 72-73.

⁸³ Jones, 1997. 587.

⁸⁴ Bezzina, 2018. 176-77.

familiens rikdom og innflytelse i kommunen nødvendig for borgergruppen å tjene seg av.⁸⁵ Nærheten mellom Spinola og borgergruppen kan av denne tidligere nevnte konflikten, og av deres bakgrunn og interesser forklare hvorfor Opizzino despota i samarbeid med borgergruppen ble til i 1309.⁸⁶ Forut for den politiske omveltningen i 1309 var likevel konsekvensene av konflikten i 1306 løst med at Opizzino Spinola fikk tildelt rollen som kaptein og hersker av borgerne og kommunen, sammen med Bernabo Doria som hadde stått utenfor kampene mellom Doria og Spinola-familien.

Dog ligger det også til grunn for at Opizzinos rolle som despot i 1309 ikke bare var forbundet med borgerskapet, men også av tematikken om fred (pax) og samhold (concordia). Despotisme var som nevnt også en løsning, eller et symptom på mangler av de republikanske institusjonene til å ivareta de overnevnte idealene. Konflikten i 1306 og konfliktene som fulgte kan derfor også tolkes som en større årsak for despotiet i 1309.

3.1.2 Vold: Et instrument for fred og samhold

De republikanske regimenes vanskeligheter og mangler for å løse konflikter kan derfor som overnevnt forklare en annen vinking til Opizzinos despoti. En gjennomgående trend blant de italienske kommunene og for Genova var blant annet kjennetegnet med kontinuerlig voldsutøvelse og vanskeligheten med å ivareta fred. Som nevnt tidligere, og fra Stella, endte konflikten i 1306 ikke bare opp med at det ble opprettet et nytt kaptein-regime, men også av at dette regimet måtte bekjempe nye opprør fra en ny allianse mellom Doria og Grimaldi-familien. Selv om det ble forhandlet fred mellom partene i 1307 etter det første nevnte slaget, gikk denne alliansen igjen til angrep på regimet i 1308.⁸⁷ Disse type angrepene og den kontinuerlige feilen til å ivareta fred i kommunen mellom dets fiender kunne blant annet forklares av at de rivaliserende familier ikke så seg fornøyd med den politiske utviklingen av regimet. Voldsutøvelse var som vanlig i den italienske mellomalderen et prinsipp for én part til å forhandle og presentere sine ønsker og misnøye for deres bystat.⁸⁸ Voldsbruken fra denne alliansen på regimet var da et politisk verktøy for å vise deres misnøye mot regimet ettersom at regimene stod ofte for å representere adelens interesser. Så lenge ikke én familie fikk

⁸⁵ Quentin Van Doosselaere, *Commercial agreements and social dynamics in medieval Genoa*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2009). 108-09.

⁸⁶ Stella, 1975. 74.

⁸⁷ *Ibid.*, 73-74.

⁸⁸ Trevor og Daniel Philip, 2013. 176.

representert sine interesser eller ønsker, var bruken av vold en konsekvens for de kaotiske tilstandene i kommunen.⁸⁹

Den eskalerende volden som ble farget av Stella beskrivelser i kommunen på denne tiden kunne også forklares av den genovesiske kommunen ikke fullt hadde oppnådd en evne til å begrense vold gjennom ulike politiske programmer. Innføring av podestær som øverstoverhode til å skape fred mellom rivaliserende sosiale grupper i kommunen var trolig det nærmeste kommunen kom med innføring av fredsprogrammer. Likevel var podestærens rolle mindre synlig i kommunen grunnet opprettelsen av de semi-borgerlige regimene. Andre kommuner i Italia hadde gjennom borgerrevolusjonen oppnådd en rekke bestemmelser om å begrense volden gjennom de såkalte anti-adelige programmene i ønske om å skape fred og samhold.⁹⁰ Men i Genova var det aldri tegn på at slike programmer var innført,⁹¹ og kunne forklares av borgergruppens politisering og av adelens dominans i kommunen.

I den forbindelse kunne den økende volden i årene 1306-09 ha en instrumental rolle for å løse disse konfliktene som fant sted. Volden stod blant annet for å skape endringer i de politiske institusjonene, nemlig endringer som fikk politiske regimer til å oppheves eller gjennom opphavet av nye.⁹² Dette kunne ses i sammenheng med at volden alltid hadde en spilt en rolle for kommunens politiske utvikling for å møte på presset fra ambisiøse og voldelige sosiale grupper. Dette presset kunne reflekteres fra Doria og Grimaldi-familiens angrep på regimet, og av byens politiske representanters valg til å etablere ett nytt regime, men da gjennom et regime som innebar å forankre all makt i én mektig politisk representant. Denne representanten kunne da gjennom hans mektige politiske bakgrunn løse disse kriser som innebar økt voldsbruk og konflikter. Og som nevnt ble denne makten overført til Opizzino Spinola i 1309 gjennom byens konsil.

Utover regimets utvikling grunnet volden, kan også vanskeligheten for genovesernes og de republikanske regimenes evne til å bevare fred forklares av en annen betydning for hva begrepet fred (pax) innbar for de italienske bystatene i middelalderen. Ofte var sammenhengen mellom fred (pax) og kommunene på slutten av 1200-tallet forbundet med negative antagelser for parter som kjempet mot hverandre. Fred (pax) var for det første kortvarig i kommuner, eksempelvis som freden i 1307 i Genova mellom regimet og Doria og Grimaldi-familiene. Og dette kunne

⁸⁹ Lauro Martines, "INTRODUCTION: THE HISTORICAL APPROACH TO VIOLENCE," i *Violence and civil disorder in Italian cities, 1200-1500*, Red. Lauro Martines (Berkeley: University of California Press, 1972), 14.

⁹⁰ Jones, 1997. 510.

⁹¹ *Ibid.*, 590.

⁹² Trevor og Daniel Philip, 2013. 176.

også styrkes av Stellas egne beskrivelser om at det var umulig å oppnå fred (pax) eller samhold (concordia) som følge av den kontinuerlige konflikten mellom regimet og den nevnte alliansen i 1308.⁹³ I stedet hadde begrepet fred (pax) betydning i at det kunne skape fordeler for enkelt partier, familier eller enkelte personer, som da reflekterte en negativ betoning av begrepet fred (pax) i bystatene.⁹⁴ Og i forbindelse med Stellas beskrivelse av umuligheten for å skape fred mellom partene i 1308, kunne dette ha betydning til at det var regimet og alliansens erkerival Spinola-familien som da vant fram mer til seg selv framfor alliansen av slike fredsforhandlinger.

Begrepet fred (pax) og dens uttrykk i Genova kan også knyttes til begrepet dominans. Fra flere eksempler i ulike bystater var dominans over regime, rivaler og by en annen løsning for å begrense vold, og en annen måte for å etablere fred. Begrepet dominans stod derfor i sammenheng med begrepet fred, og kom til uttrykk under overførselen av makt til en despot i en bystat.⁹⁵ Utover de nevnte konfliktene i Genova i disse årene ser vi nettopp fra disse økende vanskelighetene at regimene fordelt mellom to kapteiner fra to rivaliserende familier ikke hadde den evne til å etablere fred. Det samme kommer også frem mellom konfliktene mellom kapteinene. En løsning som da stod som årsak for å løse disse kriser, og en annen årsak til Opizzinos despoti kom derfor til uttrykk av Opizzinos dominans over regimet og hans rivaler i Genova med evne til å løse disse krisene.

Opizzinos dominans over byens daværende regime og sosiale grupper tydeliggjøres av rivaliseringen med hans med-kaptein Bernabo Doria. Utfallet av denne konflikten kan likeså anses som en siste årsak på hvorfor Opizzino ble erklært enehersker i 1309. Ifølge Stella hadde det oppstått uenigheter (dissidium) mellom kapteinene i 1307, og som skulle vedvare fram til 1309. Uenighetene var ifølge Stella forklart av kapteinenes døtres ekteskap med to mektige og konkurrerende fyrstemakter.⁹⁶ Opizzino Spinola hadde i 1305-06 giftet bort sin datter til markisen Theodore av Monferrat i Piemonte, sønn av den bysantinske keiser Andronicus II. Ekteskapet var både forhandlet frem grunnet gjenbetling for genovesisk støtte mot tyrkiske angrep på Bysants, og spilte en årsak for Opizzinos økt politiske prestisje i Genova.⁹⁷ Bernabo Doria hadde derimot giftet bort sin datter til Manfred VI av Saluzzo som hadde krav på et annet fyrstedømme ved Piemonte. Disse fyrstedømmene stod i konflikt med hverandre, og av den

⁹³ Stella, 1975. 74.

⁹⁴ Jones, 1997. 615-16.

⁹⁵ Ibid., 617.

⁹⁶ Stella, 1975. 73.

⁹⁷ Angeliki E. Laiou, *Constantinople and the Latins : the Foreign policy of Andronicus II, 1282-1328*, vol. 88, Harvard historical studies (Cambr., Mass1972), 173-74.

overnevnte konflikten og uenigheter mellom fyrstedømmene spredde disse tendensene seg også blant kapteinene. Denne uenigheten mellom kapteinene, som nevnt av Stella, fikk trolig konsekvenser for både private og politiske relasjoner mellom kapteinen, nok til at det forble vanskelig å gjennomføre en aktiv politikk i kommunen. Den endte konsekvensen for kapteinens uenigheter innebar at Bernabo Doria foran generalforsamlingen i kommunen mistet sin tittel som kaptein og hersker i 1309. Ifølge Stella ble han fengslet for hans nære relasjon til Doria-familien og på bakgrunn av at han hadde angrepet Opizzinos onkel, Odaradus Spinola. Som følge av denne episoden ble Opizzino erklært som enehersker av kommunen, med titlene generalkaptein (*capitaneus generalis*) og hersker (*rector*) av republikken og borgerne.⁹⁸

Trolig innebar disse urolighetene og splittelsene mellom Bernabo og Opizzino om tradisjonelle rivaliseringer mellom deres familier. Men med tanke på hvordan dominans var et begrep som stadig reflekterte den politiske utviklingen i kommuner hviler bestemmelsen om Opizzinos rolle som despot om hans evne til å dominere i konflikter mellom ulike parter. Det samme av å være den representanten som kunne bringe et visst håp om fred i kommunen ettersom at alle andre representanter tidligere av kommunen valgte å gå til krig mot sine politiske medlemmer. Hele ideen om pasifisering av kommunes innbyggere var derfor ikke lenger oppnåelig av det problematiske republikanske regimet. Løsningen kunne derfor pekes i den retning da bestemte politiske representanter i kommunen erklærte Opizzino Spinola som enehersker av kommunen og med det kunne kommunens innbyggere se seg villig til å eksperimentere med despotisme som en styringsform.

3.2. Opizzino Spinola: *Solus capitaneus generalis*

Betydningen av despotismen for en kommune kan bare forstås av hvilke type makt despoten fikk tildelt og av despotens ambisjoner for ham selv og for hans kontroll over sin by. Dette kan belyses av særskilte faktorer som hans tittel, institusjonelle endringer, og av despotens personlige ambisjoner. Dog må det nevnes at slike studier om despotisme og despoter på starten av 1300-tallet vanskeliggjøres av mangel på kilder og korte skildringer fra bestemte krønikere. Fra Stella nevnes det svært lite om Opizzinos rolle som despot. Også mangler på juridiske dokumenter av denne politiske endringen i kommunen motarbeider vårt ønske om å forstå hvilke institusjonelle endringer som ble gjort av Opizzinos nye rolle i kommunen. Men slike mangler kan også forklares av hans korte regjeringstid og motreaksjonen fra flere genovesere. Likevel, og fra de korte beskrivelsene vi har om denne politiske omveltningen i kommunen, er det fortsatt mulig å finne spor på hvilke type makt despoten fikk, hvilke endringer som ble gjort,

⁹⁸ Stella, 1975. 74.

og hvilke ambisjoner ham hadde. Samtidig kan disse funnene belyse årsaker på hvorfor genoveserne bevarte republikanismen som en regjeringsform gjennom 1300-tallet.

3.2.1 Maktoverføring

Overgangen fra republikanisme til despotisme kjennetegnes av ulike krønikers beskrivelser om store generalforsamlinger mellom politiske representanter hvor en spesifikk aktør fikk tildelt herredømme over byen. Vanligvis forteller disse forfatterne lite om årsaker til hvorfor en slik maktoverføring skjedde, eller hvilken type politiske representanter i kommunen som sto bak disse politiske endringene.⁹⁹ Men fra Stella, og som nevnt tidligere, kunne årsaken til en slik transformasjon i kommunen knyttes til de politiske krisene i årene før. Samtidig forteller Stella at denne politiske transformasjonen skjedde under et ordinært konsil hvor borgernes forstander og sammen med mektige innbyggere erklærte ham som enehersker over kommunen i 1309.¹⁰⁰ Hvem de mektige innbyggerne var kommer ikke fram av Stella. Dette gjør at de «mektige innbyggere» kunne trolig tolkes som representanter som både hadde et nært forhold til Opizzino og samtidig hadde spesifikke institusjonelle verv. Denne maktoverføringen under en slik generalforsamling kunne også ses i sammenheng med andre observasjoner om despoters opphav. Disse observasjonene farget som oftest en despot som en partileder som sikret seg dominans og seier over sitt parti og sine fiender. Samtidig sikret despoten seg en slik makt ikke bare gjennom å skape frykt og vold overfor sine fiender, men også blant regjeringsmedlemmer for å kvele dem med intet annen mulighet til å overføre makt til denne partilederen.¹⁰¹

Om det finnes en sammenheng mellom Opizzino og det overnevnte eksemplet kunne dette til en viss grad belyses av at Opizzino var en mektig partileder over det ghibellinske parti i kommunen. Samtidig hadde han beseiret sine erkerival Doria-familien, og hadde selv fått tildelt tittel som kaptein og hersker av kommunen. Det var heller ikke bare seier over sitt eget parti som fremhevet denne partilederens omdømme i kommunen, men også hans tilknytting til borgergruppen og gruppens leder som var med på å fengsle Bernabo Doria. Av disse hendelsene kunne det på en side virke som om Opizzino alltid hadde hatt en ambisjon om å befestet total kontroll over kommunen, men på den andre siden kunne denne maktoverføringen også belyses av tilfeldigheter, det være seg en svekket kommune og hans større tilknytting til borgergruppen.

Hvem de mektige innbyggerne var kunne både ses som en gruppe som så seg dominert av Opizzino, men også av en gruppe som ikke så en annen nødvendighet for å overføre makt til

⁹⁹ Jones, 1997. 619.

¹⁰⁰ Stella, 1975. 74.

¹⁰¹ John Lerner, *Italy in the age of Dante and Petrarch, 1216-1380*, vol. 2, A Longman history of Italy (London: Longman, 1980), 137.

Opizzino som følge av de nevnte politiske krisene i kommunen. Men som nevnt var borgernes forstander også et medlem av konsilet som overførte kontroll over kommunen til Opizzino. Borgernes forstander som stod oftest bak utnevnelsen av kapteiner i kommunen ved siden av konsilet blant de eldste. Dette nære forholdet mellom Spinola-familien og borgerne som hadde utløst partikonflikten i 1306 kunne også ses som en årsak til at denne politiske endringen i kommune oppsto. I det hele var det samarbeidet mellom borgergruppen og Opizzino Spinola noe som trolig spilte en rolle for at han fikk tildelt makten som enehersker i kommunen.

Dette samarbeidet var ikke uvanlig for opphavet av despotisme i Italia. En tidligere oppfatning blant historikere har hentydet til at despotismens opphav var et instrument for borgergruppen å bekjempe aristokratiet med bruk av mektige representanter fra aristokratiet.¹⁰² Men dette samarbeidet i Genova kunne dog også ses av en annen type tolkning, både grunnet borgerskapets svake partiformasjon og nødvendigheten av å være tilknyttet adelen. Som nevnt tidligere brukte adelen heller borgergruppen som et politisk instrument for å tilegne seg makt i kommunen. Å ha støtte blant borgergruppen kunne for Opizzino Spinola ses som en evne til å styre retningen på kommunen, både for hans personlige ambisjoner og mot hans fiender, noe som var vanlig blant ulike despoter i Italia.¹⁰³ Antakelig kan hans rolle som enehersker ses som en sammensatt prosess av personlige ambisjoner og borgerskapets instrumentale rolle for å samtidig tilegne seg makt i kommunen under sløret om å skape endringer og fred i kommunen.

3.2.2 Titulære endringer og embetstid

Ved siden av forsamlingenes rolle til å tildele en autoritær makt til en mektig person, kan også endringer blant titler og forlengelser av politiske embeter fremheve despotens rolle i kommunen. Titulære endringer kan ses i sammenheng med at personen fikk tildelt en større og mektigere autokratisk makt.¹⁰⁴ Fra Stella var Opizzino Spinolas tittel fra før beskrevet med titlene som kaptein (capitanues) og hersker (rector) av borgerne og kommunen. Videre ble denne erstattet med den ene (solus) generalkaptein (capitanues generalis) og hersker av republikken og over de genovesiske innbyggerne.¹⁰⁵ Denne endringen både i tittel, og fra kommune til republikk kunne fra Stella hentyde til at Opizzino som enehersker både fikk kontroll over kommunen, men også de genovesiske territorier som kretset utenfor kommunes grenser. Det samme blant det genovesiske folk som også var spredd gjennom Italia og Middelhavet. Betydningen av disse beskrivelsene kunne reflektere at Opizzino rolle som den

¹⁰² Dean, 1999, "The rise of the signori," 462.

¹⁰³ Ibid., 463.

¹⁰⁴ Jones, 1997. 623.

¹⁰⁵ Stella, 1975. 74.

ene generalkaptein (*solus capitaneus generalis*) fikk overført en makt som overgikk de tidligere embetene. Denne tematikken kunne dermed reflekterte kommunens fraskrivelse av sine politiske prinsipper som var grunnlagt på fordeling av makt gjennom ulike politiske representanter.

Endringen av lengden blant ens politiske embete reflekterer også den samme utviklingen i kommunen fra republikanisme til despotisme og det samme blant despotens makt. Vanligvis var politiske embeter utdelt som et midlertidig embete.¹⁰⁶ Men fra Stella nevnes det at Opizzinos nye rolle som generalkaptein skulle vare i evig tid (*perpetuus*).¹⁰⁷ Denne transformasjonen fra et midlertidig embete og til et evig embete gjør at kommunen også ga slipp på ett av sine republikanske prinsipper som ofte hadde stått for å skape politiske kriser. Disse politiske embetene hadde forblitt kortvarige grunnet personens evne til å tilegne seg personlige goder gjennom dette politiske vervet. Konkurranser over disse embetene hadde derfor en evne til å skape store politiske kriser i kommunen, noe som synliggjøres under konsulperioden og av kaptein-regimene. Hva denne endringen tydet på var at kommunens politiske representanter ikke så enn annen mulighet enn å fraskrive seg sine tradisjoner og lover for å fremheve en mektig instans i kommunen som trolig kunne reversere og løse problemer i kommunen.

Men et gjenstående spørsmål som kan stilles er om disse endringene som nevnt av Stella ble akseptert av kommunens innbyggere eller ikke. Transformasjonen i kommunen kan til en viss grad knyttes til urolighetene i årene før. Flere ganger hadde kommunen prøvd å forhindre utbruddet av vold som kom med rivaliseringer og fraksjonalismen i kommunen. Forhindre vil dog knyttes til endringer i de politiske institusjonene som gradvis utviklet seg som følge av disse krisene. Transformasjonen fra republikanisme til despotisme kan derfor også tolkes som naturlig utvikling for å løse nye politiske kriser. Men samtidig kan også denne endringen ses i samsvar med aristokratiet evne og ønske til å dominere kommunen fremfor å skape fred. Dette kan ses i samsvar med hva Lauro Martines hevder om fredmentaliteten i de italienske bystatene. Ifølge ham var kommunens ønsker om fred og konsensus blant dets innbyggere mer en mytetolkning drøftet av italienske lærde, noe som gjør at kommunens politiske representanters bestemmelse av å overføre makt til en herre ikke kan helt kan ses i samsvar med ideen om å skape fred.¹⁰⁸ Tross Martines argumenter ville det dog ikke ha vært tenkelig for genovesernes

¹⁰⁶ John M. Najemy, "Governments and governance," Red. John M. Najemy, New Ed. ed., *Italy in the age of the Renaissance : 1300-1550* (Oxford ;,New York: Oxford University Press, 2004). 186.

¹⁰⁷ Stella, 1975. 74.

¹⁰⁸ Martines, 1988, *Power and Imagination: City-States in Renaissance Italy*. 71.

problemer og despotisme ikke kun var knyttet til regjeringkupp fra Opizzino, men derimot ønske om forbedringer og fred i kommunen. Genova var en kommune som mer eller mindre var besatt av de samme interessene, nemlig handel. Å overføre makt til Opizzino Spinola kan faktisk tolkes som et ønske for kommunen til å frigjøre seg fra volden ettersom at Opizzino var en mektig mann i kommunen på denne tid. Dette kan også styrkes av at kommunen etter Opizzinos tid var villig til å overføre makt til keiser Henrik VII og senere Kong Robert av Napoli i det samme tiåret. Hva dette viser til var at de var mer villig til å eksperimentere og finne en løsning gjennom despotisme.

3.2.3 Despotens politiske bestemmelser: kommunale og personlige

Forut for diskusjoner om hva kommunen ønsket med denne politiske transformasjonen kan derimot despotens personlige ambisjoner skildre motsetninger og forholdet mellom kommune og despot. Vanlig blant despotens nye posisjon i en kommune gikk de som oftest i gang med å manipulere politiske institusjoner til sine fordeler, eller å skape personlig sikkerhet med å tildele embeter til sine medsammensvorne, eller i å ta kontroll over kommunale festninger. Slike bestemmelser kommer ikke fram i Stellas krønike, men heller rettslige dokumenter. Blant disse dokumenter har historikeren Georg Caro dokumentert og framstilt slike aspekter fra hans verk om Genova i middelalderen.

Fra Caro og om politiske institusjonelle endringer nevnes det blant annet podeståen og borgernes forstander fortsatt skulle bevare sine politiske roller i kommunen. Caro hevdet at disse embetene dessuten skulle være nært forbudet med despoten.¹⁰⁹ Podeståen rolle og forhold til despoten kunne forklares av dette embetes rolle var å ivareta en militær og juridisk rolle. Den militære funksjonen kunne synliggjøres av kampen mellom despoten og hans erkerivaler i 1310 hvor han deltok.¹¹⁰ Den juridiske rollen som gjaldt rettslige og kriminelle saker var trolig en måte for Opizzino å utnytte for å straffe hvem han så på som fiender av regimet. Borgernes forstander var som nevnt en viktig embetsmann for Opizzino å ha til stede ettersom han både ledet borgergruppen, og som trolig sto bak erklæringen for Opizzino rolle som enehersker. Dessuten som leder av borgergruppen var det tydelig at denne politiske gruppen kunne brukes som en militær ressurs for Opizzino ettersom forstanderen sto for å ha en politiroлле i kommunen. Disse embetenes tilstedeværelse i kommunen og for despotens kan tolkes som en forutsetning for at despoten mer eller mindre måtte både ha støtte og kontroll over ulike sosiale eller politiske partier for å faktisk konsolidere sin makt i kommunen.¹¹¹ Utenom det nevner

¹⁰⁹ Caro, 1974. 346.

¹¹⁰ Stella, 1975. 75.

¹¹¹ Hyde, 1973. 145.

Caro dog at det var vanskelig å identifisere hvilken rolle eller funksjon konsilene skulle ha ettersom det eksisterer mangler på kilder. Konsilet av de eldste hadde som tidligere oppgave å administrere kommunen, men antakelig var dette noe Opizzino ville kontrollere, og som kommer fram av hans personlige ambisjoner og virksomhet.

Disse personlige ambisjonene kan forklares av hva Caro forteller, nemlig at flere politiske embeter i kommunen ble solgt fra Opizzino til sine medsammensvorne. Samtidig tok Opizzino personlig kontroll over kommunens festninger og forsvarsverk. Flere av disse medsammensvorne skulle ifølge Caro ta kontroll over disse festningene, samt oppnå juridiske roller i de ulike distriktene i kommunen.¹¹² Disse bestemmelsene fra Opizzino hviler på en despots usikkerhet om sin faktiske makt i kommunen. Kontroll over festninger reflekterer despotens nødvendighet for å sikre seg personlig kontroll og beskyttelse og antakelig mot fremtidige fiender. Salget av embeter reflekter også misbruk av kommunens lover som forbød slike ordninger og skildrer et bilde av at Opizzino hverken respekterte eller ville ivareta noe form for en kommunal politikk.

Både de institusjonelle endringer, misbruk av kommunale politiske praksiser, og personlig kontroll over festninger mellom Opizzino og hans medsammensvorne illustrer et bilde av en despot som ville bruke kommunen som en personlig ressurs i hans ønske om å regjere over sine rivaler og til fordel for å øke hans prestisje i Italia. Dette preger ideen om at fred var et sekundært mål, mens partipolitikk og personlig ambisjoner sto som en målsetning. Slike hendelser tilskrives også om andre despoters opphav hvor de gikk aktiv i gang med å utslette sine fiender eller å trumfe politiske institusjoner så lenge det sto til fordel for despoten og hans parti.¹¹³ For kommunes innbyggere som til en viss grad ønsket et effektivt statsstyre og fred kunne dette forklares av deres motreaksjon på despotismen som en regjeringsform da erkerivaler gikk sammen for å drive Opizzino ut fra kommunen året etter.

3.3 Despotens fall

Det raske opphavet av despotisme kan også samsvare med dets fall. En autokratisk styreform høstet både usikkerhet, opposisjon, og ustabilit blant despoter. Motreaksjonen på despoti og despot var forbundet med blant annet av samlet allianser på tvers av fraksjoner, og med gjenopprettelsen av republikanske regimer i den italienske mellomalderen.¹¹⁴ De nevnte endringene som følge av Opizzios politiske ambisjoner endte med en smalet motreaksjon fra

¹¹² Caro, 1974. 347.

¹¹³ Jones, 1997. 628.

¹¹⁴ Ibid., 630-31.

genovesere som så seg selv som tidligere fiender. Både genovesiske ghibellinere som Doria-familien og welfiske genovesere, være seg Fieschi og Grimaldi-familiene gikk til angrep på Opizzino og hans regime i 1309-1310.¹¹⁵ Disse angrepene kunne på én side reflektere deres ønske om å selv dominere og ta kontroll over kommunen, mens på den andre siden kunne de også tolkes som genovesernes negative assosiasjon med despotisme som en regjeringsform. Despotisme var nemlig ikke en kur for å løse de kommunale problemene, men heller et symptom på kommunens problemer som oppsto i krise tider. Og i krisetider, være seg Opizzino ambisjoner for kommunen, skulle reaksjonen på dette snu i favør for å bevare de republikanske tradisjoner fremfor despotiske tradisjoner. Hva som lå til grunn for en slik motreaksjon kan forklares av to faktorer. Det ene om despotens usikkerhet som enehersker i kommunen og av en samlet motreaksjon fra ulike sosiale grupper for hevn og gjenopprettelsen av republikanske regimer. Den andre om å tolke despotismen i Genova som et tyranni som flere italienske lærde kritiserte og som kan forklare genoveserens republikanske tilbakevending.

3.3.1 Den genovesiske motreaksjon – Opizzinos despoti og tyranni

For despoter var deres rolle svak grunnet kontinuerlig hevnangrep fra både fiender og interne partimedlemmer. Vold ble derfor det eneste instrumentet for å bekjempe disse problemene og samtidig skape fred. Fra Stella fortelles det om samtlige angrep på Opizzino despoti. Flere av de eksilerte av kommunen, trolig rivaler av Opizzino, førte blant annet et angrep på områdene Albenga og Andora vest for Genova ved den liguriske kyst.¹¹⁶ Antakelig var disse rivalene Doria familiemedlemmer ettersom familien både stammet herifra og hadde sine gods ved disse områdene vest for kommunen. Hva disse angrepene reflekterer var despotens kontinuerlig problemer med å skape og holde kontroll over kommunenes territorier så lenge hans rivaler levde. Angrepet på Albenga og Andora illustrer også rivalenes måte for å svekke despoten på. Disse to områdene som var under kontroll av kommunen var to viktige ressurssterke områder som både hadde mektige forsvarsverk og skatteinntekter som var nødvendig for en despot å ha kontroll over.¹¹⁷ Så lenge ikke despoten klarte å slå ned slike opprør eller okkupasjoner, sto han dermed i en usikker posisjon som hersker av kommunen.

Ved siden av slike rebelleske opprører mot Opizzinos regime kan en annen episode fra Stellas krønike belyse både samtlige genovesernes respons på despoten og despotiet. Stella fortalte at flere av de genovesiske rivaliserende familiene skulle forme en allianse mellom seg. Blant

¹¹⁵ Stella, 1975. 75.

¹¹⁶ Ibid., 74.

¹¹⁷ Epstein, 1996. 127.

denne alliansen sto Doria- og Spinola-familien og Grimaldi- og Fieschi-familien sammen.¹¹⁸ Denne alliansen kan belyse en reaksjon og respons på det nye regimet ettersom at fiendskap mellom hverandre ble tilsidesatt til fordel for å gå til angrep på en felles fiende. Stellas beskrivelse belyser også at interne partimedlemmer og familiegrenener var villig til å angripe både et parti- og familiemedlem. Dette skyldtes blant av familie strukturen i Genova. Fra Stella og andre krønikere var Spinola-familien delt mellom to ulike grenener, den ene *De platea* og den andre *De luccoli*, hvor den sistnevnte tilhørte Opizzino. Det var derfor ikke uvanlig at konfrontasjoner mellom disse grenene oppsto som følge av deres familier og samtlige familier var delt inn i forskjellige nabolag (albergo) i kommunen. Disse nabolagene var formet av at flere små familier i kommunen som samlet seg under et felles slektstre som ga opphav til en politisk og økonomisk føderasjon (alberghi) midt i sentrum av kommunen.¹¹⁹ Av disse føderasjonenes opphav kunne derfor ulike grenener fra en felles familie gå til angrep på hverandre. For Spinola-grenene skyldtes konflikten mellom hverandre grunnet at de ikke så seg forenlig på grunn av tidligere geografiske konsolideringer i byen.¹²⁰ Dette hatet mellom grenene kan også styrkes av at *De Platea* grenen i det samme året (1309) frigjorde Bernabo Doria fra fangenskap og som senere deltok i kampen mot Opizzino og hans despoti.¹²¹

Denne samlede motreaksjon på despoten kan hentyde til at genoveserne alle ønsket å bevare en viss tilknytting til kommunen, og samtidig en plass i det politiske systemet. Så lenge en despot ville monopolisere makten i bystaten og forhindre rivaler til å delta, ville det derfor være unngåelig for at rivalene ikke gikk til angrep for å vise til denne misnøyen. Tross disse antakelsene, og som nevnt tidligere, kunne også slike allianser reflektere motstand mot despotisme som en regjeringsform med gjenopprettelsen av republikanisme som var en forekomst blant de første despoter i Italia.¹²² Dette kommer fram av slaget mellom alliansen og Opizzino ved Sestri i 1309-1310. Under slaget ble podeståen drept og fra anonyme kilder flyktet borgergruppen fra deres leder.¹²³ Som motsvar på Opizzinos regjeringsform opprettet Doria, Grimaldi og Fieschi familiene et ekstraordinært republikansk regime som ble fordelt mellom 16 mektige menn (viri prudens) med ansvar for å styre de ulike distriktene i kommunen.¹²⁴ Og som en annen respons på Opizzinos regime, forteller Stella oss om at borgergruppen ikke ble

¹¹⁸ Stella, 1975. 75.

¹¹⁹ Bezzina, 2018. 172-73.

¹²⁰ Diane Owen Hughes, "Kinsmen and Neighbors in Medieval Genoa," i *The Medieval City* Red. A. Harry Miskimin, Herlihy, David, Udovitch, A. L (New Haven & London: Yale University Press 1977), 109.

¹²¹ Stella, 1975. 74-75.

¹²² Jones, 1997. 631.

¹²³ Caro, 1974. 349

¹²⁴ Stella, 1975. 75.

tilkalt under denne proklamasjonen. For det første kunne borgergruppens flukt fra kampene tolkes ut ifra at de ikke så seg lenger i enighet med Opizzino ambisjoner. For det andre reflekterer borgergruppens fravær fra det ekstraordinære republikanske regimet, både adelens forakt for borgergruppen, men også at denne gruppens politiske posisjon nå ble forverret. I alt kunne Opizzinos despotisme faktisk ses som et borgerlig tyranni som ble bekjempet gjennom en adelig reaksjon, med et ønske om å bevare de republikanske tradisjonene og dets regime fordelt mellom ulike representanter. Det nye republikanske regimet var trolig både en motreaksjon på despotisme ettersom at det både kunne forhindre deres evne til å drive sine interesser ettersom at det republikanske regimet sto mer til fordel for ulike sosiale grupper som levde av sjøhandel.

3.3.2 Tyranniet og den republikanske gjenoprettelsen

Det republikanske regimet som oppsto i 1310 kan fra de overnevnte analysene påpeke genovesernes negative stilling til despotisme som en regjeringsform. Denne negative responsen kan også stå i sammenhengen med kritikken fra flere italienske lærde om despoters gjerninger. Særlig har despoti (signoria) vært forbundet med tyranni, mens despot (signore) forbindes med tyrann. Denne type skildring kommer blant av fram av den berømte juristen Bartolus De Saxoferrato (1350). Ifølge ham kunne en tyrann gjenkjennes med at dennes handlinger ikke sto i godtro for felleskapet, men for seg selv og dermed styrte urettlig.¹²⁵ Av Opizzinos rolle som despot og hans handlinger gjort i forbindelse med hans nyvunne makt kunne det formes tydelige likheter med Bartolus utsagn. Denne despoten handlet hverken i godtro med kommunale institusjonene eller felleskapet ettersom at han satte sine personlige ambisjoner foran kommunens. Et annet problem som Bartolus også nevner og som var et vanlig problem blant tyranner var at deres makt ikke var legitim ettersom at de hverken styrte etter loven – det vil si i kommunen, men også under en keiserlig eller kongelig jurisdiksjon - eller av folkets ønsker.¹²⁶ Slik det kom frem ble Opizzino erklært som enehersker av borgerskapet og deres forstander, samt Opizzinos partifeller. Dette hentyder hverken til at hele kommunens innbyggere aksepterte dette, og at han samtidig brøyt med de kommunale lovene gjennom salg av embeter til sine medlemmer. Dessuten var denne type makten han besatte heller ikke legitim slik Bartolus beskriver om tyranner. Det var kun paver eller keisere som kunne legitimering en despot, og ikke en kommunal forsamling. Kommuner var først og fremst forankret i en keiserlig jurisdiksjon, men med visse fritak slik som i Genova etter tidligere forhandlinger mellom

¹²⁵ Saxoferrato, 1925, "Tractatus de Tyrannia," 140.

¹²⁶ Ibid., 127.

keiserriket og byen. For flere despoter, og slik det vises med Opizzino, måtte disse manipulere lovverket til å skape fordeler for seg selv. Manipuleringen fra Opizzino kunne tolkes av hans støtte til borgergruppen og deres leder som senere måtte flykte fra hans politiske grep rundt kommunen under slaget i 1310. I det hele var makten denne illegitime despoten besatte, slik det kommer fram hos Opizzino, en forestilt makt framfor sann makt.¹²⁷ Denne forestilte makten despoten besatte var hentydet med evnen til å effektivt igangsatte et brudd med sitt felleskap og kommunale tradisjoner for å tilegne seg politisk og privat kontroll over kommunens festninger og politiske institusjoner.

Fra de overnevnte drøftelsene kan det tolkes som at Opizzinos despotisme hadde mer tilfelles med tyranniske beskrivelser. Det var en regjeringsform som hverken lot seg aksepteres av samtlige *genovesere*, og samtidig av manglende regimestøtte grunnet despotens handlinger. Det hadde heller ingen rettslig forankring i kommunen, men var heller opprettet etter Opizzinos ønske om å anskaffe seg personlig kontroll over byen, derunder dominans over sine «landsmenn». Adelen motreaksjon på Opizzinos tyranni fikk som tidligere nevnt også utslag for borgergruppen. Tyranniet var først og fremst et sammensatt produkt mellom Opizzino og borgergruppen. Likevel hadde Opizzinos gjerninger en ødeleggende kraft for borgergruppen grunnet adelens senere politiske brudd med borgergruppen i det nye republikanske regimet av 1310. Tyranniet fikk ingen fordeler for denne gruppen, og reflekterer at despotismen for Genova under Opizzino Spinola var mer ødeleggende og problematisk for å løse interne problemer. Forholdet mellom borgergruppen og Opizzino som tyrann kunne også ses i sammenheng med Machiavellis beskrivelser om tyranniets opphav. Ifølge ham var tyranni en årsak av borgergruppens alt for store vilje til å favorisere og stole på et mektig individ, hvor han først fikk oppgave å bekjempe adelen, men som senere angrep på borgergruppen selv:

When a people is led to commit the error of respecting a man because he might oppose those they despise, and when this man is shrewd, it will always happen that he will become tyrant of that city, because he will wait for the support of the people to destroy the nobility, and he will never turn to oppress the people before he has destroyed it: at the point where the people realize that they have been enslaved (...).¹²⁸

Resultatet av denne transformasjonen, fra republikanisme til despotisme, i kommune i 1309 var derfor ikke løsningen for å løse politiske kriser eller å forbedre forholdet mellom rivaliserende sosiale grupper. Konsekvensene bestod heller av økte kriser og splittelser mellom byens sosiale grupper. Videre var despoti heller en regjeringsform som tilspisset krisene grunnet

¹²⁷ Martines, 1988, *Power and Imagination: City-States in Renaissance Italy*. 102-03.

¹²⁸ Niccolò Machiavelli, Julia Conaway Bondanella, og Peter E. Bondanella, *Discourses on Livy*, (Oxford ;,New York: Oxford University Press, 1997). 110.

konkurransen om politisk makt nå ikke lenger var fordelt mellom flere mektige politiske representanter, men av én representant. Så lenge ikke de rivaliserende sosiale gruppene fikk representert sine politiske ønsker ville det være tegn på at konflikter ville eskalere i byen. Likeså hvis den politiske makten i bystaten var under én mektig genoveser slik det vises med Opizzino av adelsfamilien Spinola. Et republikansk regime ville, selv med sine mangler og feil, til en viss grad balansere adelens ønsker, samt borgerne. Dog gjenstår det flere spørsmål på hvorfor genoveserne overførte makt og kontroll over Genova til Henrik XXII og den senere Kong Robert av Napoli ettersom at Opizzinos regime var et despoti. Antakelig, og som nevnt ovenfor, var den genovesiske responsen på Opizzinos despoti heller knyttet til dets tyranni. I det hele var det et tyranni som kun skapte mer ødeleggelse, kriser og rivaliseringer mellom byens sosiale grupper grunnet forholdet mellom despoten og hans bakgrunn som et ambisiøst genovesisk individ med de samme interesser som sine «landsmenn». Heller kunne et despoti knyttet til en utenlandsk aktør uten noen form for personlig forhold til byen vises å være et mer lovende forsøk på å løse byens kriser særlig på grunn av at Opizzino i hans eksil i 1310 skulle forsøke å hevne seg på byen og regime.

Kapittelkonklusjon

Genovas politiske kriser fra 1306 og fram til 1309 står i sammenheng med de samme krisene som pågikk i de italienske bystatene. Overgangen fra republikanisme til despotisme var likevel for genoveserne ikke en løsning for deres kriser. Heller ble despotiet under Opizzino Spinola et tyranni som fikk sine konsekvenser både for byens sosiale grupper og despoten selv. Despotiet var som nevnt ikke en fredsløsning, men heller var det et sammensatt prosjekt blant borgergruppen og Opizzino for å tilegne seg kontroll over byen. Likevel må Opizzinos stilling som despot ses i forbindelse med hans dominans over sine rivaler, med-kaptein og kommunens politiske institusjoner. Denne dominansen fikk dog konsekvenser for hans fremtidige ambisjoner i kommunen ettersom at hans politiske stilling innebar usikkerhet og økende angrep fra sine interne og ytre rivaler. Disse angrepene fra den samlede alliansen av adelsfamilier og andre adelige kunne tolkes som holdninger som viste til at despoti hverken var løsningen for å løse byens kriser eller at det hadde noe positive utslag for byens innbyggere. Heller kunne republikanisme, tross det problemer, anses som en barriere mot despotiets konsekvenser grunnet regimets bevaring av å balansere de konkurrerende gruppernes interesser.

Kapittel 4: Keiser Henrik VII 1311-1313 - Én legitim despot

I 1311 overførte genoveserne politisk kontroll over kommunen til den tyske keiservalgte Henrik VII. Henriks despoti skyldtes for første av vedvarende politiske kriser i Genova. Særlig hadde disse krisene forbindelse til Opizzino Spinolas hevningrep på byens regime og på hans rivaler. Som konsekvenser av denne hendelsen og fler valgte genoveserne å overføre kontroll til Henrik VII i håp om at han skulle etablere fred i byen. Maktoverførselen kan for det første anses som et paradoks grunnet den genovesiske responsen på Opizzinos despoti i året før. For det andre, og som nevnt hadde genoveserne trolig mer forhåpninger om sitt republikanske regimes evne til å fordele og balansere makt mellom ambisiøse sosiale grupper. Antakelig førte krisene i 1310-1311 til at genovesernes nye fredshåp lå i en utenlandsk, men mektig politisk aktør for å løse byens kriser. Videre kan den politiske omveltningen i byen også knyttes til den pågående regionale politiske situasjonen. Henrik VII hadde sammen med pavekirken og pave Clemens V igangsatt et fredsprosjekt for å løse de eskalerende konfliktene mellom italienske welfere og ghibellinere. Fredsprosjektet kan derfor tolkes som en annen forutsetning for maktoverførselen i 1311 i Genova. Henriks despoti i Genova fra 1311 og fram til 1313 skulle likevel skildre flere tendenser for genovesernes forakt for despoti grunnet Henriks politiske ambisjoner for den genovesiske kommunen og i Italia. Den genovesiske motreaksjonen, samt deres løsrivelse fra Henriks despoti kan i den grad reflektere en større tendens for genovesernes bevaring av republikanisme gjennom 1300- og 1400-tallet.

I den forbindelse er hensikten i dette kapitlet knyttet til å belyse og analysere årsaker til genovesernes nye despoti, og dets fall. Framfor tidligere tolkninger gitt i forrige kapittel illustreres det én annen innfallsvinkel på hvorfor viste misnøye for despoti og for bevaringen av sine republikanske tradisjoner. Dette lar seg gjøres av tre ulike delkapitler. I første delkapittel gis det én lengre og grundig redegjøring for hvilke tematiske årsaker som førte til at genoveserens overførsel av politisk makt til Henrik VII. I del to forklares det om hvilke politiske endringer som ble gjort i kommunen i forbindelse med Henriks despoti. De strukturelle endringene kan henvises til tendenser for hvilke formål Henrik hadde for Genova, samt for genovesernes tydelige responser på disse endringene. I siste del diskuteres det på hvorfor Henriks despoti gikk under i Genova. Etersom at Stella forteller oss svært lite om årsaker til despotiets fall gjøres det et dypdykk i Dantes beskrivelser av Henriks rolle som keiser i Italia. Dantes beskrivelser nedskrevet under Henriks levetid kan på en side illustrere et bilde av den reelle italienske situasjonen. Mens på den andre siden kan hans beskrivelser av Henrik kontrasteres med de faktiske hendelser av hans politiske bestemmelser i Genova. Fra disse

sammenlikningene kan det gis et faktisk bilde på genovesernes holdning til keisermakten og despoti. En annen lærde, men med annen hensikt, innbefatter Marsilius av Padovas politiske teori nedskrevet på starten av 1300-tallet. Hans politiske teori kjennetegnes for hva vi anser som folkesuverenitetsprinsippet i dag, men med en middelaldersk vri hvor bestemte innbyggere valgte frem en bestemt regjeringsform som gagnet staten og innbyggerne. Fra hans teoretiske postuleringer behandlet på 1300-tallet kan hans beskrivelser og teori forklare genovesernes negative holdning til despoti, og favorisering av republikanismen. Disse lærdes beskrivelser, særlig Dantes, står i sammenheng med Stellas egne om Henriks rolle som despot i Genova. Derfor gjøres det også en kritisk analyse av Stellas beskrivelser av despotiet i Genova, samt om despotiet virkelig skapte gode forutsetninger for genoveserne.

4.1 De genovesiske utfordringer i ettertid av Opizzino Spinolas' tyranni

Henrik VII.s despoti i Genova blir som oftest knyttet til keiser -og pavemaktens fredsprosjekt i historiografien om de italienske bystatene. Samtidig blir historiske fenomener som konflikter og rivaliseringer knyttet til maktoverføringen, men uten noe særlig beskrivelser for disses begreps betydning i forbindelse med den genovesiske politiske omveltningen.¹²⁹ Korte og lite beskrivelser på disse krisene i Genova kan relateres til å være mangelfulle grunnet genovesernes respons og motstand mot Opizzinos despoti i året før. Derfor gjøres det i den forbindelse en lengre fremstilling og analyse av tematiske årsaker i Genova for maktoverførselen i 1311. Slike fremstillinger kan skape et annet bilde på genovesernes underkastelse under Henrik framfor det overnevnte fredsprosjektet, og generelle temaer som konflikter og rivaliseringer. Teamene som belyses handler om et svekket republikansk regime, konflikter om partikontroll, problemer med politikken om eksilering og en mangelfull politisk kraft til å håndheve fredsavtaler mellom rivaliserende genovesere.

4.1.1 Regimeproblemer - svakheter og rivalisering

Det republikanske regimet av 1310 forble svekket ettersom at trenden om rivaliseringer i byen ble værende mellom dens sosiale grupper. Rivaliseringene skulle likevel tilskrives av uenigheter mellom byens sosiale grupper, og kan anses som en av fler årsaker til Henriks despoti i 131. Som nevnt i forrige kapittel ble det opprettet et ekstraordinært republikansk regime i juni 1310 fordelt mellom seksten mektige menn etter Opizzinos flukt fra byen. Videre ble det fortalt av Stella at det ekstraordinære regimet skulle erstattes med et fordelingsregime måneden etter. Dette regimet bestod av tolv politiske ledere (gubernatores) fordelt på seks representanter fra adelen og seks representanter fra borgergruppen sammen med borgernes

¹²⁹ Musarra, 2018. 130-31., Epstein, 1996. 184., & Jones, 1997. 342.

forstander.¹³⁰ Dette nye fordelingsregimet, og borgergruppens nye rolle i regimet kan forklares av at flere medlemmer av borgergruppen som støttet Opizzino hadde flyktet fra byen sammen med ham. Videre, og som nevnt, var det nødvendig for adelens nærhet til borgerne grunnet deres nye rolle i det sosiale landskapet som innebefattet blant annet handel.

Det nye republikanske regimet skulle likevel knyttes til de samme politiske problemene som hadde forårsaket Opizzinos despoti. Fra Stella ble det fortalt at sjalusi (aemulus/emulus) mellom regimets representanter ble gjenværende, og som skapte nye politiske kriser for kommunen.¹³¹ Disse krisene i sammenheng med sjalusien nevnt av Stella handlet trolig om de politiske representantens ønske om å monopolisere sin makt i politiske strukturene. Videre forteller Stella oss at regimet ikke var underrettet én podestà. Mangelen på en podestà kunne derfor vanskeliggjøre regimets evne til å håndtere kriser mellom sine politiske representanter ettersom at denne politiske rollen sto for å håndheve og forhindre slike kriser. Hva som lå til grunn for fraværet av en podesta kunne knyttes til hendelsene i 1309. Denne podestàen hadde som nevnt støttet Opizzino Spinola og ved slagene ved Siestri døde denne podestàen. Sjalusien fikk derfor konsekvenser for økte fiendtligheter mellom byens sosiale grupper og de politiske representativ. Fiendtlighetene kunne relateres til hvilke målsetninger kommunen skulle ha grunnet despotiet i året før. Videre kunne sjalusien mellom regimets representanter anses som en annen forutsetning for genovesernes overførsel av makt til Henrik grunnet hans evne til å styre rettslig.

4.1.2 Politisk status og partikontroll

En annen forutsetning for genovesernes underkastelse under Henrik VII kan også knyttes til den økte konkurransen mellom forskjellige adelsfamiliers kontroll over de lokale welfiske og ghibellinske partiene. Ettersom at Spinola-familiens gren De Luccoli sammen med Opizzino hadde flyktet fra byen og var nå i eksil forteller Stella oss at Doria-familien nå var ansett som den mektigste gruppen i byen.¹³² Denne nye politiske statusen skyldtes for det første av Spinola-familiens flukt, men trolig også over at familien nå hadde makt over det lokale ghibellinske partiet i byen. Det politiske tomrommet av den mektig, men samtidig dominerende genovesisk Spinola-familiegrenen, hadde trolig én forutsetning for at andre dominerende familier, eksempelvis Doria-familien, kunne monopolisere sin politiske makt kjent som et fenomen i

¹³⁰ Stella, 1975. 75.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

andre bystater.¹³³ Dette kan stå i samsvar med historikeren Jacques Heers' beskrivelser om at aristokratiske familier i seg selv var partier som kjempet for makten i ulike bystater under skyggen fra den større partitilknytning under den ghibellinske og welfiske dikotomien. Begrepet «parti» innehar ifølge Heers diverse betydninger fra italienske krøniker hvor «familie» er én av dem.¹³⁴ Fra Stellas krønike ble disse familiene gjengitt gjennom flertallsbeskrivelser, eksempelvis *illi de Auria* (disse/denne fra Doria) eller *illi de Flisco* og *illi de Grimaldi* (de fra Fieschi og Grimaldi)¹³⁵, og snarere fremhevet en gruppe- eller partibeskrivelse av familiene.

Doria-familiens evne til å monopolisere politisk makt i bystaten kunne også relateres for en adelsfamilie til å vinne fram total kontroll og befestning av makt gjennom å ekskludere sine rivaler.¹³⁶ Men fra Stella neves det dog intet om Doria-familien oppnådde eller gjennomførte en slik aktivitet i kommunen. Det kunne for det første forklares av at den nye politiske statusen Stella beskrev blant familien ikke hadde den samme effekten slik det var vist med Spinola-familiens omdømme i årene 1306-09. For det andre kunne Doria-familiens nye rolle, men samtidige ikke-dominerende rolle, forklares av usikkerheten med å tilegne seg mer politisk grunnnet Opizzino Spinola og hans familie tidligere formål. Heller var de samarbeidsvillige med rivaliserende konkurrenter, deriblant borgerne, og de welfiske adelsfamiliene Grimaldi og Fieschi, hvis vi følger Stellas skildringer i årene 1310-12.¹³⁷ Trolig skyldtes denne alliansen mellom sosiale grupper og partirivaler et ønske fra byens sosiale grupper til å skape en nødvendig fredsbalanse mellom seg. Dette kunne knyttes til opphavet av fordelingsregimet i 1310. Fordelingsregimet hadde den evne til å bevare interesser og muligheter på tvers av byens sosiale landskap. Likeså kunne fordelingsregimet anses som en barriere mot tyranniet som oppsto i andre bystater og med Opizzinos despoti som delvis farget en samlet genovesisk holdning for bevaringen av republikanisme fremfor despotisme. Men hvor lenge denne «freden» under det republikanske regimet ble værende preges derimot av Opizzinos eksilerte status og kontinuerlig angrep på bystaten som førte kommunen enda nærmere Henriks despotisme i 1311.

¹³³ Jacques Heers, *Parties and political life in the medieval west*, vol. vol. 7, Europe in the Middle Ages, Selected studies (Amsterdam: North-Holland Publ. Co., 1977), 185.

¹³⁴ *Ibid.*, 29-31.

¹³⁵ Stella, 1975. 75.

¹³⁶ Heers, vol. 7, 1977. 41.

¹³⁷ Stella, 1975. 77.

4.1.3 Eksilproblematikken

En annen utfordring kommunen stod ovenfor før keiserens ankomst kan knyttes Opizzino og Spinola-familieregrenen De Luccoli status som eksilerte. Statusen som eksilert kunne tolkes fra hendelsene da alliansen mellom samtlige genovesiske adelsfamilier satte fyr på husene (domos) til De Luccoli medlemmene Opizzino, Rainaldo og Odoradus Spinola etter Opizzino tyranniske regime.¹³⁸ Hendelsen skildrer to forskjellige funksjoner. Den ene om at disse husene symboliserte familiens makt og prestisje. For det andre var ødeleggingen av husene til denne mektige adelsfamilien en årsak for at familien nå var forvist og sendt i eksil.¹³⁹ Likevel kan statusen som eksilert for Spinola-familien skape større problemer for kommunen slik det belyses av de kontinuerlige angrepene fra denne familien på kommunen i 1310. Disse utfordringene var preget blant av annet av de rivaliserende adelsfamiliene Doria, Fieschi og Grimaldi sammen med samtlige adelsmenns allierte seg for å bekjempe en felles fiende. Videre preger Opizzinos hevngangrep på kommunen om problematikken for eksilpolitikken i de italienske bystatene.

Eksilproblematikken i Genova og for dets regime kan for det første vises med Opizzino flukt til sin festning i Monaco ved den liguriske kyst, mens flere av hans eksilerte familiemedlemmer flyktet til Spinola-familiens oppholds tilsted ved Gavi i Piemonte-regionen.¹⁴⁰ Fra disse områdene skulle Spinola-familien og ghibellinske angripe kommunen blant annet skildret av Stella hvor : «de gjorde stor skade på de som var i Genova».¹⁴¹ Angrepene på byen kan for det andre belyse vanskelighetene for genovesernes mangelfulle politisk kraft til å ivareta rettslige bestemmelser. Dette kommer fram av eksilsstatuen innbar ens forbudt med å tre innenfor kommunens grenser.¹⁴² Likevel ser vi fra Stellas beskrivelse at de var innenfor kommunens grenser grunnet angrepene på genoveserne i deres by og belyser regimets vanskeligheter for å håndheve sine rettslige bestemmelser.

Denne overnevnte vanskeligheten for regimets håndhevelser står i sammenheng med temaet om eksilering i de italienske bystatene. For det første var eksilering en bystats mektigste politiske våpen for å innføre straff på sine politiske fiender. Men for det andre kunne konsekvensene av en slik politisk bestemmelse gjenspeiles for en bystat med vanskeligheten for å separere fiender fra hverandre. For det tredje hadde eksilering en stor påvirkning for en

¹³⁸ Ibid., 75.

¹³⁹ Jacques Heers, *Family clans in the Middle Ages : a study of political and social structures in urban areas*, vol. 4, Europe in the middle ages. Selected studies (Amsterdam: North-Holland, 1977), 104.

¹⁴⁰ Stella, 1975. 75.

¹⁴¹ «magnam infestationem intrinsecis Ianue faciebant: (...)»ibid.

¹⁴² Heers, *Parties and political life in the medieval west*, vol. 7, 1977. 188.

bystats skjebne ettersom at de eksilerte, eksempelvis Opizzino og hans familiemedlemmer, trolig raskt ønsket å gjenoppnå sin politiske makt, samt for å hevne seg selv.¹⁴³ Denne hevnaksjonen kunne også farges snarere av at statusen som eksilert også var forbundet med en økonomisk og politisk *modus vivendi*, hvor man kjempet for det man en gang besatte. En siste punkt som også kunne forklare eksilproblematikken i Genova var at eksilering hadde en rolle i å forlenge konflikter, både i byen og i dens grenseområder, hvor de eksilerte brukte alle sine ressurser og nettverksforbindelser til å gå til angrep på byen.¹⁴⁴

Det siste nevnte punktet kan knyttes blant annet til Opizzinos bruk av genovesiske bønder til å bistå han i angrepet på byen. Som oftest var bønder i utkanten av Genova illojale mot regimet. De var ofte ansett på som en konstant trussel for byen. Samtidig var de dessuten ofte i en klar beredskap til å delta i kriger for støtte til sine herrer.¹⁴⁵ Det var heller ikke bare bønder Opizzino fikk støtte fra i angrepet på byen som da var med på å forlenge konflikter i kommunen. Ifølge Stella skulle også markisen Theodore av Monferrato også bistå Opizzino Spinola med en samlet hær på 8000 fotsoldater og ryttere hvor de forventet å angripe de genovesiske innbyggerne i et bakholdsangrep ved den hellige St. Peters kirke i Genova.¹⁴⁶ Denne alliansen skyldtes som tidligere nevnt ekteskapsforbindelene mellom Opizzinos datter til markisen. Hvorfor markisen støttet Opizzinos hevn på de genovesiske innbyggerne hadde trolig mer med at markisen ville styrke sin politiske makt og innflytelse i Piemonte regionen i Nord-Italia som grenset den genovesiske kommunen. Samtidig ville en slik innflytelse og kontroll beskytte det paleologiske dynastiet fra den franske kongemakten og den tyske keisermaktens økende juridiske kontroll over Lombardia.¹⁴⁷ For Opizzino symboliserte en slik militærallianse ikke bare hans prestisje som en mektig genovesisk adelsmann grunnet handelsavtaler og ekteskapsforbindelser til Bysants, men også av at det var trolig fortsatt mange som støttet ham på grunn av samtlige genoveseres nærhet til merkantilismen.

Dette planlagte angrepet på de genovesiske innbyggerne fortalt av Stella ble likevel ikke suksessfullt. Dette var på grunn av mangel på forsyninger som gjorde at markisen og Opizzino måtte returnere til Gavi.¹⁴⁸ Likevel kunne eksilpolitikken og dens konsekvenser som rammet den genovesiske kommunen i dette året (1310) tolkes fra samtlige overnevnte skildringer at

¹⁴³ Ibid., 185.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Ibid., 192.

¹⁴⁶ Stella, 1975. 75.

¹⁴⁷ Donald M. Nicol, *The last centuries of Byzantium, 1261-1453*, 2nd ed. (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), 152.

¹⁴⁸ Stella, 1975. 75.

kommunen ikke var mektig nok til å forhindre Opizzino Spinola og hans familiegrens hevn på kommunen selv som landflyktige. Samtidig vises det fra disse konfliktene og eksilproblematikken at slike hendelser hadde en årsak for genovesernes overføring av makt til Henrik VII ettersom disse konfliktene bare skapte større utmattelse for genovesernes problemer. Men like før Henriks ankomst til kommunen prøvde genoveserne å dempe og finne en løsning på urolighetene mellom de eksilerte og byen gjennom en fredsavtale.

4.1.4 Rettslige og juridiske svakheter

Den nevnte fredsavtalen kan belyse hvordan genoveserne prøvde å behandle og løse tvister mellom fiender og frender gjennom rettsprosedyrer. Dog skulle denne rettsprosessen mellom de eksilerte og det politiske regimet fremheve at regimet hverken hadde midler eller evne til å håndheve avtalen eller forstå konsekvenser av slike meklinger. Den nevnte fredsavtalen ble forhandlet mellom kommunens mektige politiske representanter (*presidentes ianue*), Opizzino Spinola og hans opprørere (*rebelle*) i ettertid av konfliktene i juli måned 1310.¹⁴⁹ Fredsavtalen innebar blant annet at Opizzino måtte betale for de skadene hadde påført kommunen på 40 000 *ianuinorum libras* (genovesiske mynter). Mens opprørerne, nemlig hans medsammensvorne, måtte underkaste seg byens politiske regime for muligheten til å returnere til moderbyen deres. Utenom Opizzinos betalingserstatning, ble hans fremtidige skjebne svekket ettersom at han måtte forbli i sin monegaskiske festning, og ble dermed isolert (*remoto*) fra byen.¹⁵⁰

Den overnevnte meklingen kan på én side vise til byens forhandlinger med sine fiender. Opizzino ble som nevnt isolert, mens hans medsammensvorne fikk lov til å dra tilbake til bystaten så lenge de underkastet seg regimet. Fra kommunens side kunne dette virke som en demonstrasjon av at så lenge man handlet i regimets favør ville man være fri. Men straffen til Opizzino kunne dog virke mindre hard med tanke på hans handlinger i kommunen både under hans tyranni og av hevnangrepene på kommunen. Hva denne milde straffen og isoleringen førte til var bare en større konsekvens for den fremtidige despoten Henrik VII.s politikk i årene 1311-1313 som var delvis rådført av Opizzino Spinola ettersom at Opizzino hadde gått i dialog med Henrik VII i slutten av 1310.¹⁵¹ Denne dialogen førte blant annet til at Opizzino fikk mulighet til å returnere til byen som skildres av Stella når Henrik kom til byen med hans følge og Opizzino i november 1311.¹⁵²

¹⁴⁹ Ibid., 76.

¹⁵⁰ Ibid., 76-77.

¹⁵¹ Bowsky, 1960. 68-69.

¹⁵² Stella, 1975. 77.

Drøftelsene av den overnevnte fredsmeklingen presenterer derfor en svak risikovurdering gjort av bystatens politiske regime og dets rettssystem. Hva som skyldtes dette, har trolig sammenheng med bystatens rettsprosedyrer på 1300-tallet. Vanligvis var disse domsavgjørelsene håndtert hvor den den førstnevnte dommen skulle gjøres om til en svakere, så lenge de straffedømte overga seg til bystaten, og med å nedbetale den angitte erstatningen som dommen krevde.¹⁵³ Dette kunne til en viss grad ses i sammenheng med at Opizzino fikk lov til å være innenfor kommunes grenser i hans monegaskiske festning så lenge han betalte erstatningen dommen krevde. Det samme kan forklares med Opizzinos opprørere som fikk lov til å returnere til byen så lenge de underkastet seg det politiske regimet. Praktiseringen av slike domsavgjørelser kan tolkes ut ifra at slike forhandlinger var den eneste løsningen for å bevare en viss fred mellom byen og dens fiender. Dødsstraff blant partimedlemmer ville bare ha eskalert konflikter mellom andre partimedlemmer og kommune. For øvrig var forhandlingen og fredsmeklingen mellom genoveserne og Opizzino den eneste løsning for å forhindre nye konflikter grunnet eskaleringen av dem slik det vises med Opizzinos allianse med genovesiske bønder og markisen Theodore av Monferrat. Likevel forble denne løsningen en mindre suksess ettersom at genoveserne til slutt valgte å overføre kontroll til Henrik.

4.2 Henrik VII.s despoti

Mange av de overnevnte krisene, både i å beskytte byen fra hevnlfulle eksilerte og mangler på å dempe urolighetene mellom rivaliserende genovesere, kan delvis tolkes som forutsetninger for genovesernes overføring av kontroll over kommunen til den keiservalgte Henrik VII i 1311. Samtidig, og som nevnt tidligere kan denne overføringen av kontroll knyttes til Henriks *Italienzug* gjennom Italia. Denne kroningsreisen innebar den tradisjonelle ekspedisjonen for den keiservalgt konge til å søke ny troskap fra sine italienske subjekter, deriblant i forhandlingen mellom bystaters jurisdiksjon under keiserriket. Men for Henrik handlet denne ekspedisjon også om å innrette fred mellom italienske welfere og ghibellinerne. Henriks formål stod derfor antakelig i sammenheng med genovesernes ønsker om fred og samhold grunnet de tidligere nevnte kriser i byen. Det må også nevnes at denne maktoverførselen stod i motsetning til resepsjonen genoveserne hadde for Opizzinos despoti. Antakelig skyldtes denne nye mentaliteten for despoti grunnet Henriks karakter som én legitim og mektig politisk aktør. Når det kommer til genovesernes mottagelse og lojalitet av Henriks ankomst i 1311 stod disse hendelsene i motsetning til andre bystater møte med Henrik. Ifølge samtlige beskrivelser mente

¹⁵³ Glenn Kumhera, *The benefits of peace : private peacemaking in late medieval Italy*, (Leiden, Netherlands, Boston, Massachusetts: Brill Nijhoff, 2017). 54-55.

flere innbyggere av diverse bystater at Henriks fredsformål kun innebar hans prosjekt for gjenopprettelsen av det italienske riket (Regnum Italicum). Dette gjør blant annet at genovesernes underkastelse under Henrik delvis kan ses som et paradoks og et mysterium ettersom at genoveserne gjennom deres historie hadde forhandlet og kjempet for bevaringen av deres politiske autonomi fra keisermakten.

Hva som skyldtes denne nye genovesiske mentaliteten i overføringen av politisk makt og omveltningen fra et republikansk til et nytt despotisk regime kan forklares av to forskjellige temaer. Det første tema har med resepsjonen og troskapen byenes sosiale grupper viste og hadde for Henrik. Tolkninger av slike temaer kan forme et bilde på hvor genoveserne var villig til å overføre politisk kontroll over deres kommune. Det andre temaet som viser til transformasjonen fra et republikansk til et despotisk regime preges av keiseren politiske bestemmelser og de endringer som ble gjort. Fra disse endringene kan det vises til hvordan Henrik igangsatte en politikk som delvis måtte samsvare med genovesiske interesser, men av keiserens større omstrukturering av de politiske institusjonene fremheves det en større genovesisk resistans for hans despotisme. Denne reaksjonen kan belyse et annet perspektiv for genovesernes bevaring av sine republikanske tradisjoner gjennom 1300-1400-tallet grunnet disse endringene.

4.2.1 Mottagelse og lojalitet for Henrik VII: De sosiale gruppens særinteresser

For å forstå hvorfor genoveserne var villige til å gå lengre enn andre bystater for å overføre en politisk kontroll over kommunen til Henrik kan dette forklares av de forskjellige genovesiske sosiale egeninteresser og goder som kunne oppnås gjennom en slik politisk omveltning. Ønske om fred kunne selvfølgelig anses som en helhetlig grunn for maktoverføringen grunnet de tidligere nevnte krisene og svakhetene for det republikanske regimet til å løse i året før. Men av de sosiale gruppens ulike interesser kunne et nytt despotisk regime under det mektige keiserriket som nevnt skape nye politiske muligheter for disse grupper.

Disse sosiale gruppens interesse, men også aksept av keisermakten i Genova kunne for det første forklares av genovesernes ære og troskap som de viste under seremonien hvor Henrik fikk overført makt. Ifølge Stella skulle alle de genovesiske innbyggerne (*omnes cives ianue*) ære Henrik VII under seremonien hvor han da ble proklamert som hersker (*rectus*) av kommunen i november måned 1311. Den samme æren byens innbyggere inngikk var også da noe som måtte opprettholdes blant de genovesiske innbyggerne utenfor byens murer.¹⁵⁴ Hensikten bak genovesernes troskap og ære ovenfor Henrik belyste derfor ikke bare at dem støttet ham

¹⁵⁴ Stella, 1975. 77.

personlig, men også av at de aksepterte keisermaktens jurisdiksjon og kontroll over bystatens justisadministrasjoner omtalt som de kongelige rettigheter (regalian rights).¹⁵⁵ Troskapen genoveserne viste til Henrik belyser også genovesernes vilje til å bistå despoten. For ifølge William Bowskys gransking av de tyske arkiver innebar denne nye troskapsfornyelsen at genoveserne måtte bistå Henrik i å gjenerobre og forsvare territorier som hadde blitt forlatt, og for de territorier erobret i framtiden.¹⁵⁶ Hva som lå til grunn for denne underkastelsen kunne som nevnt knyttes til sosiale gruppers møte med Henriks ankomst til byen. For før denne seremonien tyder disse møtene mellom Henrik og de sosiale gruppene at ære og troskap hadde mer med særegne interesser blant gruppene.

For det første kunne dette belyses av Henriks ankomst til byen sammen med den eksilerte Opizzino Spinola.¹⁵⁷ Denne felles ankomsten var tidligere nevnt i sammenheng med Opizzino isolasjon fra byen i 1310 hvor han da hadde gått i dialog med Henrik. Hva denne dialogen hadde forbindelse om handlet trolig om deres ambisjoner for dem selv og kommunen. For Henrik var det nødvendig å forbinde seg til en mektig ghibellinsk partileder av Genova ettersom at Henrik gjennom sin reise stadig møtte på en økende welfisk motstand. Dessuten var relasjonen med Opizzino trolig også en viktig forutsetning for å skape relasjoner til byens elite hvis han da skulle få mulighet til å overta kontroll over kommunen. For den eksilerte Opizzino handlet trolig denne relasjonen om Henriks politiske program under hans *Italienzug*. Denne politikken innebar blant annet at de eksilerte skulle få mulighet til å returnere til sine moderbyer, og samt tilbakeføringen av sine rettmessige eiendommer og rettigheter i deres bystat.¹⁵⁸

Likevel kan en annen hensikt bak Opizzinos relasjon til Henrik knyttes til hans egne ambisjoner som var vist under hans forsøk på å holde kontroll over kommunen i 1309. Som nevnt var Opizzinos despotisme ikke legitim grunnet makten en besatte under et despoti bare kunne legitimeres av en pave eller en keiser. Men å forbinde seg til keisermakten kunne han på sikt få tildelt en slik legitim stilling i kommunen. Dette kommer fram av at Henrik under hans ekspedisjon først innsatte nøytrale stormenn som despoter i ulike bystater for å forhandle fred mellom ghibellinerne og welfere. Men byrdene fra den welfiske ligaen fra Firenze og resistans fra flere welfere gjorde at Henrik tilslutt så seg nødt til å legitimere *de facto* despotene (de tidligere og illetime despoter) i gjenbetaling for militær støtte og penger for hans politiske

¹⁵⁵ Bowsky, 1960. 56.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Stella, 1975. 77.

¹⁵⁸ Bowsky, 1960. 84.

formål.¹⁵⁹ En slik bestemmelse for Opizzino kunne derfor ha vært med på å rettferdiggjøre en fremtidig rolle som en senere despot i kommunen ettersom at en slik legitimering ville ha frigjort han fra avhengigheten av å måtte forankre sin makt blant sine politiske medlemmer.¹⁶⁰ Antakelig var slike ambisjoner hos Opizzino en forutsetning for hans relasjon, men også aksept av keiserens kontroll over kommunen i 1311. Dette kunne også styrkes av tendenser hvor Opizzino også skulle oppnå en rekke særegne privileger i forbindelse med Henriks kontroll som nevnes fra Bowskys studier av Henriks rolle i Genova.¹⁶¹

Heller var det ikke bare Opizzino Spinola som viste støtte for Henriks ankomst og kontroll over kommunen. Fra Stella vises det også til en slik støtte fra Doria-familien. Dette hentydes blant annet med at familien berte deres våpenskjold, men også med motiv av keiserens våpenskjold.¹⁶² Våpenskjoldet symboliserte derfor både deres støtte og troskap til Henrik noe som kommer fram av at slike motiver ofte var med å framheve og bevare den tidligere alliansen mellom familie og keisermakt.¹⁶³ Denne alliansen mellom Doria-familien og keisermakten hadde oppstått på 1200-tallet som følge av at familiens ønske om å søke beskyttelse og ivaretagelser av deres interesser i Sardinia fra pavemakten.¹⁶⁴ Dette viste seg blant annet av samarbeidet i 1240 hvor familien inngikk både allianser med ghibellinerne og keisermakten for territoriell ekspansjon ved Appenninene.¹⁶⁵ Trolig kunne den samme holdningen gjenspeiles hos familien på 1300-tallet blant deres ønsker om å bruke keisermakten for å opptjene gevinster og politisk makt i bystaten. Særlig kunne dette også vises med deres disposisjon av den genovesiske flåten til Henrik i 1312 på et planlagt angrep på Sicilia.¹⁶⁶ Sicilia var et viktig knutepunkt for familiens handelsinteresser, og hadde delvis gått tapt med Kong Robert av Napolis kontroll over halvøya.

Utenom Doria-familien og Opizzino Spinolas relasjon og interesser for Henrik forteller Stella også at den genovesiske adelen viste sin lojalitet under Henriks ankomst. Det samme blant borgergruppen som feiret denne ankomsten i bruk av festlige antrekk.¹⁶⁷ Denne adelige lojaliteten for Henrik kunne forklares av at det var et tradisjonelt fenomen for adelen å støtte

¹⁵⁹ Hyde, 1973. 149.

¹⁶⁰ Bowsky, 1960. 12.

¹⁶¹ Ibid., 247. Dette nevner Bowsky fra hans tolkninger av kilder da keiseren ga større privileger til de som hadde støttet ham i Genova.

¹⁶² Stella, 1975. 77.

¹⁶³ Heers, *Family clans in the Middle Ages : a study of political and social structures in urban areas*, 4, 1977. 101.

¹⁶⁴ Musarra, 2018. 126.

¹⁶⁵ Heers, *Parties and political life in the medieval west*, vol. 7, 1977. 52.

¹⁶⁶ Stella, 1975. 78.

¹⁶⁷ Ibid., 77.

keisermakten under den italienske høymiddelalderen. Keisermakten sto blant annet for å legitimere adelens interesser, som handel, territorielle ekspansjoner og politiske stillinger i bystatene. Borgergruppens feiring kunne dog ses som et paradoks. Generelt i Italia hadde borgergruppens (popolo) opphav og dets revolusjoner vært forbundet med «frigjørelsen» fra keisermakten og fallet av Hohenstaufens imperium.¹⁶⁸ Men slik som det har vært nevnt tidligere opptrådte den genovesiske borgergruppen som en aktiv politisk deltager i bystaten både gjennom konkurranse og samarbeid med adelen. Ønske om fred i byen spilte trolig en rolle for deres troskap til Henrik, men også av deres økende politiske innflytelse. Den genovesiske borgergruppen var dog ikke lik mektig som adelen og kun gjennom en mektig instans, slik som Henrik, kunne de erverve mer makt i bystaten slik det vises av Opizzinos despotisme i 1309. Utover vises disse overnevnte aspektene også til et mindre skille mellom de sosiale gruppene i byen ettersom at borgerne, ut ifra beskrivelsen om deres feiring av Henriks ankomst, at de også var nært knyttet til de regionale omstendighetene i Italia på denne tid. Dette kunne dessuten ses i samsvar med Stellas beskrivelse om den genovesiske borgergruppens maskering (mascarate) som ghibellinere i 1313.¹⁶⁹ Stellas beskrivelse var noe som da fremhevet at deres politiske rolle i den lokale partipolitikken og deres relasjon med Henriks despoti.

Forut for disse særskilte beskrivelsene fra Stellas krøniker om diverse aktører og sosiale gruppers møte på Henrik må det også nevnes at det ikke bare var særinteresser som lå til grunn for overføringen av makt. Rivaliseringen mellom italienske welfere og ghibellinere var som nevnt hovedårsaken for Henriks ekspedisjon og ankomst til Genova. Men slik det var nevnt tidligere om den lokale partipolitikken i bystaten var det som oftest ghibellinere som dominerte framfor welferne, eksempelvis Doria og Spinola-familiens status og roller 1306-1310. Det nevnes svært lite om de genovesiske welferes resepsjon på keisermakten i bystaten, bortsett fra at flere av dem mislikte denne politiske omveltningen.¹⁷⁰ Men at kommunens innbyggere felles aksepterte overførselen av makt til Henrik handlet jo tross alt om ønske om fred, og særlig fred mellom de rivaliserende ghibellinske familiene Doria og Spinola. Ikke nok med det, men å bringe fram fred mellom disse var dessuten en nødvendighet for Henrik hvis han så skulle få mer støtte fra hans ghibellinske italienske subjekter. Fra Stella fortelles det at denne freden ble oppnådd i sammenheng med hans ankomst, men på hvilke måten kommer dog ikke fram. Trolig kunne denne meklingen mellom familiene gjenspeiles i samsvar med Henriks andre fredsmeklinger i andre bystater. Fredsavtalene ble som oftest raskt oppnådd etter hans

¹⁶⁸ Jones, 1997. 505-06.

¹⁶⁹ Stella, 1975. 79.

¹⁷⁰ Ibid., 77.

ønske gjennom å fordele og reversere tidligere skader gjort mot familienes eiendommer eller politiske status.¹⁷¹ En konsekvens for å oppnå denne freden ble kun oppnådd så lenge en bystat oppløste til politisk autonomi til fordel for keisermaktens kontroll over denne bystaten. For andre bystater var dette møtt med misnøye. I Genova var genoveserne derimot optimistiske for denne endringen, og skildres fra Stellas beskrivelse om innbyggernes ære til Henrik og deres overførsel av politisk kontroll over kommunen til ham.

Fra disse overnevnte beskrivelsene kan Henrik VII.s kontroll over bystaten forklares av de sosiale gruppers særinteresser, fredsoptimisme og vilje til la seg selv bli styrt av en mektig politisk instans. Derimot oppsto det en rekke implikasjoner av Henriks politiske bestemmelser og omstrukturering av kommunens politiske institusjoner. Disse implikasjonene førte dermed til anstrengt forhold til Henriks despotisme, og en større genovesisk motreaksjon farget av deres bevaring og gjenopprettelse for de republikanske tradisjonene.

4.2.2 De politiske endringene

Henriks despoti og dets endringer for den genovesiske kommunen kan reflektere genovesernes gradvise motstand for dette nye despotiet. Dette kommer allerede fram i diskusjonen som oppsto mellom samtlige genovesere og Henrik etter maktoverføringen. Diskusjonen handlet om hvilken type makt Henrik først og fremst skulle besitte i kommunen. Denne uenigheten mellom samtlige genovesere og Henrik ble for partene et gjennomgående tema for flere av Henriks politiske bestemmelser i kommune. Dette ble nokså vanskeliggjort av partipolarisering, elitens interesser, og Henriks kontinuerlige desperasjon for å bruke byens mektige sjøflåte som en militær ressurs grunnet økende welfisk motstand i Italia. Hva disse uenighetene også kan belyse, var genovesernes realisering at Henriks despoti hverken var en løsning for å reversere bystatens kriser eller av å forberede relasjonene mellom rivaliserende genovesere. I behandlingen av disse forhandlingene mellom genovesere, og politiske endringer gjort av Henrik baseres dette på historiografien om Henriks ekspedisjon i Italia. Stella har ikke gitt plass eller fortalt om slike endringer. Forklaringen på Stellas mangelfulle beskrivelser diskuteres i neste delkapittel.

Det overnevnte spørsmålet om hvilken makt Henrik skulle besitte formes for det første av diskusjonen mellom kommunens politiske partier og dets representanter. Den welfiske representanten William Fieschi hevdet at Henriks oppgave kun skulle handle om hans pasifisering av kommunen. Til forskjell, og under den ghibellinske Opizzino Spinola, ble det argumenterte for at Henrik skulle oppnå full kontroll over kommunen og dets festninger. Det

¹⁷¹ Bowsky, 1960. 66.

samme med juridisk makt for å disponere og kontrollere kommunen og dens *contando* (territorielle områder).¹⁷² Riktignok kunne de overnevnte uenighetene skyldes partienes politiske innflytelse og deres forhold til keisermakten. Fieschis argumentasjon belyste trolig den mindre politiske makten det welfiske partiet besatte på 1300-tallet i kommune. Welferne var særlig ikke villig til å overføre makt til Henrik ettersom at ham kunne vanskeliggjøre og forhindre partiets medlemmer i å oppnå politisk innflytelse i byen. Samtidig kunne ønske om bare pasifisering av kommunen ses i samsvar med de bestemmelser som ble inngått mellom Pave Clemens V og Henrik like før hans *Italienzug*. Ifølge disse forhandlingene lovet Henrik paven å bringe en harmonisk regjeringsform til de italienske bystatene. Han lovet også paven å behandle kirkens representanter og italienske welfere med respekt. Videre i å beskytte og ivareta welfernes rettigheter og jurisdiksjon i ulike bystater.¹⁷³ Henrik skulle først og fremst opptre som *regis pacifi imitator*, en som imiterer fredens konge nemlig Kristus i forbindelse med kirken og pavens interesser. Men av den svake politiske stillingen til genovesiske welfere, og av Opizzinos og ghibellinernes dominerende stilling i bystaten trumfet maktspørsmålet i Opizzinos favør.

Opizzinos representasjon under forhandlingen kunne forklares av Henriks og hans nære forhold som nevnt tidligere, og av de samme interessene de besatte seg av som innbar dominans over bystaten. Dessuten dominerte det ghibellinske partiet og deres medlemmer en rekke politiske maktposisjoner som trolig gjorde det enklere for at Henrik fikk tildelt en slik makt. Det kunne dog også spekuleres om Opizzino tilstedeværelse i denne diskusjonen og dets utfall var bestemt fra før ettersom de kom til byen sammen i 1311. For Henrik var nettopp Opizzino den meningmann som kunne vinne den overnevnte diksjonen mellom byens eliter. Dette kunne også forklares av at Henrik tildelte Opizzino en rekke privileger før deres ankomst til byen og i ettertid av Henriks kontroll. Men denne antagelsen kunne også snus om. Rent spekulativt kunne Opizzinos forhold til Henrik skyldtes en ren lobbyvirksomhet for å få først tildelt seg mulighet til å returnere til kommunen. Det samme i å få tildelt privileger, men også en senere rolle som byens keiserlige general som vil si despot.

Utenom disse spekulasjoner hadde denne politiske bestemmelsen dog en konsekvens for at welfernes stilling i bystaten forble svekket. Det skulle dermed få sine konsekvenser for en økende polarisering mellom kommunes innbyggere som senere ga igangsatte borgerkrigen i 1314-1331. Samtidig var denne bestemmelsen en forutsetning for at partipolariseringen ikke

¹⁷² Ibid., 133.

¹⁷³ Ibid., 47.

lenger innebar ideologiske motivasjoner, men lokale interesser, derigjennom partienes støtte og forakt for despoti. Da forhandlingen endte i favør for ghibellinernes ønsker ble det så opprettet en keiserlig general med ansvar for å overse kommunen i forbindelse med Henriks framtidige fravær fra kommunen. Det ble også gjort en bestemmelse som også farget Henriks forsøk på å kue den ampre borgergruppen med å gi dem kontroll over kommunens festninger.¹⁷⁴

Denne borgerlige disponeringen av festninger handlet først og fremst om Henriks forsøk på å balansere forholdet mellom ham og byens sosiale grupper. Dessuten for å forhindre de kontinuerlige konfliktene mellom gruppene. Henriks bestemmelse var trolig preget av det ambivalente forholdet mellom keisermakten og borgergruppen. Dette var blant annet synliggjort med den tidligere keiser Fredrik II.s holdninger til borgergruppen omkring 1250. Keiser Fredrik II hadde av gamle historiske tradisjoner tilegnet et større forhold til italienske aristokratiet i forbindelse med hans formål om å underlegge seg det italienske riket. Som en konsekvens av å neglisjere borgergruppen under denne kampanjen vanskeliggjorde dette keiserens kontroll over samtlige italienske bystater.¹⁷⁵ Denne tidligere historiske episoden førte derfor til at Henrik måtte inngå en rekke kompromisser for å ta stilling til borgergruppens innflytelse i Italia hvor et av dem fremheves av denne overnevnte bestemmelsen.

Det var heller ikke bare en utfordring for Henrik å skape et forhold til borgergruppen i Genova, men også til den genovesiske adelen. Ettersom at stridighetene i kommunen var belyst mellom borgergruppen og adelen kunne ikke adelen i den forbindelse godta Henriks avgjørelse. Borgergruppens kontroll over festninger var først og fremst en trussel for adelens interesser ettersom at disse festningene lå ved Riviera-området hvor adelen kom fra og levde av.¹⁷⁶ Henrik måtte derfor snu om på avgjørelsen til fordel for adelen, som både framhever sosiale og politiske stridigheter mellom disse sosiale grupper, men også tendenser til Henriks ambivalente og mangler på å håndfeste sine bestemmelser. Dette var dog ikke bare et kjent fenomen i Genova, men også i andre bystater under Henriks *Italienzug*. Dette kunne forklares av Henrik hverken hadde den politiske innflytelse eller forståelse for de komplekse sosiale og politiske problemene som pågikk i Italia. I det hele skulle slike ambivalente bestemmelser forverre hans politiske ambisjoner for formålene om *dominium regnum italicum* og *renovatio imperii*,

Henriks utfordring på å balansere forholdet mellom seg, adelen og borgergruppen kommer også fram i hans omstrukturering av byens politiske rammeverk. Til forskjell med å praktisere en

¹⁷⁴ Ibid., 133.

¹⁷⁵ Hyde, 1973. 121-22.

¹⁷⁶ Bowsky, 1960. 133.

særegen politikk for hver bestemte sosial gruppe, prøvde Henrik å bevare en viss genovesisk politisk struktur i kommunen mellom de sosiale gruppene. Henrik bevarte derfor et visst republikansk styresett med opprettelsen av et fordelingsregime delvis representert av borgerne og adelen. Dette fordelingsregime skulle bestå av tjuelfire eldre kanslere (anzini) framfor de normale tolv slik vi så fra regimet i 1310. Fra Henriks bestemmelser skulle utskiftninger blant disse foregå hver tredje måned og hvor nye represententer skulle være bestemt av den keiserlige generalen og de utgående medlemmer av de eldste kanslere (anzini). Henrik skjulte dog en forskrift om at de første kanslerne var utvalgt av ham og var fri fra disse restriksjonene. På en side kunne regimet være en bevissthetsgjøring for genoveserne til å tro at keiseren respekterte og støttet deres republikanske idealer for å skape et gjensidig forhold mellom to forskjellige politiske styresett. Men på den andre side viste disse skjulte avgjørelsene at Henrik hadde en bestemt plan for å ta kontroll over kommunen uten en genovesisk viten og for hvilke avgjørelser som skulle bli tatt så lenge disse kanslerne var representert gjennom ham. Dette kunne også styrkes av at disse kanslerne fikk en begrenset juridisk makt og en begrensning for tilegnelse av profitt og salg av eiendommer.¹⁷⁷ Begrensingen av disse politiske intensiver hadde trolig årsak til den kontinuerlig konkurranse blant eliten til å tilegne slik politiske poster grunnet godene. Men det kunne også forklares av de mindre bestemmelsene kommunen kunne gjennomføre så lenge Henrik var bortreist fra bystaten.

Til tross for disse despotiske elementene i de politiske institusjonene bevarte Henrik borgernes forstander og hans ansvar for sikkerhet i kommunen. Fra før av hadde Henrik i andre bystater oppløst denne institusjonen. Som en konsekvens eskalerte konflikter og vold. Antakelig hadde Henrik tatt lærdom fra disse avgjørelsene. Men en annen forutsetning for denne bevaringen kunne også knyttes til den institusjonelle nødvendigheten for å ha en «stemme» for borgerskapet i kommunen og deres plass i det politiske landskapet. Den genovesiske forstanderen sto som oftest for opprettelsen av kapteinembeter, og som nevnt før med Opizzinos despotiske regime i 1309, og farget hans nødvendighet for Henriks politiske regime. Henrik ga derfor den keiserlige generalen makt til å velge bestemte kandidater for dette embete og preget nødvendigheten for å ha kontroll over dette embete.¹⁷⁸ Et siste endring keiseren gjorde for det politiske rammeverket i kommunen var å avskaffe podeståen rolle. Den keiserlige vikaren tok over denne rolle, og samsvarte til dels med frafallet av embete i de italienske kommunene på 1300-tallet.

¹⁷⁷ Ibid., 134.

¹⁷⁸ Ibid.

I den genovesiske utenrikspolitikken ble det også gjort en rekke endringer som senere fikk konsekvenser for genovesernes brudd med Henriks despotisme. Dette var reflektert av keiserens ambisjoner for å bruke bystaten som militær ressurs mot den welfiske ligaen og for å oppnå kontroll over det italienske riket. Fra før eksisterte det en særegen avtale mellom genoveserne og av Robert av Napolis far, Karl II av Anjou. I denne traktaten var det bestemt at genoveserne skulle bistå angevin-kongeriket mot keisermakten hvis det kom til en slik kamp.¹⁷⁹ Med å tilintetgjøre disse avtalene viste Henriks tydelige ambisjoner at det ikke bare handlet om å bringe genoveserne under en keiserlig jurisdiksjon, men også av å bruke byen som en militær ressurs grunnet genovesernes mektige flåte. Dette var som nevnt fra før hvor den genovesiske flåte under lederskap av Doria-familien senere deltok i planlagte angrep på Kong Robert av Napoli i årene 1312-1313 noe som både ble fortalt av Stella og Giovanni Villanis krønike.¹⁸⁰ Hvorfor genoveserne, særlig adelen, kunne akseptere denne nye avtalen med Henrik var som nevnt tidligere knyttet til deres interesser i Sicilia, men også av at de var villig til å strekke seg langt i forhandlinger for å ha en mektig instans for å skape fred og kontroll. Henrik forsikret seg likevel at slike særinteresser blant de genovesiske subjekter ikke skulle begrense hans innflytelse og kontroll over bystaten. Dette vises av at han ikke ville gi spesielle privileger til kommunen i hvor genoveserne ønsket seg større innflytelse i Riveria området.¹⁸¹

Fra alle disse overnevnte momentene kunne Henriks forsøk på å kreve og innføre kontroll over kommunen ses som en utfordring. Disse momentene belyses av allerede av kommunens politiske partienes ønsker om hva denne makten i kommunen skulle innebære. Det samme blant de sosiale gruppenes interesser, og Henriks forsøk på å balansere disse gruppene, både for seg selv og blant kommunes politiske institusjoner. For Henriks større ambisjoner i kommunen kunne ikke dette bare forklares av den tradisjonelle keisermaktens jurisdiksjon over kommunen, men av samtlige utfordringer i forbindelse med hans ekspedisjon i Italia. I forsøk på å være *Rex pacifis imitator* i starten av hans *Italienzug* innså Henrik at fredsprogrammet ikke var tilstrekkelig nok for å føre fram en keiserlig jurisdiksjon nok til å skape fred for de rivaliserende bystatene.

Hans reise til Genova og av de bestemmelser som ble gjort sto dermed i motsetning til hans tidligere bestemmelser i andre bystater, deriblant at han selv tok kontroll over den genovesiske bystaten framfor en stedfortreder, være seg en keiserlig general eller en lokal og mektig

¹⁷⁹ Ibid., 134-35.

¹⁸⁰ Villani, 2010. 424. Stella, 1975. 78.

¹⁸¹ Bowsky, 1960. 136.

adelsmann. Dette kunne forklares av at disse keiserlige generalene ofte førte fram tyranniske regjeringsformer, noe som ble synliggjort i bystater som Asti, Pisa og Cremona i begynnelsen av hans *Italienzug*. Disse feilene og særlig gjennom tukling med de kommunale institusjoner i flere bystater, og keiserlige generalers tyrannier hadde da flere konsekvenser for hans prosjekt om *regnum*.¹⁸² Dog kunne flere av disse feilene også forklare årsakene til at Henrik var så direkte og nærtagende for å ha personlig kontroll over den genovesiske kommunen. Denne kontrollen kunne fra 1311-1312 anses som han største suksess hittil, men denne suksessen hadde mer med å gjøre av genoveserne selv ønsket å underkaste seg denne despoten. Og som nevnt gjennom teksten var ikke dette bare knyttet til genovesernes fredsønske, men av samtlige interesser fra de forskjellige sosiale gruppene i byen for å tilegne seg goder.

Forut var konsekvensene av Henriks mange politiske endringer i kommunen preget av en stadig eskalering av å begrense makten til byens sosiale grupper. Ramifikasjonene av Henriks despoti (signoria) og hans rolle som despot (signore) førte derfor, i likhet med Opizzinos despotisme i 1309, til en større misnøye blant genoveserne. Fra Stella kunne dette forklares av at flere genovesiske ghibellinere og welfere hatet (odiebat) denne makten Henrik besatte i kommunen.¹⁸³ Hva en slik beskrivelse hentydet til var at de som anså seg selv som et partimedlem av keisermakten selv ikke så seg forenelige med en slik politisk omveltning som Henrik brakte til kommunen. Dog kunne dette også forklares av partiideologi ikke lenger var en markør for partivirksomhet i det italienske landskapet på 1300-tallet. Heller sto lokale interesser i sentrum for partivirksomhet og partidentitet, noe som vil drøftes i neste kapittel. Utenom det skulle også Henriks framtidige prosjekt for den genovesiske kommunen være vanskeliggjort av et pestutbrudd som både fant sted i Italia og Genova under hans ekspedisjon. Dette utbruddet fortalt av samtlige krønikere skulle ta livet av Henriks kone i slutten av 1311.¹⁸⁴ Denne vanskeligheten og flere for Henriks politiske kontroll over genoveserne kunne sluttløpende også vises i sammenheng av den politiske samtidsdiskursen som innebar konflikter mellom de to regjeringsformene despotisme og republianskime i de italienske bystatene og for den genovesiske kommunen.

4.3 Mellom republikanisme og despotisme: Giorgio Stella, Dante Alighieri og Marsilius av Padova.

Et bakteppe for Henriks politiske ambisjoner for Genova, og for genovesernes ambivalente holdning til despotisme kan knyttes til konflikten og rivaliseringen mellom republikanisme og

¹⁸² Ibid., 130-31.

¹⁸³ Stella, 1975. 77.

¹⁸⁴ Ibid., 78.& Villani, 2010. 407.

despotisme som en bestemt regjeringsform. Denne rivaliseringen har som før vært nevnt. Til forskjell fra før ønsker jeg her å gi en større forklaring på hvordan denne type rivalisering også hadde en rolle for genovesernes politiske kriser på starten av 1300-tallet, og særlig i forbindelse med Henriks rolle som despot i byen fra 1311-1313. Denne rivaliseringen preges av samtidige lærdes skrifter. Hva disse skriftene ofte viser til er en delt optimisme for mektige legitime politiske instanser som kan innrette fred i Italia. Denne optimismen tilskrives for så vidt Henrik VII.s ankomst og rolle i det italienske landskapet på starten av 1300-tallet.

Gjennom disse kommentarer fra samtlige lærde, være seg Dante og Marsilius av Padova, vises det til ulike argumenter for og imot despotisme og republikanisme. Deres kommentarer er nokså basert på deres samtidssituasjon som også gjør at vi kan få innsikt i den italienske politiske situasjonen i Italia på starten av 1300-tallet. I den forbindelse vil flere av deres kommentarer knyttes til den genovesiske kommunen under Henriks despotisme. Ved å sammenligne disse lærdes syn på despotisme og republikanisme i forbindelse med den genovesiske politiske situasjonen kan det gi oss et reelt bilde av genovesernes holdninger til disse to regjeringsformene. En slik sammenligning vil også behandles av Giorgio Stellas egne beskrivelser av Henriks rolle i kommunen. Stella var som nevnt en sterk forkjemper for et politisk regime som kunne innrette fred, uavhengig om det så var et republikansk eller despotisk regime. Hva både Stella, Dante og Marsilius kommentarer kan gjøre er å gi oss et klarere bilde på hvorfor genoveserne hadde vansker med å underrette seg et despotisk regime, og på hvorfor genoveserne var villige til å bevare sine republikanske tradisjoner tross fremtidige politiske kriser.

4.3.1 Giorgio Stella: En genovesisk forkjemper for fred

Giorgio Stella gir et fåtall av skildringer om Henriks rolle i den genovesiske kommunen. Likevel kan slike korte beskrivelser derimot skyldes forfatterens holdninger og ønsker for å heve denne mektige despoten som den bestemte og rettmessige bestyrer til å skape fred og samhold. Det kan selvfølgelig argumenteres imot denne overnevnte meningen. Som nevnt før skrev Stella mange av sine beskrivelser om 1300-tallet langt unna de historiske hendelsene. Dessuten kunne slike mangler også gjenspeiles av et mindretalls kilder som han kunne bruke for å beskrive disse hendelsene. Men dette sto dog i kontrast til mange av de mer detaljerte beskrivelsene om de politiske endringer som ble gjort i byen både før og etter Henriks tid som despot. Hva Stella kanskje trolig ønsket med å oppnå av disse få beskrivelsen om Henriks regjeringstid i kommunen, utenom alle de problemene og vanskelighetene som oppsto av dette, hadde trolig mer med forfatterens ønske om å skape et positivt lys på Henrik og keisermakten.

Han ønsket antakelig å eksemplifisere Henrik som den rettmessige og bestemte hersker som kunne bringe og skape fred i kommunen. Dette kunne snarere vises i sammenheng med hans beskrivelse av byens sosiale gruppers vilje til å sverge troskap til ham, og av Henriks evne til å skape fred mellom de rivaliserende adelsfamiliene Spinola og Doria. Og heller Ikke nok med det. Fra flere særskilte beskrivelser beskrev han Henrik som en keiserlig fredskonge (rex pacificus imperator).¹⁸⁵ Samtidig som han eksplisitt hevdet at denne freden som kom til kommunen av denne herskeren ble prisert av «vi» genoveserne og som de elsket.¹⁸⁶

Disse beskrivelsene peket i en retning av at Stella hverken ville hverken gå i detalj eller lengre beskrivelser om bystatens situasjon og hendelser i året 1311. For ham var det trolig betydningsfullt å la leserne forstå at Henrik som en mektig instans kunne bringe fred. Dette var som nevnt en krønikertradisjon hvor forfatterne skrev for et publikum som de ønsket skulle ta lærdom fra tidligere historiske hendelser. Disse samtlige beskrivelsene kunne også forbindes til humanismen og hans levetid i Genova på starten av 1400-tallet. Humanismens formål handlet om tilbakeblikket og søken etter lærdom for hva som innebar et «kollektiv gode», noe som da kunne utkrystalliseres i slike krønikere og samt i det politiske samfunnet.¹⁸⁷ Denne politiske tekningen kunne for humanister og Stella anses som en postulering nødvendig for å framheve og bevare en mektig instans i en bystat. Stella bakgrunn kunne også styrke denne tilnærmingen til Henriks rolle som fredskonge grunnet hans positive syn på det franke regimet i Genova på starten av 1400-tallet.

Denne fredskongen Stella beskriver står dog i kontrast til andre historiske undersøkelser og av mine funn gjort av den genovesiske situasjonen under hans despotisme. Situasjonen i Genova kan derfor ikke la seg bli så enkelt farget slik Stella har valgt å gjøre av Henriks despotiske regime. Vi ser dette allerede fra Bowskys forskning i behandlingen av de politiske bestemmelser som pågikk mellom genoveserne og Henrik. Flere ganger møtte Henrik på en rekke utfordringer av byens sosiale grupper interesser, samtidig som disse gruppene skulle etter hvert løsrive seg fra ham, og da gjennom gjenopprettelsen av et republikansk regime. I det hele kan Stellas beskrivelser om Henriks despotisme handle mer om forfatterens syn på despotisme som en løsning for å både skape og ivareta fred i kommunen. Likeså som beskrivelser for framtidige genovesere til å lærdom fra. Disse poengene som kan tydes fra Stella har nokså

¹⁸⁵ Stella, 1975. 77.

¹⁸⁶ Hic Imperator princeps erat rectus, Deo devotissimus et pacis amator, (...)ibid.

¹⁸⁷ Carol Quillen Everhart, "Humanism and the lure of antiquity," Red. John M. Najemy, New Ed. ed., *Italy in the age of the Renaissance : 1300-1550* (Oxford ;,New York: Oxford University Press, 2004). 38.

forbindelse med flere lærdes syn på despotisme som en bestemt regjeringsform. En av disse var Dante Alighieri.

4.3.2 Dante: Keisermaktens sanne formål

Dante Alighieris kommentarer på despotisme som en løsning for å behandle de politiske krisene i Italia på starten av 1300-tallet handlet både om Dantes kritikk for de republikanske bystatenes mangler på å skape sosial harmoni, og av hans personlige forhold til Henrik VII. Fra flere av Dantes skildringer om den italienske politiske situasjonen og av Henriks iboende makt kunne det fra slike beskrivelser vise til på hvorfor genoveserne skulle bryte med hans despotiske regime. Bruddet med Henrik hadde for så vidt mye med hva genoveserne ønsket å bevare, være seg da politisk autonomi og evne til å ekspandere politisk og økonomisk. Men med Henrik mer omfattende og ambisiøse politikk ble disse genovesiske ønsker forhindret. Hva denne politikken til Henrik innebar kommer fram av Dantes kommentarer, og kan illustrere genovesernes forakt mot despotisme som en regjeringsform i lys av Bowskys studier.

Disse kommentarene kommer fram i Dantes ulike verk, eksempelvis *Den Gudommelige Komedie* (c.1320), *De monarchia* (c.1312-1313) og *Epistolae* (c.1304-1319). Fra disse verkene postulerte Dante at fred og harmoni i de italienske bystatene bare kunne oppnås av en mektig instans (monark) med hans makt forankret i en verdslig sfære framfor en spirituell sfære. Dante i samsvar med Stella ønsket først og fremst å oppnå harmoni, men da mellom rivaliserende italienere. Dante mente at årsaken til denne rivaliseringen mellom welfere var knyttet til pavenes juridiske makt i den verdslige sfæren,¹⁸⁸ framfor Stellas påstander om fraværet av despot i en den genovesisk kommune. Hos Dante handlet Henriks rolle og hans keisermakt mer om bestemte roller paven og keiser skulle besitte. Paven og kirken skulle ifølge ham stå for å føre mennesket til et evig liv i samsvar med de bibelske tekster og et harmonisk liv i deres etterliv i paradiset. I motsetning skulle keiseren bringe harmoni til mennesket på jorden i samsvar med filosofisk lærdom.¹⁸⁹ I gjenklang med Stella innså Dantes ønske om harmoni på jorden bare kunne oppnås av Henrik VII.s ankomst til Italia. Dette kommer blant annet fram i *Komedien* hvor den italienske situasjonen kunne anses som en tragedie og som et skip uten en kaptein. Den rettmessige kapteinen var ifølge Dante forbundet med en Cæsar-skikkelse, nemlig en keiser og da Henrik VII. Uten en mektig instans, være seg prins eller keiser, mente Dante at Italia var et område fylt av tyranner.¹⁹⁰ I hans brev (Epistola V) sendt til de italienske bystatene like før Henriks ankomst til Italia styrket han denne tilnærmingen hvor han ønsket at bystatene

¹⁸⁸ Florence Russo, "Henry VII and Dante's Dream of a New Golden Age," *Forum italicum* 44, nr. 2 (2010): 270.

¹⁸⁹ *Ibid.*, 268-69.

¹⁹⁰ Dante og Sinclair, 1961. 85-86.

skulle akseptere og motta den keiservalgte med respekt og håp. Dante hevdet så at denne instansen kunne reversere de problematiske situasjonene i bystatene med å bringe fred og knuse dem som opptrådte i trussel mot Italia.¹⁹¹ Og som Stella beskrev i hvordan Henrik oppnådde fred og nåde blant hans genovesiske subjekter beskrev Dante han som en person som kunne bringe nåde så lenge italienerne underkastet seg Henrik.¹⁹²

Denne optimismen fra Dante har gjenklang hos Stellas beskrivelser av Henriks despoti i Genova. Dog var denne optimismen om en mektig herskers evne til å løse politiske kriser farget av en rekke motreaksjoner som fikk utslag fra eneherskernes ambisjoner. Disse ambisjonene kunne vises av de konsekvenser den genovesiske kommunen oppnådde med Henriks despotisme. Hva disse ambisjonene til Henrik var hadde mye med Dantes ideologiske kommentarer for makten Henrik besatte fra 1312. Dantes ideologiske kommentarer kommer fram i hans politiske teori kjent som *De monarchia*. Fra denne pamfletten hevdet ham at menneskets kollektive tilhørighet til harmoni og fred bare kunne oppnås av en monarks absolutte makt og kunne garantere for å ivareta disse menneskelige formålene.¹⁹³ Hva Dante mente var at monarkens makt var forankret av Gud framfor paven, og dermed frigjorde Henrik fra kirken. Denne ideologiske postuleringen fra Dante ble en realitet i 1312 under kroningen av Henrik som keiser, og skulle få så sine umiddelbare konsekvenser for genovesernes forhold til Henriks despoti.¹⁹⁴ Konsekvensene av Henriks nye rolle som keiser i Italia og hans flere despotiske ambisjoner for Genova kan dermed vise til genovesernes negative holdning til despotisme.

Dette kommer allerede fram da Henrik igangsatte en mobilisering av sine subjekter i 1312 etter denne overnevnte proklamasjonen som førte til en polarisering blant de italienske maktene. Henriks rolle som keiser handlet fra nå av om angrep på pavemaktens territorier for å underlegge seg hele *Regnum*. Sicilia, Firenze og Toscana ble hovedmålene. Henriks planlagte angrep ble så respondert på med at pave Clemens V fult knytte seg til Kong Robert av Napoli og den welfiske ligaen. Av den nyvunne makten hos Henrik så han nå seg selv som admiral av keiserriket og kommandør av all flåteoperasjoner. Byene Venezia, Pisa og Genova måtte derfor stille bak disse kravene.¹⁹⁵ Men Henriks økende krav på disse kommunene og mangel på ressurser skapte derimot medvind for at kommunen kunne utnytte og forhandle med keisermakten på en måte som tidligere ikke hadde vært mulig. I Genova skulle det oppstå en

¹⁹¹ Dante og Toynbee, 1920. 58.

¹⁹² Ibid., 59.

¹⁹³ Ardizzone, 2018. 15.

¹⁹⁴ Bowsky, 1960. 167.

¹⁹⁵ Ibid., 169.

større misnøye for Henrik da han stadig stadfestet at kommunen måtte beskytte keiserriket fra den welfiske ligaens angrep. I respons på dette ønsket genoveserne et løsere forhold til keisermaktens kontroll over kommunen. Disse responsene fra genoveserne kunne dermed vise til deres negative holdning til despotisme som en regjeringsform. Dette skulle først bli farget av at genoveserne ville først og fremst gjenoppta selv-styre og politisk autonomi. For det andre var kontroll og ekspandering over Rivieraen også en forutsetning for at genoveserne skulle få et løsere forhold til Henrik. Og for det tredje ønsket genoveserne å gjenoppta egen kontroll over deres juridiske lover for å felle domsavgjørelser, liksom i bestemmelser om å føre krig eller i å bevare fred.¹⁹⁶

I alt kunne de overnevnte ønskene fra genoveserne ses i kontrast til de optimistiske beskrivelsene om Henriks despotiske regime farget av Stella. Det samme blant Dantes politiske og ideologiske postulering av Henriks rolle som den bestemte instans for å skape harmoni og fred i Italia. Heller kunne mange av Henriks formål og ambisjoner under hans rolle som både keiser i Italia og despot i Genova ses som en helhetlig motreaksjon for hans italienske subjekter. Særlig for genoveserne var hans despoti og formål noe som stadig hemmet genovesernes autonomi og evner til å sette seg selv og deres by i fokus, framfor enn å være en militær ressurs for despoten. Hva trolig genoveserne innså var at den problematiske republikanske regjeringsformen var det beste av to onder framfor despotismen som stadig vokste i Italia. Republikanismen kunne i bunn og grunn bevare genovesernes samlede interesser som var frihet, men frihet for å styre seg selv og deres merkantilistiske interesser.

4.3.3 Marsilius av Padova: Suverenitet gjennom folket

I motsetning til Stella og Dante kan Marsilius av Padovas (1270-1342) politiske kommentarer om en bestemt regjeringsform, deriblant republikanisme, skildre genovesernes negative holdninger til despotisme. Det samme blant genovesernes bevaring av republikanisme i forbindelse med Henriks bortfallende rolle som despot i kommunen. Marsilius befant seg midt i den politiske kampen mellom italienske ghibellinerne og welfere, samtidig som han tok for å argumentere i hans traktet *Defensor Pacis* (1324) om hva som lå til grunn for å skape et politisk regime som kunne stå i favør til mennesket. Fra disse kommentarene er det mulig å farge et mer meningsfylt bilde på hvorfor genoveserne opptrådte som et folkelig kollektiv forankret i sin republikanisme.

¹⁹⁶ Ibid., 199-200.

Hans traktat var for det første preget av de samme premissene som Dante postulerte om forholdet mellom verdslig og spirituell makt. Men i motsetning til Dantes kommentarer på at en legitim makt var forankret av en Gud, mente Marsilius at denne suverenens makt var forankret i folket. Denne makten folket besatte hadde først og fremst forbindelse til aristotelismen. I samsvar med Aristoteles så Marsilius staten som en naturlig organisme bygd opp av ulike deler hvor alle disse til felles hadde en oppgave å bringe fram et meningsfylt menneskelig liv. En bestemt komponent for å bringe fram dette var gjennom statens regjering og forskjellige regjeringsformer.¹⁹⁷ I å bringe harmoni til mennesket måtte et effektivt statsstyre ivaretas. Hva som definerte dette statsstyre var gjennom én lov. I korte trekk måtte denne loven være forståelig for det rasjonelle og vilje menneske i sin «naturtilstand». Denne loven for Marsilius kunne derfor ikke være knyttet til Gud. Gud var først og fremst den suverene lovgiver i universet, mens én suveren og verdslige lovgiver ville være forankret på jorden og i sin stat.¹⁹⁸ Hvem som levde i staten, og hadde best mulighet til å forankre suverenes makt gjennom loven var for Marsilius folket. Marsilius mente at folket hadde den evne til å behandle og føre deres stat i ett rett lys så lenge suverenes makt samsvarte med deres ønsker, som blant innebar fred og harmoni. Dog var folket i Marsilius politiske teori ikke fullt knyttet til folket slik vi i dag behandler politiske valgordninger i dag. Folkebeskrivelsen til Marsilius var derfor knyttet til bestemte representanter med bakgrunn og forståelse for behandlingen av politiske spørsmål. Men hva som lå til grunn for denne folkelige argumentasjonen hadde mer med Marsilius' kritikk og holdning til kirkens inngrep i den verdslige sfæren som var for ham årsakene til alle de problemene som oppsto i de sekulære statene og bystatene. Sammenfallet hevdet Marsilius at en legitim makt var bestemt av folket. Denne legitime makten for ham kjennetegnet gjennom ulike regjeringsformer, være seg en magistrat, prins eller som i Genova og andre republikanske bystater et regime som var fordelt mellom ulike politiske representanter.

I sammenheng med Marsilius sine erkjennelser om forholdet mellom folkets evne til å bestemme deres egne regjeringsformer som kunne garantere for deres velvære, kunne slikt synliggjøres med genovesernes verdsetting av republikanisme framfor despotisme. Dette kunne både vises i forbindelse med genovesernes resistans mot Opizzino Spinola og keiser Henrik VII.s despotiske regimer. Selv om deres republikanske regimer ofte var ustabile grunnet de sosiale gruppens særinteresser og konkurransen til å tilegne seg mer politisk makt sto det republikanske regimet for bevaringen av deres felles interesser, være seg politisk autonomi og

¹⁹⁷ McClelland, 1996. 138.

¹⁹⁸ Ibid., 141.

merkantilisme. Det republikanske regimet som var opprettet av det genovesiske folk stod som en komponent for å skape fordeler for genovesernes egeninteresser, samtidig som det var en komponent for å etablere et felleskap fritatt fra utenlandske makter. Dette frie genovesiske felleskapet som ble delvis bevart gjennom 1300-tallet, og motstanden mot despotiske og tyranniske regimer hadde trolig noe med Marsilius egne formeninger om det italienske politiske landskapet på 1300-tallet. For ifølge ham, og i samsvar med Aristoteles var staten eller en bystat: «(...) a community of free men, (...), and every citizen should be free and not suffer the despotism (the servile dominion) of another».¹⁹⁹ For Marsilius, og noe som delvis kunne ha likheter med genovesernes holdninger til despotisme, hadde dette mer med at mennesket ville oppnå harmoni av en folkelig forankring av suverens makt. Årsakene til hvorfor hadde mer med at tyrannismen som kom av en pave eller keiser makt, nokså lokale despoter, brukte denne loven for å sette deres interesser i sentrum framfor folkets.²⁰⁰

Det må så nevnes at de overnevnte drøftelsene om genovesernes forhold til despotisme og republikanisme i lys av Marsilius kommentarer handlet først og fremst om Marsilius sin kritikk mot kirkens makt i den verdslige sfæren. Marsilius var derfor opptatt av å argumentere for statens politiske autonomi fra kirken. På en side var denne argumentasjonen basert på romersk og gresk lærdom. Men på den andre siden kunne mange av disse politiske kommentarene anses som en virkning av de politiske omstendighetene som kom til uttrykk i Italia på 1200-1300-tallet. For den genovesiske kommunen og andre bystater var Marsilius argumentasjon nettopp knyttet til denne bevissthetsgjøringen om folkets evne og makt til å bestemme for hvilke regjeringsform som kunne garantere deres velvære, formål og ambisjoner. Og som tydelig fra den overnevnte tematikken behandlet her innså antakelig genoveserne at despotismen både under Opizzino og Henrik VII hverken var løsningen eller muligheten for å kunne skape harmoni for dem. I det hele verdsatte genoveserne sin politiske autonomi som ville ha vært tilsidesatt under et despoti. Politisk autonomi var den viktigste komponenten for genovesernes politiske interesser ettersom at despoti stod som en barriere mot disse interesser.

En konsekvens som da skulle gjenstå med fallet av Henriks despoti i Genova i 1313 i Genova kunne knyttes til Stellas beskrivelse i ettertid av Henriks død i det samme året. Ifølge Stella ville alle disse pågåtte regimeendringene være en konsekvens for at kommunen fra nå av forandret kommunen for alltid.²⁰¹ Antakelig innså Stella med Henriks bortfall at det ikke var

¹⁹⁹ Marsilius og Brett, 2005. 70.

²⁰⁰ McClelland, 1996. 142.

²⁰¹ Stella, 1975. 78.

lenger mulighet for genoveserne å løse sine kriser. Men ut fra genovesernes bestemte vilje med å bryte med despotismen var det nettopp det motsatte som skjedde. I stedet ble republikanismen en overkommelig måte for genoveserne å bevare sin politiske autonomi og interesser selv om problematikken om denne regjeringsformen ble værende, og slik det kan leses av Stellas overnevnte beskrivelse.

Kapittelkonklusjon

Fra tematikken behandlet om genovesernes underkastelse under Henrik VII kommer det frem at genoveserne for det første så seg både nødt og villig til å overføre makt til denne despoten. Henriks fredsprogram samsvarte med de genovesiske ønsker om fred, og det samme blant genovesernes særegne interesser for å tilegne delvis privileger. Men fra de stadige endringene som ble gjort i kommunen under Henrik kommer det frem at denne despotismen som vokste fratok genovesernes politiske autonomi. Denne tapte politiske autonomien til fordel for keisermakten ville av Stella og Dantes beskrivelser være den bestemte og eneste muligheten for kommunen å bevare fred. Dog var Henriks mer eller mindre tyranni en forutsetning for at genoveserne ville bevare sine republikanske idealer for å bevare både sine interesser og politisk autonomi. Til dels var dette politiske regimet problematisk ettersom at vanskelighetene med dette regimet hadde gitt medvind for Henriks despotisme. Men slik Marsilius av Padova argumenterte for var det folket i ulike stater og bystater som mer eller mindre hadde evnen til å bestemme for hvilken makt suverenen skulle besitte grunnet deres ønsker om å oppnå harmoni og fred. For Genova, og av Henriks stadige utnyttelse av kommunen til fordel for seg selv, bestemte det genovesiske folk seg å bryte med Henrik for å ivareta dere republikanske tradisjoner som kunne garantere for at deres frihet, formål og ambisjoner var fullt tilknyttet dem og ikke en despot.

Kapittel 5: Borgerkrig og kongelig despoti – 1314-1331

Fra tolkningene gjort i det forrige kapitlet tydet det på at genoveserne, uavhengig av de forskjellige sosiale gruppernes interesser ville bevare sine republikanske tradisjoner og sin politiske autonomi. Overførselen av makt og kontroll over kommunen til Henrik VII var dermed ikke løsningen for genovesernes interne problemer. Hovedårsaken til denne forklaringen kan belyses av det gjensidige forholdet mellom politisk autonomi og de republikanske tradisjoner som gagnet genovesernes interesser. Men som en konsekvens av å bevare de republikanske tradisjonene, derunder rivaliseringer knyttet til monopoliseringen av makt, skulle det dog oppstå en større konflikt omtalt som borgerkrigen (1314 – 1331) i den genovesiske historiografien. Borgerkrigen kan for det første ses som en konsekvens av de kontinuerlige rivaliseringene blant de sosiale gruppene i kommunen. For det andre kunne borgerkrigen også knyttes til den ambivalente italienske politiske situasjonen og den større polariseringen mellom italienske welfere og ghibellinere. Borgerkrigen var derfor bare ikke en konflikt som utspilte seg lokalt, men også regionalt og på havet. For kommunen hadde borgerkrigen store konsekvenser for dens politikk, økonomi og kultur. I det hele kan borgerkrigen anses som en nedgangsperiode i kommunens historie, og særlig da i sammenheng med genovesernes handels- og koloniriker.

De politiske endringene er dog relevante for oppgavens undersøkelse. Dette kommer blant annet fram med genovesernes overførsel av kontroll over kommunen til Kong Robert av Napoli og Pave Johannes XXII i 1318 og fram til 1335. Nok en gang så genoveserne seg nødt til å underkaste seg ett nytt despotisk regime. Årsaken til dette nye despotiske regimet skyldtes likevel ikke kun interne stridigheter slik det kom fram under keiser Henriks despotisme, men av partipolariseringen som både oppsto i Genova og Italia. Partipolarisering og partipolitikk kan derfor ses som to hovedforklaringer for denne politiske omveltningen knyttet til Kong Roberts despoti i den genovesiske kommunen. Det samme blant de kontinuerlige konfliktene som fant sted under borgerkrigen.

Hensikten i dette kapitlet innebærer derfor én undersøkelse av Kong Roberts despoti i Genova. Samtidig undersøkes det på hvorfor genoveserne til slutt bevarte sine republikanske tradisjoner tross despotiet. Dette lar seg gjøres først av å se på de bakenforliggende årsakene i den lokale fasen av borgerkrigen 1314-1318 hvor Kong Roberts despoti fikk opphav grunnet partipolariseringer og partipolitikk mellom genovesiske ghibellinere og welfere. Videre gjøres det analyser av responsen på regimet fra de lokale partiene under borgerkrigen under den eksterne fasen av borgerkrigen 1318-1331. I denne fasen av borgerkrigen var konsekvenser av

kamper en årsak for kommunens nedgangsperiode. Likevel kan denne perioden også vise til genovesiske holdningsendringer for despoti som en bestemt regjeringsform. Sluttløpende gjøres det en undersøkelse av despotiets konsekvenser for byen og genovesere. Despotiet var vedvarende selv med borgerkrigens slutt i 1331 og fram til 1335. Årsaken var blant annet knyttet til en fredsavtale mellom genovesiske partier. Dog kan denne fredsavtalen illustrere en ny holdning for genovesernes forhold til despoti. Videre kan slike holdningsendringer knyttes til det kulturelle og politiske reformbevegelse omtalt som borgerhumanisme (civic humanism). Denne bevegelsen innbefattet reformprogrammer for eliten, samt forklaringer på hvorfor italienske bystater bevarte sin republikanisme, til tross for episoder hvor bystater underkastet seg despotiske regimer i korte perioder. Gjennom å knytte denne politiske abstraksjonen med genovesernes forhold til despoti kan dette gi oss en annen innfallsvinkel på hvorfor den genovesiske kommunen forble republikansk tross despoti slik det vises på starten av 1300-tallet, og på 1400-tallet.

5.1 Kong Robert av Napolis despoti: Partipolariseringer og partipolitikk 1314-1318

Kong Roberts kontroll over den genovesiske kommunen fra 1318 kan knyttes til de sammensatte fenomenene partipolarisering og partipolitikk mellom genovesiske welfere og ghibellinere. Disse historiske fenomenene kan vises fra samtlige krønikeres beskrivelser av den genovesiske situasjonen fra 1314 og om den italienske regionale situasjonen. Fra Stella skulle de genovesiske konflikter mellom byens sosiale grupper få nye særskilte beskrivelser. I stedet for gruppebeskrivelser tilknyttet familier, adelen og borgerne ble disse erstattet med partibeskrivelser, eksempelvis *guelfi quippe* og *ghibellini quippe*.²⁰² Mens fra Villanis krønike fikk disse partibeskrivelser også nye betydninger for hva konflikter i det italienske politiske landskapet handlet om. Disse partibeskrivelsene fra samtlige krønikere hadde relevans partipolariseringen som både fant sted lokalt og regionalt i de italienske bystatene. I Genova var denne partipolarisering ikke bare knyttet til lokale motsetninger mellom genovesere, men også av økende italienske motsetninger mellom ghibellinere og welfere grunnet keiser Henriks død i 1313. Ikke bare hadde keiserens politiske ambisjoner forverret situasjonen mellom italienerne, men det hadde også etablert klarere skillelinjer mellom italienske partimedlemmer og deres parti ledere. Disse partilederne stod derfor for å bevare og kjempe for partienes politiske formål. Kong Robert av Napoli og Pave Clemens V fikk rollen som partiledere blant welfere. Mens Matteo Visconti og hans sønner av Milano tok lederskap over det ghibellinske partiet etter keiser Henrik død i 1313. Disse lederne hadde for det første egne ambisjoner for

²⁰² Ibid., 83.

deres representative rolle for italienerne. Men for italienske partimedlemmer var disse lederne en viktig forutsetning for deres bevaring av interesser og ambisjoner. Videre skulle regionale konflikter forsterke de lokale konflikter i ulike bystater noe som da også fant sted i Genova fra 1314.²⁰³ Utenom partipolariseringens politiske kraft for å skape nye konflikter i Genova, hadde denne politikken også en rolle i at Kong Robert fikk tildelt kontroll over den genovesiske kommunen i 1318. Denne politikken innebar partiideologi, og særlig blant welferne hvor denne ideologien handlet om nøkkelordet *libertas* (frihet). Denne partiideologien kan derfor ses som en underliggende årsak for Kong Robert kontroll over kommunen og en ny vinkling på hvorfor Genova oppnådde et nytt despotisk regime til tross for deres forakt for Opizzino og keiser Henriks despotisme. I den forbindelse gjøres det her en undersøkelse på hvordan partipolariseringen i Genova oppstod og hvilke konsekvenser dette fikk for byen. Videre forklares det på hvordan partiideologi fikk en rolle for Kong Roberts despoti i 1318.

5.1.1 Partipolarisering og partipolitikk

Når det kommer til opphavet av partipolariseringer i den genovesiske kommunen, kan dette knyttes til den umiddelbare situasjonen i Genova i 1314. Etter gjenopprettelsen av det republikanske regimet i forbindelse med keiserens død i 1313 var det ifølge Stella tegn til at konflikter mellom byens sosiale grupper forble værende. Men fra tidligere konflikter og rivaliseringer skulle framtidige konflikter knyttes til rivaliseringer mellom byens lokale partier. Denne framstillingen kommer fram av Stellas beskrivelse på hvordan Doria- og Spinola-familien, sammen med alle andre mektige byer og borgergruppen maskerte (mascarate) seg som ghibellinere. Mens alle andre, de som var kalt rampinis – den tradisjonelle beskrivelsen av welfiske familier i Genova, være seg Fieschi og Grimaldi-familiene – tilknyttet seg welferne.²⁰⁴

Denne beskrivelsen kan for det første ses i sammenheng med den større politiske utviklingen i Italia, men også av at de genovesiske partirivaliseringer ble tilspisset som følge av Henriks politiske bestemmelser og kontroll over kommunen i årene før. Stella fortalte dog ikke om hva partienes ambisjoner eller mål innebar. Denne uklarheten fra Stella kan også forbindes til historikerens søkelys på hva disse partiene faktisk var motivert av og kjempet for. Fra før var det ideologi som spilte en motivator for partienes politikk grunnet den ideologisk og politiske konflikten som pågikk mellom keiser- og pavemakt på starten av 1200-tallet.²⁰⁵ Men fra slutten 1200-tallet ble disse ideologiske motivasjonene erstattet og forbundet med lokale tradisjoner og

²⁰³ Abulafia, 2000, 491.

²⁰⁴ Stella, 1975. 78-79.

²⁰⁵ Larner, 2, 1980. 107.

interesser både blant bystatenes partier og deres allianser med andre bystater.²⁰⁶ De lokale tradisjoner og interesser ville da ha vært knyttet med den tradisjonelle fraksjonalismen som på gikk i bystatene. Dette vises eksempelvis med de genovesiske sosiale grupper, og særlig adelsfamiliene som så seg alliert med hverandre grunnet lokale tradisjoner gjennom partibeskrivelser. Likevel kan ideologiske motivasjoner fortsatt tilknyttes partiene på 1300-tallet og da blant det welfiske partiet i forbindelse med nøkkelordet *libertas* (frihet). Frihet ville i den forstand være en motivator for welferne å bekjempe tyranniet som kom fra ghibellinerne gjennom deres despoter. Og slik vi så fra diskusjonen mellom byens representanter fra partiene under Henriks ankomst ville ikke de genovesiske welferne tillate keiseren å få tildelt full kontroll over kommunen. Trolig skyldtes nettopp denne holdningen til deres forakt for ghibellinere, og det samme blant deres politiske regimer. Utenom det kan likevel partikonfliktene i kommunen fra 1314-1317 knyttes til lokale tradisjoner som innebar rivalisering og fraksjonalisme.

Disse lokale tradisjonene formes blant annet av Stellas flere beskrivelser i disse årene. For det første var hat (*odium*) og konkurranser (*contententibus*) mellom de ghibellinske familiene Doria og Spinola vedvarende i kommunen.²⁰⁷ Dessuten støttet flere av den ghibellinske adelen og medlemmer av borgergruppen Doria-familien framfor Spinola, noe som trolig skyldtes Spinola-familiens tidligere politiske ambisjoner. Samtidig skulle disse konfliktene tilspisse seg i 1315 da det brøyt ut større konflikt i byen, mer ødeleggende enn noe gang. Konflikten belyste også at skillelinjene mellom de lokale partiene ikke var så fult tilspisset slik Stella først nevnte. Dette var farget av at flere welfiske innbyggere skulle favorisere Doria-familien i disse kampene, og det samme skulle de dominerende welfiske familiene Grimaldi og Fieschi gjøre.²⁰⁸

Når det kommer til de klare skillelinjene mellom de genovesiske partier kan dette forklares av at de welfiske familiene Fieschi og Grimaldi fikk kontroll over kommunen i 1317 like før Roberts ankomst. Denne welfiske dominansen over kommunen skyldtes ifølge Villani en konspirasjon for å bringe Spinola-familien tilbake til kommunen ettersom at de nå var i eksil grunnet kampene i 1315-1316. Dette politiske spillet mellom de welfiske familiene og den ghibellinske Spinola-familien fikk sine umiddelbare konsekvenser for den ghibellinske Doria-familiens stilling i byen. Ettersom at denne familien hadde først støttet welferne flyktet de fra byen ettersom at welferne hadde forrådt dem, samtidig som de også fryktet Spinola-familiens

²⁰⁶ Giovanni Tabacco, *The struggle for power in medieval Italy : structures of political rule*, *Egemonie sociali e strutture del potere nel Medioevo italiano* (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), 263.

²⁰⁷ Stella, 1975. 79.

²⁰⁸ *Ibid.*, 80.

returnering til byen.²⁰⁹ I dette tomrommet fra dominerende ghibellinske familier ble Carlo Fieschi og Gaspare Grimaldi utnevnt som herskere (*rektoribus*) og kapteiner (*capitaneis*) i kommunen av de welfiske genoveserne i 1317.²¹⁰ Maktoverførselen over byen til genovesiske welferne kunne anses som en uvanlig hendelse ettersom at de ghibellinske genoveserne hadde dominert i kommunen fra før. Likevel kunne en slik endring og politisk utvikling ikke bare knyttes til de lokale omstendighetene i kommunen på den tid. For ifølge Villani, og i motsetning til Stella som ikke nevnte dette, oppstod dette maktskiftet på grunn av en ekstern innblanding gjennomført av Kong Robert av Napoli.²¹¹

Denne eksterne intervensjonen kan fra Villanis beskrivelser antyde til at polariseringer mellom partiene i Genova ble klarere grunnet ekstern innflytelse. Likevel ga Villani ingen beskrivelse for hva denne intervensjonen innebar. Men trolig har dette forbindelse med den daværende italienske situasjonen. I 1314 hadde pave Clemens V utnevnt Kong Roberts som en kirkelig vasall, mens i 1317 under pave Johannes XXII pontifikat ble Kong Robert utnevnt som keiserlig general. Stilingen som keiserlig general hadde skjedd i forbindelse med den tyske keisermaktens bortfall, og av pavens nye kontroll over de keiserlige territorier grunnet ideen om *vacante imperio* hvor pave Johannes XXII anså seg selv som den keiserlig stedfortreder.²¹² Robert fikk da ansvar for å vinne tilbake autoritet over de keiserlig territorier kirken nå hadde kontroll over som lå i Nord- og Sør-Italia, hvor hovedformålet handlet om å drive ghibellinerne ut av Italia, og deres herre Matteo Visconti av Milano.²¹³ Videre kunne kong Roberts nye rolle i den italienske politikken også knyttes til å befeste kontroll over de italienske bystater, og særlig over Genova.

Villanis beskrivelse om Kong Roberts innblanding i den genovesiske kommunen i 1317 handlet trolig om korrespondanse mellom genovesiske welfere og ham, og hans ønsker for den genovesiske kommunen. Denne korrespondansen forsterkes blant annet av tidligere forbindelser mellom kongen og genovesiske welfere. For i 1309 drev Kong Robert en rekke angrep på Venezia hvor genovesiske welfere plyndret og angrep venetianske skip ved Monaco i samråd med kongen.²¹⁴ Denne forbindelsen mellom kongen og genovesiske welfere og hans

²⁰⁹ Giovanni Villani, *Villani's Chronicle Being Selections from the First Nine Books of the Croniche Fiorentine of Giovanni Villani* (Project Gutenberg, 1906/2010), 438.

²¹⁰ Stella, 1975. 83.

²¹¹ Villani, 1906/2010. 438

²¹² Abulafia, 2000, 491.

²¹³ *The Western Mediterranean kingdoms, 1200-1500 : the struggle for dominion*, The Medieval world (London: Longman, 1997), 138-40.

²¹⁴ *Ibid.*, 140.

ønsker for kommunen kunne dessuten ses i samsvar med Villanis senere beskrivelser om at kongen ønsket seg kontroll over Genova grunnet et framtidig angrep på Sicilia og derfor hadde stått bak revolusjonen i kommunen.²¹⁵ Fra disse forklaringene kan denne politiske kommunikasjonen mellom welferne og kongen ha hatt årsak for den klare partipolariseringen i Genova, men også for hans despoti i 1318.

Denne kontrollen Robert skulle få kan ses i sammenheng med at de genovesiske ghibellinerne, da mellom Doria- og Spinola-familien, inngikk en allianse mellom seg for å angripe og hevne seg på kommunen. Denne alliansen ekspanderte i omfang da familiene også inngikk allianser med Matteo Visconti av Milano og andre ghibellinske bystater i Lombardia.²¹⁶ Og slik Stella beskrev var den alliansen en måte for ghibellinerne til å bringe genovesiske welfere under seg og samtidig utslette dem.²¹⁷ Sammensatt kunne disse genovesiske ghibellinernes allianser med andre italienske ghibellinerne, og welferens allianse med Kong Robert vise til partipolariseringens konsekvenser. Disse konsekvensene var farget av at Genova nå ble en kamplass for mange av de italienske politiske problemene, men også genovesernes vilje til å bruke alle sine ressurser til å vinne fram politisk makt i kommunen. Tross disse teamene ble de genovesiske welferne nødt til å overføre kontroll over Genova til deres partileder Kong Robert av Napoli og pave Johannes XXII. Likevel var denne nye type form for despoti fra genovesiske welfere trolig mer knyttet til nye forutsetninger for hva et despotisk regime kunne realisere i deres bystat.

5.1.2 Partiideologi: Despotisme og frihet

Som nevnt tidligere har betydningen av partiideologi vært fraskrevet om partienes aktiviteter på 1300-tallet. Men nye revurderinger, og fra historikeren Serena Ferente hevder likevel at partiideologi fortsatt spilte en rolle for partivirkosomheten på 1300-tallet. Hun mener at nøkkelordet *libertas* (frihet) var et slagord som flere ganger ble knyttet med welfer partiet fra 1300-tallet, og som fikk flere ideologiske funksjoner, hvor ett av dem innebær kampen for suverenitet.²¹⁸ Dette slagordet skulle ifølge henne bli knyttet med en ideologisk tanke blant welferne som først og fremst fikk slagkraft fra 1350-tallet. Likevel kan denne ideologiens opphav spores på starten av 1300-tallet. Denne welfiske ideologiske oppblomstringen om *libertas* har derfor trolig relevans for forholdet mellom genovesiske welfere og Kong Roberts

²¹⁵ Villani, 2010. 442.

²¹⁶ Ibid., 439

²¹⁷ Stella, 1975. 84.

²¹⁸ Serena Ferente, "GUELPHS! FACTIONS, LIBERTY AND SOVEREIGNTY: INQUIRIES ABOUT THE QUATTROCENTO," *History of political thought* 28, nr. 4 (2007): 573.

despoti i 1318. Videre kan denne ideologiske strømmingen vise en annen innfallsvinkel på despotiet rolle i Genova fra 1318 ettersom at genoveserne som nevnt fra før gikk i brudd med deres forrige despotier.

Det ideologiske nøkkelordet *libertas*' forbindelse til det genovesiske despotiet i 1318 kan for det første forklares av hendelsene som førte til overførselen av makt til Kong Robert. Overførselen skjedde i sammenheng da de genovesiske ghibellinerne angrep byen fra områdene Albenga og Savona ved den genovesiske rivieraen sammen med andre lombardiske ghibellinerne.²¹⁹ Ifølge Stella skulle kontinuerlige angrep på byen og welferne føre til at welferne selv innså at de ikke hadde evne eller kapasitet til å motstå deres fiende politiske og militære makt. Som en konsekvens sendte derfor de genovesiske welferne hjelp til Kong Robert for ønske om forsyninger og militære støtte.²²⁰ Denne korrespondansen, og av flere vanskeligheter for genovesiske welfere førte til at Kong Robert selv ankom byen i juni måned 1318 med forsterkninger. Ankomsten fikk av sine, men uklare beskrivelser fra samtlige kilder, en årsak for at kapteinene av kommunen med borgernes forstander og podeståen overførte full jurisdiksjon og herreskap over kommunen og rivieraen i tjue år til Kong Robert og Pave Johannes XXII. Maktoverførselen fikk også støtte fra de genovesiske innbyggerne.²²¹

Som nevnt tidligere handlet denne nye politiske omveltningen først og fremst om welfernes bevaring av politisk makt i kommunen. Med bruk av Robert mektige politiske ressurser kunne denne overføringen ha gitt medhold for at de genovesiske welferne fikk bevart sin innflytelse i kommunen. For Robert og pave Johannes XXII handlet denne kontrollen over Genova også om deres ambisjoner og formål for å bruke kommunens mektige sjøflåte i kampen for å vinne kontroll over Sicilia og over Fredrik III av Sicilia som representerte det aragonske kongeriket.²²² For Robert var det også særdeles viktig at Doria- og Spinola-familien hadde mistet sin politiske status ettersom at de fra før ikke støttet Kong Roberts slekt, og da ville ha forhindret kongens kontroll over kommunen slik det ble fortalt av Villani.²²³ For paven oppnådde han ikke bare gjennom sin nye kirkelig vasall Robert mulighet til å utbrede sin makt i Italia, men også ekspansjonen av sin ide om pasifiseringen av Italia. I motsetning til pave Clemens V, plasserte Pave Johannes XXII de italienske problemene i en europeisk kontekst. Hva Johannes innså at det var nødvendig å være en welfer og fransks støttespiller ettersom at pavene ikke

²¹⁹ Villani, 2010. 439.

²²⁰ Stella, 1975. 86.

²²¹ Villani, 2010. 442.

²²² Abulafia, *The Western Mediterranean kingdoms, 1200-1500 : the struggle for dominion*, 1997. 137.

²²³ Villani, 2010. 442.

klarte å styre over all katolisisme. Kirken måtte derfor samarbeide med lojale og mektige venner, deriblant Robert og kommuner som Genova og welferne.²²⁴ At pave Johannes XXII fikk tildelt jurisdiksjon over kommunen kunne også skyldtes hvordan pavene stadig modellerte seg som monarker, og særlig den franske monarkiske modellen.²²⁵

Tross disse interesser kunne også denne overføringen av politisk kontroll fra genovesiske welfere skyldtes den tidligere nevnte ideologiske konstellasjonen mellom welfere og nøkkelordet *libertas* (frihet). Dette nøkkelordets betydning innebærer blant annet av å se welferens handlinger, være seg politisk kommunikasjon eller slagord, som en politisk abstraksjon omtalt som welfisme. Denne politiske abstraksjonen hadde oppstått som følge av en ideologisk sammensmelting mellom kommunale eliter, pavedømmet og det franke dynastiet av Napoli. Som et politisk parti skulle partiets slagord bli forbundet med mot-argumenter for ulike tyranniske regimer som blant annet medførte at pavene kunne sanksjonere familier og politiske samfunn i ulike kommuner som var kontrollert av tyranner.²²⁶ Denne tyranniske kritikken skulle også sammenslå med meg anti-keiserlig argumenter ettersom at de første tyrannene ofte var av en ghibelliner og fikk keiserlig støtte.

Denne polemikken mot keiserriket og ghibellinerne ble dessuten ekspandert under Kong Roberts hoff som i 1313 argumenterte for at keiserriket og keiseren hadde vært grunnlagt og ivaretatt av voldsutøvelse. Voldens forbindelse til keiserrikets gjerninger ble så også knyttet dets parti, ghibellinerne. I motsetning til vold som et nøkkelord knyttet til keisermakten og ghibellinerne, hevdet Roberts hoff og framtidige welfiske herrer at deres parti som sto for fred (*pax*) og frihet (*libertas*). Denne friheten innebar ikke bare å forhindre voldsbruk blant ghibellinerne, men også bystaters frihet fra tyranniske regimer.²²⁷ Særlig kunne dette farges av hvordan pave Johannes XXII legater i 1317 beskrev Matteo Visconti, leder av ghibellinerne i Italia som en tyrann, og en «fredsleder» som ikke ønsket noe relasjon eller fred med italienske welfere. De pavelige legatene hevdet derfor at fred i Lombardia, og fra tyranniet eksemplifisert med Matteo Visconti, bare kunne oppnås så lenge Lombardia var styrt av italieners rettmessige konge og leder, med evne til å skape fred og rettferdighet.²²⁸

²²⁴ Tabacco, 1989. 265.

²²⁵ Sandro Carocci, "The papal state," Red. Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini, og Reference Credo, *The Italian renaissance state* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012). 78.

²²⁶ Ferente, 2007, 575.

²²⁷ Ibid., 576-77.

²²⁸ Ibid., 578.

Det sammensatte ideologiske prosjektet mellom Robert og papedømmet skulle likevel ikke fult oppnå suksess grunnet keiser Ludvig av Bayerns (f.d.1283-1347, keiser fra 1328) inntog til Italia som medførte til en økt ghibellinsk mobilisering. Det samme av at sønnen til keiser Henrik VII, kong Johan av Bøhmen (1296-1346) i samarbeid med pave Johannes XXII førte til en økt mostand fra både italienske ghibellinere og welfere mot disse politiske maktene.

Det kan likevel argumenteres for at denne retorikken og ideologien som ble tilknyttet med Kong Robert og pave Johannes XXII trolig fikk gjennomslag for de genovesiske welfernes vilje til å underkaste seg et despotisk regime i 1318. Slik det hadde vært vist til før ønsket opprinnelige de genovesiske welferne at keiser Henriks kontroll over kommunen i 1311 kun skulle innebære en pasifisering av kommunens innbyggere. Denne fredsmentaliteten kom selvfølgelig til uttrykk av pave Clemens V samarbeid med keiser Henrik, men denne mentaliteten kan ha en politisk kraft for at welferne i 1318 valgte å underkaste seg Kong Robert. Kongen var av andre despoter i Italia forbundet med målsetningene welferne så seg knyttet til, og da gjennom fred og samhold. Denne underkastelsen, men samtidig overføring av kontroll av Genova kunne derfor ikke bare ses som en desperasjon og nødvendighet for de genovesiske welferens kamp mot ghibellinerne, men også nødvendighet for å bringe frihet til kommunen fra tyranniske makter. Disse tyranniene var som nevnt kjennetegnet med Opizzino Spinola og keiser Henrik VII.s despotier i kommunen fra før, og var dessuten en årsak for de genovesiske ghibellinernes politiske dominans i kommunen.

Denne nye politisk omveltningen som innebar frihet fra tyranni skulle likevel få sine umiddelbare konsekvenser for forholdet mellom by og genovesiske partier. Dette vises av økte kamper mellom partiene. Samtidig kunne disse kampene knyttes til partienes forhold til despotiet i Genova og welfernes beskyttelse av det gjennom korstogindulgenser, mens genovesiske ghibellinere gikk aktiv i gang med å svekke regimet og byen fra utsiden og på havet.

5.2 Borgerkrig: Partienes angrep og beskyttelse av despotiet

Hva genoveserne oppnådde som følge av ett nytt despotisk regime under Kong Robert av Napoli kom til uttrykk gjennom de forskjellige kamper, både på havs og på land, mellom partiene i årene 1318-1331. Videre fikk disse kampene en rekke konsekvenser for nedgangen av kommunens økonomiske og politiske dominans i Middelhavet og Svartehavet. Utenom det var denne fasen i den genovesiske borgerkrigen også ikke bare kjent for kamper mellom genovesere. Flere italienske aktører og politiske strømninger skulle bringe denne indre genovesiske konflikten til nye høyder. I den forbindelse vil jeg dog ikke gå inn på alle disse

detaljer, og i spørsmålet på hva dette innebar for kommunen og genoveserne. I stedet vil jeg forholde meg til tematikken om Roberts despoti og de genovesiske partiers virkninger og holdninger for dette nye politiske regimet i kommunen. Ettersom at despotiet var forbundet med en welfisk dominans vil det være nødvendig å undersøke på hvordan de genovesiske ghibellinerne responderte på en slik omveltning. Samtidig vil det være nødvendig å undersøke hvordan de genovesiske welferne beskyttet dette regimet fra ghibellineske angrep. Av disse undersøkelsene vil jeg prøve å fremheve om ghibellinernes holdninger og aktiviteter samsvarte med den retorikken som ble ført mot dem, noe som da kan være med på å tydeliggjøre deres holdning til dette nye despotiske regime i den genovesiske kommunen. Dette gjøres blant annet av partiets allianseforbindelser til politiske makter som så seg selv om fiender mot kirken. Det samme blant deres dominans på havet og over de genovesiske kolonier. For det andre vil jeg gjennom welfiske handlinger og partipolitikk vise til hvordan de bevarte regimet i kommunen med bruk av korstogideologi og hvordan dette spilte en rolle for ivaretagelsen av *libertas*.

5.2.1 Den ghibellinske motoffensiven: Allianseforbindelser og herredømme på sjøen

Responsen fra genovesiske ghibellinere på Roberts politiske regime kunne for det første farges av deres lokalisering under borgerkrigen. De skulle som oftest forbeholde seg til rivaliserende kommuner av Genova ved den liguriske kyst, deriblant Albenga og Savona under borgerkrigen. Fra denne avstanden til den genovesiske kommunen kunne det forklares at de så seg nødt til å inngå allianser med andre lombardiske ghibellinere. Det var likevel ikke bare allianser med italienere som ble oppnådd for de genovesiske ghibellinere. De skulle også fornye sine allianser med både regionale og internasjonale politiske mater, blant annet da den bysantinske keiser Andronicus II, Fredrik III av Sicilia, Markisen av Monferrat, og i hemmelighet med erkerivalen Pisa.²²⁹ Disse alliansene, eller ligaer som Villani beskrev dem, belyste derfor både ghibellinernes større kommunikasjonskanaler og nettverksforbindelser med utenlandske makter som sto både i samråd med genovesiske ghibellinernes interesser og samt deres sammensatte fiendskap for paven og kirken. Disse forbindelser kunne blant annet forklares av Doria- og Spinola-familien og det genovesiske aristokratiets fortid. Disse gruppenes makt og innflytelse hadde blitt oppnådd som følge av forskjellige handsavtaler, militære ekspedisjoner og kolonioverføringer. Samtidig var Sicilia et område hvor mye av den genovesiske rikdommen kom fra, noe som gjorde det nødvendig for de genovesiske ghibellinere å inngå allianse med Fredrik av Sicilia. Gjennom disse allianser, og dessuten med den tidligere rivaliserende kommune som Pisa kunne det vises til at de genovesiske ghibellinere hadde den evne til å

²²⁹ Villani, 2010. 443.

anskaffe seg nødvendige ressurser i kampen mot genovesiske welfere og kommunen. Samtidig som disse allianser farget deres bitterhet og hat mot kirken grunnet mektige allianser med kirkens fiender.

Denne kirkelige fiendskapen fra genovesiske ghibellinerne ble dessuten mest synliggjort av deres allianse med den bysantinske keiseren. Andronicus II som da var keiser av Bysants hadde gjennom sin religiøse politikk gått i strid mot den romersk-katolske kirken. For ham var det særlig nødvendig å forbinde seg til anti-pavelige politiske makter grunnet kirkens kontinuerlige planlegging av framtidige korstogprosjekter mot Bysants. Samtidig hadde denne keiseren vært opptatt av å forhindre den økende latinske populasjonen som forholdet seg i Konstantinopel, noe som gjorde at keiseren drev en realpolitikk for å forhindre denne økningen. Av disse faktorer og flere var det for keiseren en nødvendighet å forbinde seg til ghibellinerne ettersom at denne alliansen samsvarte med de samme formålene som blant annet innebar forhindringen av den romersk-katolske kirkelige ekspansjonen og av tidligere handels- og militære allianser.²³⁰ De genovesiske ghibellinerne allianser til det bysantinske riket handlet dog ikke bare om anti-kirkelige interesser, men også på grunn av at de genovesiske kolonier som Pera i Bysants og Kim i Svartehavet. Å holde kontroll over kolonier kunne skape fordeler for et parti, mens for moderbyen og dets innbyggere ville tap av disse ramme dem med økonomisk konsekvenser.

De økonomiske konsekvenser for Genova og genoveserne var for det første preget av de genovesiske ghibellinerne angrep på genovesiske kolonier, mens angrepene på fastlandet fortsatt foregikk. Disse angrepene kunne for det andre illustrere de genovesiske ghibellinerens holdninger til moderbyen, genovesiske welfere og det politiske regimet. Dette kommer fram av et sjøslag som oppsto i 1324 mellom genovesiske ghibellinere og welfere. De genovesiske welferne hadde fra før inngått en uvanlig allianse sammen med den tyrkiske Gazi Celebi, en mektig herre av Sinope, og gikk så til angrep på genovesiske ghibellineske skip utenfor Pera.²³¹ Dette angrepet fra welferne ble et mislykket forsøk ettersom at de ble forrådt av tyrkerne, mens ghibellinerne hadde fått støtte fra den bysantinske keiseren under slaget. Som en konsekvens av dette sjøslaget og fler styrket de genovesiske ghibellinerne sin kontroll over Pera, Caffa og andre kolonier i Romania. Fra før hadde koloniene vært isolert fra denne type fraksjonalisme, men under borgerkrigen, og av det nevnte eksemplet ovenfor, nådde disse type konflikter flere genovesiske kolonier. Men fra det nevnte eksemplet skulle genovesiske ghibellinere ha kontroll

²³⁰ Laiou, 88, 1972. 252.

²³¹ Stella, 1975. 106.

over disse kolonier under borgerkrigen grunnet deres bakgrunn som innebar maritime og merkantilistiske interesser.²³²

Konsekvenser av ghibellinernes kontroll over kolonier for moderbyen Genova og welferne kunne forklares av at kontroll over kolonier var en viktig økonomisk kilde for kommunen. Dette kommer blant annet av at ved 1250-tallet forflyttet de genovesiske handssentrene seg fra korstogstatene i Levanten og mer mot det østre-Middelhavet, både i det egeiske hav og ved Svartehavet. Denne forflytningen, og nødvendigheten for å ha kontroll over handelsruter og kolonier for å anskaffe seg økonomisk dominans for et parti, kunne forklares av økonomiske analyser gjort av historikere. Fra disse analyser viser det blant annet til at 50 % av den genovesiske investeringen i handel foregikk i Svartehavet hvor kolonier som Krim, Caffa og Pera forble de dominerende sentre for økonomisk profitt fra 1270 og fram til 1340.²³³ En forutsetning for ghibellinerens dominans av disse handelssentrene innebar derfor ikke bare nødvendigheten å ha kontroll over en viktig økonomisk kilde i kampen mot welferne. Det kunne også brukes som et middel for ramme Genova med en rekke økonomiske problemer, være seg tap av forsyninger. Dette kunne blant annet belyses av at Genova og genovesiske welfere opplevde flere sultkriser under borgerkrigen som ble fortalt av Stella. Dessuten skulle gjelden i kommunen øke grunnet den svekkede genovesiske handelen, og hvor mye av kapitalen og profitten fra disse handelsrutene ble fortapt og nådde aldri kommunen.²³⁴

Hva de genovesiske ghibellinerne oppnådde som følge av mektige alliansenettverk, dominans på havet og kontroll over de genovesiske kolonier var en tydelig synliggjøring av deres holdning til deres moderby og andre genovesere. Både disse politiske og økonomiske midler demonstrerte at de var villig til å strekke seg langt til å gå til angrep på genovesiske welfere, samt kirkelige parter. Likeså at de kunne bruke disse midlene som en evne for å kunne terrorisere og øke vanskelighetene for moderbyen og innbyggerne som støttet Roberts regime. Disse handlingene kunne til en viss grad reflektere welferens holdninger til ghibellinerne om bruken av vold og deres vilje til å aldri inngå fred med welferne. De genovesiske ghibellinerne viste intet tegn på å komme i enighet med sine medborgere av et annet parti. De var heller ikke villig til å la Genovas innbyggere leve med håp om en bedre framtid ettersom sultkriser inntok byen grunnet ghibellinerens blokade av havnen og kontroll over handelsnettverk. Dette kunne

²³² Musarra, 2018. 132.

²³³ Jeffery Miner, 2018. 406-07.

²³⁴ Epstein, 1996. 193.

derfor antas at ghibellinerne ville skade moderbyen og sine «landsmenn» så lenge welferne holdt kontroll over moderbyen og så lenge Roberts regime forble i kommunen.

5.2.2 Den welfiske beskyttelsen av *libertas*

De genovesiske welfernes angrep på ghibellinere og beskyttelse av deres kontroll over kommunen kan vises til deres bruk av kirkelige spirituelle midler. Både korstog privileger, og ekskommunikasjon på deres fiender var et viktige verktøy for dem å kunne benytte seg av i kampen for friheten fra et ghibellinsk tyranni. De italienske welfernes tilknytting til korstogene spilte en rolle for at korstogideologien fra 1200-tallet utviklet seg og ble forbundet med politiske korstog på kristne lekfolk. For kirken var denne korstogideologiens utvikling et svar på å forhindre og beskytte seg selv fra opposisjonelle kristne makter.²³⁵ Av dette oppnådde welferne derfor en spirituell prestisje, hvor midler som ekskommunikasjon mot deres fiender, og tildeling av korstogindulgenser ble en motivator og beskyttendekomponent for å forhindre den ghibellinske ekspansjonen i Italia.²³⁶ Denne samme tematikken skulle også ta forbehold under den genovesiske borgerkrigen, og kan til en viss grad forklare hvorfor kommunens konflikter i denne perioden endte opp med å være destruktive mellom partiene. Denne destruktive konflikten hadde trolig samsvar med hva Norman Housley hevdet om korstogindustrien på starten av 1300-tallet. For ifølge ham nådde denne industrien de samme høyder som ved begynnelsen på 1200-tallet under konflikten med Manfred av Sicilia grunnet alliansen mellom Pave Johannes XXII og kong Robert av Napoli. I det hele var pave Johannes XXII en sterk forkjemper og støttespiller for de italienske welferne, og skulle blant annet iverksette korstog i tempo som tilsvarte kampen mot opprør og kjetteri.²³⁷

Blant de genovesiske welferne skulle slike politiske strømninger finne sted under borgerkrigen. Særlig skjedde dette i sammenheng med at de genovesiske welfernes situasjon i byen ble forverret grunnet de kontinuerlig angrepene fra ghibellinere i årene 1318-1321. Men fra 1321 kunne borgerkrigen for welferne sies å ha endret kurs. Dette kunne skildres av hva Stella fortalte om da den ghibellinske lederen Matteo Visconti, hans sønner og tilhengere – eksempelvis Doria og Spinola-familien – ble truet med korstog. Samtidig ble det også fortalt fra Stella at de genovesiske innbyggerne av kommunen fikk tildelt korstog indulgenser.²³⁸ Matteo hadde allerede fra før av vært ekskommunisert for hans gjerninger, men av det Stella forteller kunne

²³⁵ Norman Housley, *The Italian Crusades: the Papal-Angelin Alliance and the Crusades against Christian lay powers* (New York: Oxford University Press, 1982), 1.

²³⁶ Trevor og Daniel Philip, 2013. 161.

²³⁷ Housley, 1982. 25.

²³⁸ Stella, 1975. 101-02.

man anta at Viscontis tilhengere også hadde blitt ekskommunisert av kirken. Samtidig belyste denne beskrivelsen trolig kirkens desperate kamp for å beseire ghibellinerne. Den genovesiske kommunens tildeling av korstogindulgenser hadde også en annen forutsetning for pave Johannes XXII. Johannes hadde fra før håpet på at konfliktene i kommunen skulle løse seg ettersom at han ville ta i bruk kommunens sjøflåte for et planlagt korstog på Levanten, og kunne derfor også ses som en årsak til Kong Roberts kontroll over kommunen i 1317-18. Men ettersom at konfliktene mellom genoveserne ikke lot seg løse innså paven at den eneste løsningen for å vinne kontroll over kommunen mot ghibellinerne innebar å tildele de genovesiske welferne korstog indulgenser.²³⁹

Det blir fra Stella dog ikke nevnt noe mer om disse korstogtemaene i hans krønike. Men fra eksempelet kan denne korstogpolitikken og de tildelte indulgenser for genovesiske welfere illustrere flere sider av den ideologiske motivasjon for *libertas*. For det første kunne dette ha relevans til paradokset om rettferdiggjørelse for å erklære et kristent korstog mot kristne. Hovedtanken bak slike korstog var først og fremst beskyttelse av kristendommen fra kristne tyranner og rebeller. I sammenheng med de italienske kampanjene var mye av argumentasjon om slike korstog mot ghibellinere eksemplifisert med beskyttelse av det kristne felleskap fra tyranner, forsinkelser av planlagte levantiske korstog, eller dirkede angrep på katolisismen.²⁴⁰ Særlig ble retorikken i disse pavebullene en viktig forutsetning for paver å overvinne italienske welfere til å drive korstog mot sine «landsmenn». Denne skarpe retorikken fra disse korstogsbullene måtte dessuten tilsvare og overvinne den ghibellinske retorikken og polemikken som ble rettet mot pavene og kirken. Marsilius av Padova, en sterk forkjemper for ghibellinerne, hevdet eksempelvis at de kirkelige korstogene samsvarte med en utenlandsk invasjon, og at ghibellinernes gjerninger handlet bare om deres beskyttelse av sin «nasjon» og deres troskap og allianse til sine naturligere ledere, eksempelvis den tyske keiser eller Visconti-familien av Milano.²⁴¹ Pavene måtte derfor skape en retorikk som måtte tilsvare den ondskapen og forfølgelser kirkens fiender førte fram i Italia. Fra pave Johannes XXII.s korstogbulle mot Fredrik av Montelfetori, og det samme mot Matteo Visconti var disse ghibellinerne erklært som en: «rebel, heretic, idolater, excommunicate, corrupter of the Catholic Faith, open enemy and adversary of God, manifest persecutor and foe of the said Church.»²⁴²

²³⁹ Housley, 1982. 74.

²⁴⁰ Ibid., 38-42.

²⁴¹ Ibid., 41.

²⁴² Ibid., 43.

Dog reflekterte også denne korstog argumentasjon en annen type argumentasjon som hadde mer til felles med de genovesiske welfernes gjerninger under borgerkrigen og av deres vilje til å overføre kontroll over kommunen til Kong Robert. Pavenes argumentasjon i disse korstogbullene handlet også å oppnå borgerlig frihet og uavhengighet fra politiske makter som ble en dominerende tanke for welferne.²⁴³ Hvilken innflytelse slike buller hadde for genovesiske welfere er dog vanskelig å eksplisitt bekrefte grunnet mangel på kilder. Men i sammenhengen med ghibellinernes ekskommunikasjon, og de framtidige korstogkampanjene mot disse, kunne dette ha spilt en rolle for at de genovesiske welferne aldri mistet kontroll over kommunen underborgerkrigen. Dessuten fortalte Stella at flere ghibellinere som befant seg i Genova viste avsky for slike tildelte korstog indulgenser for genovesiske welfere hvor de blant annet kastet steiner på plaketten erkebiskopen overrekt de genovesiske welferne i sammenheng med de tildelte indulgenser.²⁴⁴ Likeså var denne ghibellinske misnøyen for welferens spirituelle våpen også forsterket med at Kong Robert fikk fornyet sin kontroll over Genova i 1325 for seks år til i samsamvar med genovesiske welferes bestemmelser. Likevel var denne bestemmelsen ikke fullt akseptert fra flere borgere og adelen.²⁴⁵ Men fra disse partipolitiske teamene kunne korstogideologiens rolle for genovesiske welfere ses som en funksjon for å ivareta deres frihet fra de ghibellinernes tyranni. Samtidig at korstogideologien spilte en rolle for å bevare fred og beskytte Genova og dets regime fra lokale og utenlandske fiender. Likevel var de kontinuerlige kampene mellom genovesiske ghibellinere og welfere fra 1325 og fram til 1331 reflektert av en bevissthetsgjøring om at deres interesser mer eller mindre tilsvarte det samme som blant innebar samhold og fred. Denne bevisstheten skulle dermed skape nye genovesiske betraktninger for despoti som en bestemt regjeringsform i deres moderby.

5.3 Ved borgerkrigens ende: Nye genovesiske betraktninger om despoti

Ved borgerkrigens ende i 1331 var det tegn på at de genovesiske partiene så seg mer til felles med hverandre grunnet de politiske, sosiale og økonomiske konsekvensene som deres moderby oppnådde. Samtidig skulle forandringer i den italienske politiske situasjonen medføre at partipolitikk og konflikter ble oppløst til fordel for nye italienske utfordringer. Disse teamene fikk en utsløsende årsak for de genovesiske partiene oppnådde fred mellom seg, samtidig som Kong Roberts despoti skulle vedvare, men bare fram til 1335. Fra 1335 og utover skulle Genova inngå en rekke politiske endringer. Disse kjennetegnes for så vidt med innsettelsen av doge-regjeringer, men også nye, men korte despotiske regimer, tross for de republikanske

²⁴³ Ibid., 38.

²⁴⁴ Stella, 1975. 102.

²⁴⁵ Ibid., 108.

tradisjonene forble vedvarende i Genova ved slutten på middelalderen. Hensikten i dette siste delkapittelet innebærer derfor å undersøke hvordan freden mellom de genovesiske partiene i 1331 reflekterer nye genovesiske holdninger, både blant særinteresser, men også for despoti som en regjeringsform. For det andre kan disse funnene, være seg nye holdninger til despoti, også knyttes til den ideologiske bevegelsen kjent som borgerhumanisme (civic humanism). Med å knytte genovesernes politiske omveltninger med borgerhumanismens bevegelse kan dette gi oss en pekepinn på hvorfor genoveserne både bevarte sin republikanisme ved slutten av middelalderen, samtidig som de også oppnådde korte perioder med despotiske regimer på 1400-tallet.

5.3.1 Freden i 1331: genovesiske betraktninger om fred, interesser, og statsstyre

Oppløsning av partiinteresser, nye forhåpninger om fred, og nye holdninger for Kong Roberts despoti kan for det første knyttes til fredsavtalen mellom partidrevende genovesere i 1331. Fra tidligere beskrivelser og tolkninger reflekterer den genovesiske borgerkrigen en sammensmeltning av lokale, regionale og internasjonale konflikter. Samtidig reflekterte borgerkrigens politiske kriser for Genova at partiene til en viss grad kjempet for de samme politiske ideene som blant annet innebærer politisk kontroll over Genova, men med ulike utgangspunkt. Ghibellinerne krevde for det første at det italienske herredømmet skulle være fritatt fra kirkelig innflytelse, mens welferne aktivt kjempet for å beskytte seg fra ghibellinernes tyranni. For genoveserne kunne disse konflikter knytte seg både til konkurransen og rivaliseringen av å etablere et regime som sto til fordel for deres interesser. Men ved borgerkrigens slutfase var det mer tegn på at disse eksterne politiske strømningene, og interne partikonkurranser hverken fikk slagkraft eller noe ideologisk fotfeste for genovesernes konflikter. I stedet ble genoveserne mer besatt av å skape fred uavhengig av statsstyre eller av regionale politiske strømninger.

Forklaringen på freden mellom genoveserne i 1331 kunne først knyttes til den regionale situasjonen. Kong Robert og hans welfere hadde mistet mye av sitt framstøt mot ghibellinerne grunnet keiser Ludvig av Bayerens ankomst til Italia som førte til en ny ghibellinsk mobilisering i Toscana.²⁴⁶ Samtidig oppsto det komplikasjoner i Sør-Italia på grunn av det aragonske kongerikets innblanding i den italienske striden som fikk konsekvenser for genovesiske welfere og ghibellinernes interesser. Den politiske innblandingen var også synliggjort med flere katalanske plyndringer og angrep ved den liguriske kyst noe som bidro til at genoveserne stadig ville bekjempe og beskytte disse områdene fra angrep. Særlig ble trusselen mot Sardinia fra

²⁴⁶ Abulafia, 2000, "The Italian South" 493.

katalanerne og aragonerne en årsak for at den ghibellinske Doria-familien begynte å trekke seg tilbake til kommunen ettersom de hadde len i dette området.²⁴⁷ Disse problemene skulle medføre at de partidrevende genoveserne ville inngå fred mellom seg. Som fortalt av Stella ble denne freden meklet foran Kong Robert i Napoli i 1331. Fra meklingen ble det også blant annet bestemt at tapte eiendommer og eiendeler som følge av borgerkrigen, både på lands og på havs, skulle tilbakeføres under kommunenes kontroll.²⁴⁸ Samtidig ble det bestemt at kongen fortsatt skulle overse kontroll over kommunen, men hvor det ble satt opp et kommunestyre (*urbis officia*) som skulle være fordelt mellom genovesiske welferne og ghibellinerne.²⁴⁹ Ved siden av de pågående katalanske angrepene på genovesernes områder kunne også denne freden skyldes en nødvendighet for å bevare og beskytte kommunen fra flere ødeleggelser. Dette kunne ha relevans til hva Stella beskrev om borgergruppen som så nødt til å hevde at alle de som ikke ønsket å godkjenne freden måtte bøte med livet.²⁵⁰

Den overnevnte episoden i Genova kunne mer eller mindre belyse at den regionale situasjonen knyttet til partikonflikt stadig var mindre hjelpsom, og heller mer ødeleggende for genoveserne og deres lokale interesser. Denne freden og mindre skillelinjer mellom partiene kunne dog også ses av en annen politisk aktørs ankomst til Italia i 1330 med introduksjonen av Kong Johan av Bøhmen. Denne introduksjonen skapte et uforventet samarbeid mellom italienske welfere og ghibellinerne. Flere kommuner, uavhengig av partiidentifikasjon så på en side at John hadde en større mulighet enn hans far keiser Henrik VII til å pasifisere Italia, men uforventet inngikk pave Johannes XXII og kongen en allianse som både skapte misnøye for franskmennene, det vil si Kong Robert, og italienerne. Denne misnøyen skulle senere utkrystallisere seg i en samlet allianse mellom welfere, ghibellinerne og Kong Robert som så seg forrådt av paven i slaget ved Ferrara i 1333 hvor Kong Johan tapte.²⁵¹ Fra disse momentene kunne det stadig virke som italienerne intet lengre ville la seg underkaste større politiske makter eller være knyttet til allianser med dem ettersom at disse politiske maktene kjempet for sine egne interesser framfor de italienske. Dette gjorde blant annet at de ideologiske motivasjoner for partiene ble mer fjernt, og hvor lokale tradisjoner skulle dominerende partipolitikken.

I Genova og av freden i 1331 kunne disse overnevnte aspektene anses som en årsak til å legge vekk fiendskapen som kom med partipolitikken til side, og i stedet samarbeide for å bevare sine

²⁴⁷ Musarra, 2018. 132-33.

²⁴⁸ Stella, 1975. 120.

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Ibid., 121.

²⁵¹ Abulafia, 2000, "The italian South " 494.

politiske interesser som var mer knyttet til Liguria og Middelhavet. Dette ses blant annet av de samlede genovesiske angrepne på katalanerne i årene etter freden. Oppløsningen av partiinteresser med eksterne makter i Genova og for resten av Italia kunne dog også samsvares med den berømte juristen Bartolus av Saxoferratos senere skildringer om partipolitikk i hans *Tractatus de guelfis et gebellinis* (c.1350). For ifølge ham var partienes tilstedeværelse i Italia ikke bestemt av deres lojalitet til kirken eller keiserrike, men av lokale rivaliseringer i ulike bystater som en måte for å identifisere ulike rivaliserende grupper.²⁵² Med denne utviklingen kunne borgerkrigen egentlig ses ikke bare som en tragisk hendelse i den genovesiske historie, men også som positiv utvikling for at genoveserne. Gjenoppdagelsen av felles verdier og økonomiske og politiske interesser gjorde at de rivaliserende genoveserne så mer til felles i møte med lokale interesser fremfor eksterne interesser og allianser.

Tross borgerkrigens endelse og gjenoppdagelsen av genovesiske særinteresser gjenstår spørsmålet om hva genoveserne innså og ønsket med sine politiske regimer som både kunne være tilknyttet republikanisme eller despotisme. Kong Roberts regime var for det første gjenværende i kommunen fram til 1335. Regimet hadde som nevnt tidligere oppstått som følge av welferens kontroll over Genova i 1317-18. Men dette kunne også ses som et suksessfullt despotisk regime grunnet freden i 1331. Kong Robert hadde også tatt avstand fra pavedømmet grunnet pave Johannes XXII.s nye allianse med den tyske keisersønnen kong Johan av Bøhmen noe som medførte at genoveserne ikke så noe annet enn å la Kong Robert styre Genova ettersom at hans kontroll ville bevare fred mellom de rivaliserende genoveserne. Men fra 1335 ble problemet med rivaliseringer mellom byens adelsfamilier synlig igjen. Fra denne nye striden ble Kong Roberts despoti erstattet med et dobbelt kaptein-regime under de ghibellinske Doria og Spinola-familiene. Årsaken til dette nye, men republikanske regimet, hadde mer med at ghibellinerne så seg misfornøyd med hvordan Kong Roberts representanter hadde forhandlet seg frem til nye politiske bestemmelser i Genova.²⁵³

Til tross for dette var det også tegn på at borgergruppen i kommunen hadde oppdratt seg mye mer innflytelse og forakt for adelen og partiene i kommunen som følge av flere hendelser under borgerkrigen. Dette kommer blant annet fram da de viste forakt for adelens handlinger knyttet til partikonflikten ved å brenne ned husene til Doria og Spinola i 1320 i et stort opprør (in magno tumulu) selv om slike handlinger var forbudt i kommunen.²⁵⁴ Det samme kunne vises med

²⁵² Saxoferrato, 1925, "Tractatus de guelfis et gebellinis " 276.

²⁵³ Epstein, 1996. 202-04.

²⁵⁴ Stella, 1975. 93-94.

borgergruppens nye politiske foretak som sto for å bekjempe fornærmelsene og volden genovesiske welfere hadde påført dem og kommunen.²⁵⁵ Borgerne var derfor motivert for å ta grep om kommunen etter all misnøyen og ødeleggelsen partikonflikter hadde påført byen gjennom formasjonen av ny regjeringsform i 1339. Dette regjeringsformen skulle formes etter den venetianske gjennom en doge.²⁵⁶ I stedet for at adelen dominerte de politiske institusjonene skulle borgerne sammen med dogen reformere kommunen og særlig blant de finansielle institusjonene grunnet økende gjeld. Denne borgerlige seieren skulle også medføre at flere av de dominerende adelsfamiliene, som Doria, Spinola, Fieschi og Grimaldi forlot kommunen og slo seg sammen i utkanten av byen. Om denne dogen og de fremtidige dogene var basert på personlig tyranni kunne dette motsvares med at regimet også skulle være fordelt av et konsil som besto av borgere og adelen, og av lover som satte en stopper for at dogene kunne oppnå en makt som tilsvarte en despot.²⁵⁷

Sammenfallende kunne den genovesiske utviklingen gjennom borgerkrigen og utover 1300-tallet prege forståelsen på hvorfor genoveserne både kunne seg villig til å la seg underkaste et despotisk eller republikansk regime. Roberts despoti hadde ført til at fred mellom genoveserne var overkommelig grunnet gjenoppdagelsen av felles interesser, mens reformeringer innad i det politiske organene, være seg doge-regjeringer, bevarte de republikanske tradisjonen. Tross despoti kunne forklaringen på at republikanismens tilstedeværelse gjennom 1300-1400-tallet i kommunes politiske historie ha mer fordeler for genoveserne ettersom at samarbeid kunne forsterke deres samlede interesser som innebar maritime og kommersielle interesser. Forklaringene på hvorfor kommunen likevel skulle eksperimentere med å underkaste seg nye despotiske regimer på 1400-tallet hadde trolig mer med genovesernes vilje til å skape nye lærdommer fra disse regimene.

5.3.2 Borgerhumanisme: et kulturelt og politisk program for å eksperimentere med regimer.

Den gjennomgående tematikken om genovesernes overføring av politisk kontroll over kommunen til tre ulike despoter på starten av 1300-tallet kan i alt ses som forsøksperiode hvor genoveserne prøvde på løse sine interne kriser og problemer. Likevel, og tydelig forklart gjennom oppgaven, var disse tre despotiske regimenes opphav knyttet til forskjellige årsaker, være seg kuppforsøk, partiinteresser, og ideologiske og politiske bevegelser. Lærdommen og konsekvensene fra disse despotiske regimene innebar blant annet despotenes misbruk av makt,

²⁵⁵ Ibid., 101.

²⁵⁶ Epstein, 1996. 202-04.

²⁵⁷ Musarra, 2018. 133-34.

samtidig som de bidro til å minske genovesernes felles interesser. Som et motsvar på disse tre despotier fikk republikanismen fortsatt en rot i den genovesiske politiske kulturen gjennom 1300-tallet. Men fra disse forklaringene gjenstår det likevel et spørsmål på hvorfor genoveserne så seg villig til å overføre kontroll over kommunen til forskjellige despoter på 1400-tallet, eksempelvis Visconti familien av Milano, og den franske kongen Karl IV. Nøkkelordene til dette spørsmålet vil derfor handle om politisklærdom og-reform. Disse to nøkkelordene kan også forme en annen forståelse på hvorfor den genovesiske kommunen på starten av 1300-tallet forble republikansk, samt ved slutten av middelalderen, til tross for perioder med despoti.

Disse nøkkelordene for den genovesiske politiske kultur kan for det første knyttes til den kulturelle og politiske bevegelsen kjent som borgerhumanisme (civic humanism). Denne bevegelsen var en historisk abstraksjon som fikk gjennomslagskraft av Hans Barons forskning om den tidlige italienske renessansen, og i hans bok *The crisis of the Early Italian renaissance* (1955). Barons borgerhumanisme sto både som en kritikk, og nytolkning av vår forståelse om den italienske renessansen som hadde vært dominert av Jacob Burckhardts studier. For Baron handlet renessansen mer om en kollektivism framfor individualisme kjent med Burchardts studier. Kollektivismen som Baron postulerte innebar de italienske humanisters gjensøken til deres romerske fortid, men med promoteringen av distinktiv politisk og kulturelt program som redefinerte hva borgerskap og frihet faktisk skulle innebære for mellomalderens italienere.²⁵⁸ Ikke bare skulle et slikt program for Baron kjennetegnes med kulturelle reformer blant de intellektuelles roller og utdanning, men det skulle også være et program som sto for å bevare republikanismens tradisjoner i det italienske politiske landskapet ettersom denne gjensøken til antikkens tid i alt handlet om arven fra de romerske republikker. Denne strømmingen skulle også for Baron inspirere de italienske borgerne til å ivareta sin republikanske frihet, samtidig som de aktivt skulle delta i det politiske samfunnet.²⁵⁹

I det hele var det for Baron misvisende å stille seg bak Burchardts individualisme om den italienske renessansen. Individualismen slik Burckhardt postulerte om menneskets fraskrivning av sine kollektive relasjoner, både til sin stat, familie, kultur og religion, grunnet menneskelig modelleringer av mektige greske- og romerske forfedre, var for Baron feilslående ettersom hans tolkninger viste mer til menneskets kollektivisering i sin stat og utvikling. Forut for disse kritikkene kunne man fra Baron og Burchardt forskjellige studier skape to distinksjoner. Barons

²⁵⁸ James Hankins, "The "Baron Thesis" after Forty Years and Some Recent Studies of Leonardo Bruni," *Journal of the History of Ideas* 56, nr. 2 (1995): 310

²⁵⁹ Najemy, 1992, "Hans Baron, "In Search of Florentine Civic Humanism: Essays on the Transition from Medieval to Modern Thought", 347

borgerhumanisme handlet om italienerens bevaring av republikanisme som sto for å skape et politisk og kulturelt program for de italienske borgerne å ta lærdom fra. Hos Burckhardt var hans humanisme, det vil si individualisme, kjennetegnet med despotisme i dens politiske former, grunnet menneskets frihet fra politisk deltagelse som heller ble overlat til differente despoter, være seg prinser eller fyrster.²⁶⁰

Disse to motstridene tolkningene av renessansen, være seg kollektive versus individualisme og republikanisme versus despotisme, fikk mye gjennomslag i historievitenskapen av Barons tese. Baron skulle dog ikke slippe unna kritikk. Denne kritikken handlet om hans tolkninger av Leonardo Brunis korpus, og av Barons ståsted om at 1400-tallets borgerhumanismens stod i brudd med 1300-tallet humanisme.²⁶¹ Kritikerne mente at Barons borgerhumansimes og dens utgangspunkt var synliggjort av at republikanismens tradisjoner ble satt pris på av flere middelalderske forfattere gjennom middelalderen.²⁶²

Nye studier, og ifølge James Hankins mener heller at begrepet borgerhumanisme kunne omformes til å bestå av et politisk program ment for å reforme og skape entusiasme for det menneskelig liv i de italienske bystatene. Dette kunne ses i sammenheng med nye studier om den italienske middelalderen som viste til at godt og velbevart samfunn både kunne bestå av et despotisk eller republikansk regime så lenge disse regimene stod for å bevare dygd hos despoten, og innfridde ønsker og muligheter for innbyggerne.²⁶³ Videre mente Hankins også at borgerhumanisme som et politisk program ikke bare innbefattet Firenze eller republikker av renessansen, men også andre italienske bystater gjennom middelalderen. Lærdommen dette programmet besto av var blant annet knyttet til Livy, Vergil, Sallust og Cicero som alle sto for å reformere politiske samfunn gjennom forbedringen av elitens moralske atferd.²⁶⁴ I det hele var dette politiske programmet et reformprogram de italienske lærde i diverse kommuner spredde for kommuners innbyggere å kunne ta lærdom fra. Denne lærdommen reflekteres av elitens bestemmelser hvor despotiske eller republikanske regimer ble opprettet som alternativer for å etablere et velbevart samfunn som bestod av frihet og trygghet.

Kan det da være mulighet for å føre denne tematikken og det politiske programmet Hankins postulerte for den genovesiske kommunes flere politiske omveltninger på 1300-tallet? Kan

²⁶⁰ Ibid.

²⁶¹ Hankins, 1995, 312.

²⁶² James M Blythe, "'Civic humanism" and medieval political thought," i *Renaissance civic humanism : reappraisals and reflections*, Red. James Hankins (Cambridge: Cambridge University Press, 2000), 36-37

²⁶³ Hankins, 1995, 328.

²⁶⁴ Ibid., 329-30.

også regimeneendringene, fra republikanisme til despotisme, ikke bare knyttet til de gjennomgående teamene som rivaliseringer og konkurranser mellom byens sosiale grupper, men da også elitens forsøk på å faktisk promotere nye løsninger for genovesernes problemer? Svarene mine hviler på en rekke usikkerheter. Dette har mye med genovesernes oligarkiske ordninger i det politiske regimet, hvor forskjellige adelsfamilier stod for å delegere makten mellom hverandre. Det samme om at de despotiske regimene i Genova fra 1309-1335 oppstod i forbindelse med partiinteresser og ideologi. Likevel kan disse tre despotiske regimene også preges delvis av flere forsøk på løse kommunens politiske kriser. Selv om eliten ofte stod bak disse despotiske regimenes opphav, kan elitens interesser også stå i sammenheng med forsøk på å promotere nye løsninger for genoveserne som delvis sto i forbindelse med borgerhumanismens bevegelse fra forskjellige lærde. Vi ser fra Opizzinos politiske ambisjoner at genoveserne satte en stopper for hans tyranniske regime like etter dets opphav, noe som trolig skapte en genovesisk holdning for å bevare sin republikanisme. Fra Henriks despoti var dette noe som delvis hadde forbindelse med genovesernes ønske om fred. Likevel, og av Henriks politiske ambisjoner, innså genoveserne at deres politiske autonomi ble tilsidesatt. Denne politiske autonomien ble for genoveserne en årsak for deres brudd med Henriks despoti, og samtidig reflekterer denne kollektive tilhørigheten mellom genovesere og dets republikanske tradisjoner. Roberts despoti var for welfiske genovesere en annen løsning for å etablere frihet fra tyranni. Tross borgerkrigens ødeleggelser innså genoveserne at Roberts despoti ble en løsning for å både etablere fred, men også gjenoppgagelsen av genovesiske fellesinteresser. Men det stadige symptomet på bystaters svakheter, være seg rivaliseringer og konkurranser ble gjenværende, men igangsatte dog politiske reformer som medførte at genoveserne bevarte sine republikanske tradisjoner gjennom 1300-tallet. Det kan derfor anses som at disse tre despotiske regimene i kommunen fra 1309-1335 igangsatte en trend i Genova hvor republikanismen ble en kjernekultur for genovesernes politiske framtid grunnet lærdommen de så av disse regimers konsekvenser. Videre om at den genovesiske eliten til en viss grad stod bak disse eksperimentene, men uten noe resultat som sto i favør for dem og andre genoveseres interesser.

Et siste poeng som gjenstår om genovesernes bevaring av deres republikanske status på 1400-tallet kan belyses fra en hendelse som oppsto i 1395. Denne hendelsen handlet om en politisk debatt som oppsto mellom byens sosial grupper grunnet nye konflikter i kommunen for å finne en løsning for å ivareta fred. I denne debatten sto dogen Antoniotto Adorni som frontmann sammen med adelen, borgerne, handelsmenn, artister og partier i et konsil hvor dogen introduserte en agenda for hvordan kommunen kunne bevare sin frihet og fred. Denne agenda

skulle bli nedskrevet av en statsmann, og som viser til hvordan genoveserne diskutere seg fram til hvilke regimer, som despotisme eller republikanisme, kunne sette en stopper for kommunens problemer, og samtidige etablere løsninger på disse, noe som blir nevnt av Serena Ferente:

If it seems good to us, we can take on board a signore able to reintegrate this city and keep us as a chief, and preserve the liberty of this city, so that the city will not fall into ruin because of the discords among the Genoese; otherwise we can take the company of others, who can give us help and favour to restore the state of this city and restrain those who want to subjugate the city by force; or we can convene all together, the citizens, the inhabitants of castles, the foreigners, and those who reside within the city, to choose a form of government that will satisfy every Genoese, preserving our liberty without the support of any signore.²⁶⁵

Hva utdraget fra debatten illustrerte var hvordan genoveserne på slutten av 1300-tallet var villige til å diskutere seg fram til løsninger som kunne ganne deres ønske om fred. Det var ikke lenger en sporadisk endring fra eliten som igangsatte løsninger slik vi var vitne til på starten av 1300-tallet i Genova. Trolig hadde lærdommen fra 1300-tallets politiske løsninger som innebar overføring av makt til despoter uten noe form for aksept fra flere genovesiske sosiale grupper spilt en rolle for at agendaen dogen i 1395 tok opp, og så måtte reflekteres alle genovesernes interesser. Hva som ble valget var reflektert da dogen sammen med et stort flertall av antall stemmer fra den genovesiske populasjonen bestemte å overføre kontroll til Kong Karl IV av Frankrike, dermed under et despoti.²⁶⁶ Diskusjonen og løsningen preges også av den borgerhumanismens utgangspunkt deriblant å finne løsninger på sine problemer, enten gjennom despoti eller republikanske styresett. Dessuten kunne den diskusjonen også vises til genovesernes utvikling av å finne fram til løsninger for kommunens problemer slik vi ser delvis på starten av 1300-tallet. Dog var ikke disse despotiske regimene ikke fullt forhandlet mellom byens innbyggere, men det viste tegn til at genoveserne sakte som sikkert begynte å innse at kommunen kunne både finne løsninger både gjennom despoti og republikanisme. I det hele var løsningen synliggjort av despoti var en løsning for å løse problemer i krise tider, mens republikanismen skulle bli gjenværende etter de løste kriser for å bevare de genovesiske felles interesser, være seg politisk autonomi og handel.

Kapittelkonklusjon

Kong Roberts despoti under borgerkrigen kan reflektere holdningsendringer for genoveserens syn på despotisme. Tross regimets opphav grunnet welfisk partikontroll i kommunen, var det både for Kong Robert og genovesiske partier den eneste løsningen for å forhindre flere kriser som kom av fredsavtalen mellom partene i 1331. Denne holdningsendringen kunne for det første knyttes til endringer i den italienske regionale politiske situasjonen, og for det andre til

²⁶⁵ Ferente, 2007, 592.

²⁶⁶ Ibid., 592-93.

genovesernes gjenopptagelse av felles mål og interesser. Holdningsendringen blant despotisme for den republikanske kommunen kunne også ha relevans til den omtalte borgerhumanismens bevegelse. På en side kunne genoveserne under freden i 1331 ta lærdom om at Kong Roberts signoria hadde bestemte egenskaper som kunne løse byens politiske kriser. Men fra 1335 og utover med etableringen av nytt republikansk regime, og flere despotiske regimer på slutten av 1300-tallet, kunne slike veklinger også være knyttet til genovesernes løsninger for å innsette bestemte regjeringer i krise perioder når det så var nødvendig.

Kapittel 6: Konklusjon

Innledningsvis stilte oppgaven en overordnet problemstilling med ord lyden: «*Til hvilken grad kan Genovas politiske kriser på starten av 1300-tallet, forbundet med hyppige vekslinger og fall av despotiske regimer, anses som en bakenforliggende årsak for genovesernes fortsatte stilling som en republikansk kommune gjennom slutten av middelalderen?*». Problemstillingens formål var å undersøke en periode i den genovesiske politiske historie som har vært mindre forsket på. Videre, å etablere en annen innfallsvinkel på hvorfor den genovesiske kommunen forble republikansk i ved slutten av middelalderen, tross byens perioder med despotisk styresett. Som nevnt, har forklaringen på de få gjenværende republikanske bystatene og Genova tidligere vært føydalaristokratiets fall eller dets sammenslåing med borgerne, og av bystatenes økonomiske karakter. Likevel kan den genovesiske kommunens fortsatte republikanisme knyttes til byens politiske kriser fra starten av 1300-tallet, og de tre despotiske regimene fra 1306-1335.

Genovesernes holdning til despotismen preges for det første av despotenes formål, politiske ambisjoner og forhold til deres genovesiske undersåtter. På den andre siden, sannsynligvis den viktigste faktoren for genovesernes bevaring av republikanisme, er despotienes konsekvenser for byen: 1) despotiets tyranni, 2) despotiet som hinder for genovesisk politisk autonomi og 3) gjenoppdagelsen av kommunale fellesinteresser, lærdom- og reform, og følgende holdningsendringer til politiske styresett. Disse nøkkelfaktorene kan illustreres av de tre undersøkte despotiske regimene i kommunen fra 1309 og frem til 1335.

Forholdet mellom despoti og tyranni kan knyttes til Opizzino Spinolas despoti i 1309-1310. Opizzinos despoti i Genova kan forklares med byens fremvoksende politiske kriser på starten av 1300-tallet. En av disse krisene var sentrert innad i det genovesiske ghibelliner partiet, og av rivaliseringen og konkurransen mellom familiene Doria og Spinola. Fra Stellas krønike endte denne konflikten med Spinola-familiens seier, hvor borgerne og disses forstander utnevnte familieoverhodet Opizzino Spinola til kaptein og hersker av kommunen i 1306. Opizzino skulle dog ikke regjere alene, da den politiske ledelsen i Genova tradisjonelt bestod av to kapteiner. Den andre kapteinstillingen ble tildelt den nøytrale Bernabo Doria. Det nye regimet var likevel ikke mektig nok til å forhindre nye kriser, da rivaliserende familier gikk til hevnangrep på regimet. Disse krisene eskalerte også ved konflikten mellom de to kapteiner grunnet deres døtres ekteskap med utenlandske fyrster. De utenlandske fyrstene, Theodore av Monferrat og Manfred IV av Saluzzo var som nevnt i en konkurranse mellom seg for å etablere territoriell kontroll i den italienske Piemonte regionen. Denne konkurransen skulle derfor få konsekvenser

for kapteinenes forhold grunnet deres døtres ekteskap til disse konkurrerende fyrstene. Kommunens muligheter til ferd så derfor ut til å ligge i politisk dominans. Denne dominansen over byen, rivaler og de politiske institusjoner ble oppnådd med Opizzino Spinolas maktovertakelse, da borgernes forstander og politiske representanter erklærte ham som generalkaptein av republikken på livstid. Med denne politiske endringen, både i tittel og embetstid, var kommunen fra 1309 et despoti.

Opizzino despoti var dog kortvarig. Hans maktovertakelse kan forklares med hans personlige ambisjoner og av hans familiemedlemmers økende makt grunnet hans salg av politiske embeter til disse, samt av familiens kontroll over kommunenes forsvarsverk. For samtlige, men også rivaliserende familier, var dette en uholdbar endring som begrenset andre familiers politiske innflytelse og makt i byen. Opizzinos despoti kunne videre skildres som tyrannisk, da det ikke var legitimt. Kun keiseren av det hellige romerske riket eller paven kunne legitimere slike maktoverførsler, noe som ikke var gjort. Opizzinos makt kan derfor beskrives som illegitim, noe som bidra til despotens usikre stilling. En videre destabiliserende faktor var opposisjonens ønske om fred, da Opizzino forsøkte å trygge sin stilling fra interne og eksterne fiender med økt voldsbruk. Samtidig handlet despoten ikke til genoveserens beste, ei heller borgergruppen som til en viss grad hadde stått bak denne politiske omveltningen i kommunen. Opposisjonens angrep ikke bare på despoten, men på borgergruppen kan derfor bidra til beskrivelsen av Opizzinos maktovertakelse som et borgerstøttet statskupp, hvor sistnevnte brukte Opizzino til å øke egen makt. Som svar på tyranniet gjenopprettet den fraksjonerte opposisjonen et republikansk regime. En gjenopprettelse som kun førte kommunen inn i en maktkamp mellom despotiske og republikanske strømninger i kommunen.

Den andre nøkkelfaktoren bak genovesernes bevaring av republikanismen er despotismen som barriere for genovesernes politiske autonomi og i forlengelse deres politiske og økonomiske interesser og ekspansjonsevne. Tapet av politisk autonomi og dets konsekvenser vises i keiser Henriks VII.s despoti i byen fra 1311 til 1313. Henriks politiske kontroll over byen stod som tidligere nevnt i sammenheng med keiserens fredsprosjekt i Italia, og av genoveserens forestilling om at et slikt prosjekt kunne skape fred mellom rivaliserende genovesere.

Etter Opizzino Spinolas hevningrep på kommunen i 1310, valgte genoveserne å overføre kontroll over byen til Henrik, da han ankom byen i november 1311. Hvorfor genoveserne underkastet seg en ny despot, tross den forrige despotens herjinger i kommunen, kan forklares av samtidige genovesiske sosiale gruppers interesser og de goder de kunne oppnå med denne legitime, politiske aktørens kontroll over byen. Makten keiseren skulle besitte ble forhandlet og

diskutert frem av to representanter fra byens lokale partier. Welferne ønsket kun at Henrik skulle pasifisere byens innbyggere, mens ghibellinerne ønsket å overgi full politisk og juridisk kontroll over byen, dens festninger og dens territorium. Forhandlingene endte i favør av ghibellinerne. Denne bestemmelsen kan ses i sammenheng med Opizzinos bakgrunn i det ghibellinske partiet, hans møte med Henrik i 1310, og av maktforhandlingen. Henrik lovet Opizzino tilbakeføring av makt og rettigheter i Genova, der Opizzino trolig ønsket å legitimere sitt despoti gjennom keiseren.

Henriks kontroll over byen preget gradvis både genovesiske ghibellinere og welfere. Bestemmelsene og de endringene som ble gjort stod til fordel for keisermakten fremfor genovesernes ønsker og interesser. Videre ønsket despoten ikke bare å etablere kontroll over kommunen og dets innbyggere, men også å bruke den i hans prosjekt for å vinne tilbake sitt italienske herredømme. Da Henrik ble kronet som keiser i 1312 ble disse ambisjonene tydelige da han tok kontroll over byens sjøflåte og krevde at genoveserne skulle bistå i prosjektet. Genoveserne nektet, som vist ovenfor, å delta i Henriks ekspansjon, og brukte byens ressurser, nødvendige for Henrik, til å forhandle seg frem til politisk autonomi. Begrunnelsen for genovesernes kamp for å gjenvinne sin politiske autonomi var ønsket om juridisk kontroll, autoriteten til å erklære krig eller ikke og ekspansjon uavhengig av en mektig regional aktør.

En annen begrunnelse kan også knyttes til at den politiske autonomien forankret i det genovesiske republikanske regimene stod som en barriere mot despotiets mange konsekvenser, eksempelvis som i Genova gjennom rett til å styre seg selv og sine interesser. Slik det argumenteres av samtidige lærde som Stella og Dante, kunne fred i Italia eller i Genova kun oppnås av en hersker som Henrik VII. I Stellas krønike skildres at genoveserne priset Henrik for å skape fred i byen, men som andre kilder viser, reverserte genoveserne sine holdninger til Henrik like etter hans utnevnelse til keiser i Italia. Holdningsendringen var forklart av Henriks nye politiske rolle i Italia og dens konsekvenser for genoveserens forhold til hans despoti, samt deres framtidige ønske om å gjenopprette politisk autonomi. Genovesernes forhold til politisk autonomi står også i kontrast til Dantes kommentarer på keisermaktens evne til å skape sosial harmoni, så lenge bystatene underkastet seg denne suveren. Disse antakelsene slo likevel feil i Genova, da Henrik gjennom sin politiske stilling utnyttet byens ressurser fremfor å skape fred.

Henriks regime forsterket de eksisterende republikanske tendensene og genovesernes negative holdninger til despotiske regimer. Fremfor å støtte seg på suverenen som harmoniserende suveren, ønsket genoveserne gjennom republikanisme en makt forankret i folket, beskrevet i Marsilius av Padovas politiske teori om det førmodernistiske prinsippet kjent som nåtidens

folkesuverenitet. Den beste evnen til å legitimere en suveren lå i folket, men ikke hele folket i seg selv, men heller av en gruppe bestående av mektige og innflytelsesrike representanter av folkets stat eller by. Denne gruppens viten kunne etablere et politisk regime som kunne bevare innbyggerens interesser og ønsker om sosial harmoni. I Genova og for genoveserne var dette de republikanske tradisjoner og regimer.

Den siste nøkkelfaktoren for bevaringen av republikanisme i Genova ligger i gjenoppdagelsen av kommunale fellesinteresser, lærdom- og reform, og holdningsendringer til politiske regimer. Dette illustreres av den genovesiske borgerkrigen (1314-1331) og Kong Robert av Napolis despoti fra 1318 til 1335. Bakgrunn for både borgerkrigen og welfernes følgende overførsel av makt til Robert var den regionale konflikten mellom ghibellinerne og welferne i Italia. Grunnlaget for denne nye politiske omveltningen var genovesiske welferes makt i kommunen gjennom borgerkrigen og deres ønske om å bevare denne makten gjennom deres partileder Kong Robert. En annen forklaring på det nye despotiske regimet var ønsket om endelig fred i Genova. Den welfiske partiideologiens oppfatning av det ideologiske begrepet *Libertas* (frihet) var for welferne trolig deres svar på hva som kunne forhindre at en despot ble en tyrann. Tilknyttingen mellom det ideologiske begrepet og welferne hadde en forutsetning for at deres despot skulle styre og handle etter folkets vilje. *Libertas* stod også som en kritikk mot ghibellinernes stilling til despoter grunnet despotenes voldsbruk og tyranni. interesser.

Kong Roberts regime førte for den genovesiske kommunen i løpet av borgerkrigen til en rekke konsekvenser. De genovesiske ghibellinerne angrep byen, samtidig som de knyttet seg til sine regionale italienske partimedlemmer. Videre etablerte de kontroll over de genovesiske koloniene, noe som førte til en økonomisk nedgang i kommunen. Økt sult, og borgergruppens stadige forakt for adelens rivalisering førte til skarpere konfliktlinjer. Som motsvar fikk genovesiske welfere tildelt korstogindulgenser av pave Johannes XXII. Disse korstogindulgensene førte både til økt prestisje og kampvilje hos welferne for å beskytte deres despot Kong Robert og hans kontroll over kommunen. Samtidig kunne slike indulgenser vise til pavens ønske om å selv opptre som legitimerende aktør i Italia.

Borgerkrigens slutt ble med Kong Robert som mekler avsluttet i 1331 på bakgrunn av katalanske angrep på partenes felles interesser ved den genovesiske riveria og Sardinia. Denne freden illustrerte genoveserens nye holdning til despoti. Kong Robert hadde klart å innføre fred mellom genoveserne, samtidig som han også tok stilling til å bevare både genovesiske welfere og ghibellinernes politiske innflytelse i kommunen gjennom et nytt konsil. Kong Roberts despoti hadde ved slutten av borgerkrigen grunnet katalanske angrep på partene ført til

genovesernes gjenoppdagelse av deres fellesinteresser, hvis konsekvens blant annet var fordelingen av ekspansjon og beskyttelse av kommunen mellom dem.

Videre kan den nye holdningen til despoti også forklares av lærdom og reform. Som nevnt var borgerhumanismens bevegelse i Italia et politisk program ment for eliten å ta lærdom fra. Denne lærdommen bestod i kollektiv politisk deltagelse i kommuner hvor innbyggerne både fant løsninger på sine problemer enten gjennom et despotisk eller republikansk regime. Genoveserens positive holdning til Roberts despoti kunne i den grad ses som en lærdom fra tidligere, da en tilbakegang til republikanisme kun ville ha gjenopplivet problemene fra Roberts regime. Likevel ble Roberts regime brått avbrutt i 1335 da adelen grunnet misnøye med hans politiske bestemmelser utnevnte to nye kapteiner av kommunen i 1336 som herskere. Adelen kontroll ble så reversert av borgerne opprettelsen av det første doge-regime i 1339. Doge-regimet forholdte seg til de republikanske tradisjoner, da dogens konsil representerte både adelen og borgerne. Konsilet var slik resultatet av lærdomsrevet reform, hvor bevaringen av republikanismen fikk politisk kraft tross korte perioder med despoti på starten av 1400-tallet.

De tre despotiene på begynnelsen av 1300-tallet i Genova kan slik anses som grunnleggende for hvorfor den genovesiske kommunen ble republikansk ved slutten av middelalderen. De tre regimenes konsekvenser var en negativ holdning til despotisme blant genoveserne, der republikanismen kontinuerlig bevarte sin politiske rolle i kommunen. Tyranniet som kom med despoti var hemmende for genovesernes fredsønsker. Tapet av politisk autonomi forhindret genovesernes til å drifte sine reelle interesser. Lærdom, reform og gjenoppdagelsen av hva republikanismen kunne gjøre for genoveserne skapte presedens for at kommunen om nødvendig kunne underkaste seg nye despotiske regimer i korte perioder og under spesielle krisetider, så lenge republikanismen ble gjeninnført i etterkant. Det sistnevnte kan belyses av diskusjonen som oppsto i kommunen i 1395, hvor det ble diskutert hvilket politisk regime som var best rustet til å løse byens nye politiske kriser. Diskusjonene endte med at genovesere overførte kontroll til en signore (despot), Kong Karl IV av Frankrike. Denne tilnærmet enstemmige bestemmelsen viser lærdommen genoveserne hadde tatt til seg fra regimeneendringene på starten av 1300-tallet. Despoti var nødvendig i krisetider, mens et republikansk regime var nødvendig på langsikt både for å balansere og fordele makt mellom mektige sosiale grupper, og for å bevare deres felles interesser i territoriell ekspansjon og handel.

Kildefortegnelse

Primærkilder

- Ardizzone, Maria Luisa. *Dante as political theorist: reading Monarchia*. Cambridge Scholars Publishing, 2018.
- Dante, Alighieri, og John D. Sinclair. *The divine comedy of Dante Alighieri. : II, : Purgatorio*. New York: Oxford University Press, 1961.
- Dante, Alighieri, og Paget Toynbee. *Dantis Alagherii epistolae : the letters of Dante : emended text with introduction, translation, notes, and indices, and appendix on the cursus*. Oxford: Clarendon Press, 1920.
- Marsilius, Patavinus, og Annabel S. Brett. *Marsilius of Padua : the defender of the peace*. Cambridge texts in the history of political thought. New York: Cambridge University Press, 2005.
- Saxoferrato, Bartolus de. "Tractatus de guelfis et gebellinis ". I *Humanism and Tyranny*, redigert av Ephraim Emerton. Cambridge: Harvard university Press, 1925.
- . "Tractatus de Tyrannia." I *Humanism and Tyranny*, redigert av Ephraim Emerton. Cambridge: Harvard university Press, 1925.
- Stella, Giorgio & Giovanni. *Annales Genuenses*. Rerum Italicarum Scriptores. Redigert av Giovanna Petti Balbi Bologna: Zanichelli, 1975.
- Villani, Giovanni. *Villani's Chronicle; Being Selections from the First Nine Books of the Croniche Fiorentine of Giovanni Villani*. Oversatt av Rose E. Selfe. Redigert av Philip H. Wicksteed: Nabu Press, 2010.

Litteratur

- Abulafia, David. "The italian South ". I *The New Cambridge medieval history : Vol. 6 : c. 1300-c. 1415*, redigert av Michael Jones og David Abulafia. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- . *The Western Mediterranean kingdoms, 1200-1500 : the struggle for dominion*. The Medieval world. London: Longman, 1997.
- Balbi, Giovanna Petti "L'assedio di Genova degli anni 1317-1331: «maligna et durans discordia inter gibellinos et guelfos de Ianua." *Reti medievali rivista* 8, nr. 1 (2007).
- Balbi Petti, Giovanna. *Simon Boccanegra e la Genova del'300* Italy: Marietti, 1991.
- Balbi Petti, Giovanna "Chapter 11: Intellectual Life." I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden,Boston: Brill, 2018.
- Benes, Carrie E. "Introduction " I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden,Boston: Brill, 2018.
- Bezzina, Denise. "Chapter 7: Social Landscapes." I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden,Boston: Brill, 2018.
- Blythe, James M. ""Civic humanism" and medieval political thought." I *Renaissance civic humanism : reappraisals and reflections*, redigert av James Hankins. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Bowsky, William M. *Henry VII in Italy : the conflict of empire and city-state, 1310-1313*. Lincoln, Nebr1960.
- Caro, Georg. *Genova e la supremazia sul Mediterraneo Vol 2. (1257-1311)*. Genova: Società ligure di storia patria, 1974.
- Carocci, Sandro. "The papal state." I *The Italian renaissance state*, redigert av Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini og Reference Credo Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

- Clarke, Paula "The Villani Chronicles." I *Chronicling history : chroniclers and historians in medieval and Renaissance Italy*, redigert av Sharon Dale, Alison Williams Lewin og Duane J. Osheim. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2007.
- Dean, Trevor. "The rise of the signori." I *Italy in the Central Middle Ages 1000-1300: Italy in the Central Middle Ages*, redigert av David Abulafia. Oxford: Oxford: Oxford University Press, Incorporated, 2004.
- . "The rise of the signori." I *The New Cambridge medieval history : Vol. 5 : c. 1198-c. 1300*, redigert av David Abulafia. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Dotson, John "The Genoese Civic Annals: Caffaro and His Continuators." I *Chronicling history : chroniclers and historians in medieval and Renaissance Italy* redigert av Sharon Dale, Alison Williams Lewin og Duane J. Osheim. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press, 2007.
- Epstein, Steven. *Genoa & the Genoese, 958-1528*. Chapel Hill, N.C.: University of North Carolina Press, 1996.
- Ferente, Serena. "GUELPHS! FACTIONS, LIBERTY AND SOVEREIGNTY: INQUIRIES ABOUT THE QUATTROCENTO." *History of political thought* 28, nr. 4 (2007): 571-98.
- Filangieri, Luca. "Chapter 4: The Commune." I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden, Boston: Brill, 2018.
- Gorse, George L. . "Chapter 9: Architecture and Urban Topography." I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden, Boston: Brill, 2018.
- Greif, Avner. "On the Political Foundations of the Late Medieval Commercial Revolution: Genoa During the Twelfth and Thirteenth Centuries." *J. Eco. History* 54, nr. 2 (1994): 271-87.
- Hankins, James. "The "Baron Thesis" after Forty Years and Some Recent Studies of Leonardo Bruni." *Journal of the History of Ideas* 56, nr. 2 (1995): 309-38.
- Heers, Jacques. *Family clans in the Middle Ages : a study of political and social structures in urban areas*. Europe in the middle ages. Selected studies. Vol. 4, Amsterdam: North-Holland, 1977.
- . *Parties and political life in the medieval west*. Europe in the Middle Ages, Selected studies. Vol. vol. 7, Amsterdam: North-Holland Publ. Co., 1977.
- Herde, Peter. "From Adolf of Nassau to Lewis of Bavaria, 1292-1347." I *The New Cambridge medieval history : Vol. 6 : c. 1300-c. 1415*, redigert av Michael Jones og David Abulafia. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Housley, Norman. *The Italian Crusades: the Papal-Angelin Alliance and the Crusades against Christian lay powers*. New York: Oxford University Press, 1982.
- Hughes, Diane Owen. "Kinsmen and Neighbors in Medieval Genoa." I *The Medieval City* redigert av A. Harry Miskimin, Herlihy, David, Udovitch, A. L. New Haven & London: Yale University Press 1977.
- Hyde, J. K. *Society and Politics in Medieval Italy : The Evolution of the Civil Life, 1000–1350*. London: Palgrave Macmillan UK : Imprint: Palgrave, 1973.
- Jeffery Miner, Stefan Stantchev. "Chapter 14: The Genoese Economy." I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden, Boston: Brill, 2018.
- Jones, P. J. "Communes and Despots: The City State in Late-Medieval Italy." *Transactions of the Royal Historical Society* 15 (1965): 71-96.
- Jones, Philip. *The Italian city-state : from commune to signoria*. The Italian city-state 500-1300. Oxford: Clarendon Press, 1997.
- Kirk, Thomas. "Chapter 16: Mediterranean Rivalries." I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden, Boston: Brill, 2018.

- Kohl, Benjamin G. . "The Myth of the Renaissance Despot." I *Communes and despots in medieval and renaissance Italy*, redigert av John E. Law og Bernadette Paton. Farnham: Ashgate, 2010.
- Kumhera, Glenn. *The benefits of peace : : private peacemaking in late medieval Italy*. Leiden, Netherlands,Boston, Massachusetts: Brill Nijhoff, 2017.
- Laiou, Angeliki E. *Constantinople and the Latins : the Foreign policy of Andronicus II, 1282-1328*. Harvard historical studies. Vol. 88, Cambr., Mass1972.
- Larner, John. *Italy in the age of Dante and Petrarch, 1216-1380*. A Longman history of Italy. Vol. 2, London: Longman, 1980.
- Macchiavello, Sandra, og Antonella Rovere. "Chapter 1: The Written Sources." I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden,Boston: Brill, 2018.
- Machiavelli, Niccolò, Julia Conaway Bondanella, og Peter E. Bondanella. *Discourses on Livy*. Oxford ;,New York: Oxford University Press, 1997.
- Martines, Lauro. "INTRODUCTION: THE HISTORICAL APPROACH TO VIOLENCE." I *Violence and civil disorder in Italian cities, 1200-1500*, redigert av Lauro Martines. Berkeley: University of California Press, 1972.
- . *Power and Imagination: City-States in Renaissance Italy*. Place of publication not identified: Johns Hopkins University Press, 1988.
- McClelland, J. S. *A history of western political thought*. London: Routledge, 1996.
- Musarra, Antonio "Chapter 5: Political Alliance and Conflict." I *A companion to medieval Genoa*, redigert av Carrie E. Benes Leiden,Boston: Brill, 2018.
- Najemy, John M. "Governments and governance." I *Italy in the age of the Renaissance : 1300-1550*, redigert av John M. Najemy Oxford ;,New York: Oxford University Press, 2004.
- . "Hans Baron, "In Search of Florentine Civic Humanism: Essays on the Transition from Medieval to Modern Thought"." *Renaissance quarterly* 45, nr. 2 (1992): 340.
- Nicol, Donald M. *The last centuries of Byzantium, 1261-1453*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
- Quillen Everhart, Carol. "Humanism and the lure of antiquity." I *Italy in the age of the Renaissance : 1300-1550*, redigert av John M. Najemy Oxford ;,New York: Oxford University Press, 2004.
- Russo, Florence. "Henry VII and Dante's Dream of a New Golden Age." *Forum italicum* 44, nr. 2 (2010): 267-86.
- Shaw, Christine. "Chapter 11: The Italian states: Genoa." I *The Italian renaissance state*, redigert av Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini og Reference Credo Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Somaini, Francesco "Chapter 12: The collapse of city-states and the role of urban centres in the new political geography of Renaissance Italy." I *The Italian renaissance state*, redigert av Andrea Gamberini, Isabella Lazzarini og Reference Credo Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Tabacco, Giovanni. *The struggle for power in medieval Italy : structures of political rule. Egegnie sociali e strutture del potere nel Medioevo italiano*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- Trevor, Dean, og Waley Daniel Philip. *The Italian City Republics*. Taylor and Francis, 2013. doi:10.4324/9781315834306.
- Van Doosselaere, Quentin. *Commercial agreements and social dynamics in medieval Genoa*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Zorzi, Andrea. "The popolo." I *Italy in the age of the Renaissance : 1300-1550*, redigert av John M. Najemy Oxford ;,New York: Oxford University Press, 2004.

